

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

ЧЕТВЕРТІ ВСЕУКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ
ПАМ'ЯТІ О. Я. САВЧЕНКО

**КОНТЕКСТИ ТВОРЧОСТІ
ОЛЕКСАНДРИ ЯКІВНИ САВЧЕНКО.
РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА САМОСТІЙНОСТІ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ:
СУЧАСНІ Й ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ**

ДОВІДНИК

Київ
2025

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ**

**КОНТЕКСТИ ТВОРЧОСТІ
ОЛЕКСАНДРИ ЯКІВНИ САВЧЕНКО.
РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ:
СУЧАСНІ Й ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ**

IV Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті О. Я. Савченко

Довідник

Електронне видання

**Київ
Видавництво «Педагогічна думка»
2025**

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 10 від 30 червня 2025 року)*

Рецензенти:

Головко Микола Васильович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора Інституту педагогіки НАПН України;

Романишин Руслана Ярославівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

ЗА ЗАГАЛЬНОЮ РЕДАКЦІЄЮ

доктора педагогічних наук, старшого наукового співробітника,
члена-кореспондента НАПН України
Онопрієнко Оксани Володимирівни

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Бібік Надія Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;

Петрук Оксана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;

Ліпчевська Інна Леонідівна, доктор філософії з галузі знань «Освіта/Педагогіка»;

Павлова Тетяна Сергіївна;

Листопад Наталія Петрівна;

Вашуленко Оксана Вікторівна.

К 65 Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Розвиток пізнавальної активності та самостійності учнів початкової школи: сучасні й перспективні практики [Електронне видання] : IV Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті О. Я. Савченко : довідник / [за заг. ред. О. В. Онопрієнко] ; НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Педагогічна думка, 2025. – 206 с.

ISBN 978-966-644-799-2

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-799-2-10-2025>

Довідник містить презентації IV Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті Олександри Яківни Савченко, присвячених розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів початкової школи в сучасних умовах. У довіднику представлені матеріали, пов'язані з упровадженням ідей О. Я. Савченко в контекстах теорії і практики початкової освіти, підготовки майбутніх учителів до викликів сьогодення. Видання адресоване науковцям, педагогам, студентам педагогічних закладів вищої освіти.

УДК 373.3.02(035)

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

ISBN 978-966-644-799-2

© Інститут педагогіки НАПН України, 2025
© Видавничий дім «Педагогічна думка», 2025

ЗМІСТ

Передмова	7
Надія БІБІК	
Розвиток пізнавальної активності та самостійності учнів початкової школи	13
Катерина БЕРШАДСЬКА	
Читання дитячої літератури як складова формування мовних і мовленнєвих умінь і навичок учнів	17
Валентина БОГУТА	
Реалізація практико-орієнтованого підходу у процесі підготовки майбутніх педагогів початкової ланки освіти (на прикладі дисципліни «Дозвіллєзнавство»)	23
Оксана ВАШУЛЕНКО	
Інтеграція різних видів мистецтв як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках літературного читання	27
Єлизавета ВЕРЕЩАК	
Формування пізнавальної активності та самостійності молодших школярів через розвиток адекватної самооцінки як пріоритет сучасної початкової освіти	32
Ольга ВИШНИК	
Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобами діяльнісного підходу	37
Лариса ГАВРИШ	
Формування пізнавальної активності молодших школярів через дослідницькі методи навчання	41
Ольга ГАРГАЛИК	
Цифрова грамотність вчителя як умова ефективного використання технологій для розвитку учнівської самостійності	46
Галина ГОРБЕНКО	
Пізнавальна активність і розвиток самостійності учнів на уроках «Я досліджую світ»	52
Тетяна ГУРКОВА	
Самостійність учнів початкової школи в умовах змішаного та дистанційного навчання: виклики та кращі практики	56
Наталія ДІЧЕК	
Українська освіта в іменах: академік Олександра Савченко (суб'єктивні нотатки сучасниці)	59

Ольга ЖУРА	
Емоційний інтелект як ресурс розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи.....	63
Аліна ЖУРБА	
Вплив позитивної самооцінки на самостійну діяльність учнів.....	67
Тетяна ЗЕНЧЕНКО	
Читацька компетентність у початковій школі: сучасні реалії.....	70
Тетяна ЗОРОЧКІНА	
Підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальної активності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.....	74
Аліса ІВАННІКОВА	
Підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів: виклики часу й сучасні практики.....	79
Марія КАЛЬЧУК, Світлана МАХИНЯ, Галина ПРУС	
Розвиток пізнавальної активності та самостійності учнів початкових класів на уроках літературного читання за педагогічною спадщиною Олександри Савченко.....	84
Надія КІЧУК, Дора ІВАНОВА, Тетяна БРІЦКАН	
Підготовка конкурентоздатного вчителя початкової школи: актуалізація педагогічної спадщини Олександри Савченко.....	88
Ірина КОВАЛЬЧУК	
Гейміфікація як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи.....	92
Ярослава КОДЛЮК	
Пізнавальна самостійність у науковому доробку академіка Олександри Савченко як педагогічний феномен.....	96
Оксана КОРНЄЄВА	
Ігрові вправи, методи та прийоми розвитку критичного мислення молодших школярів.....	102
Наталія ЛИСТОПАД	
Наочність як засіб розвитку пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики.....	107
Андрій ЛИТВИНОВ	
Використання інтерактивних онлайн-платформ для стимулювання пізнавального інтересу учнів.....	111
Інна ЛІПЧЕВСЬКА	
Цифровізація іншомовної освіти: розвиток уміння вчитися учнів початкової школи.....	115

Олена ЛОКШИНА Педагогічна система розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів академіка Олександри Савченко у контексті інтеграції національної освіти в Європейський освітній простір.....	121
Олександр МЕЛЬНИК Сучасні підходи до організації освітнього процесу НУШ.....	125
Тетяна МІЄР Розвиток пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану.....	134
Зіновій ОНИШКІВ Самостійна робота як чинник оволодіння учнями знаннями, уміннями й навичками.....	140
Оксана ОНОПРИЄНКО Від цікавості до дії: сучасні підходи до розвитку пізнавальної самостійності в початковій школі.....	143
Вікторія ОСТАПЕНКО Гейміфікація як інструмент розвитку самостійності учнів у навчанні.....	146
Тетяна ПАВЛОВА Екологічний тезаурус у науковому доробку О. Я. Савченко.....	152
Ілона ПАНАМАРЕНКО Психологічні бар'єри самостійності молодших школярів і способи їх подолання.....	156
Оксана ПЕТРУК Ситуація успіху як передумова формування активної позиції молодшого школяра в навчально-пізнавальній діяльності.....	159
Світлана ПОКРОВА Фасилітативні вміння вчителя початкових класів як чинник підвищення якості освітнього процесу.....	163
Ірина ПРИЙМАЧЕНКО Рефлексія як інструмент розвитку самостійності та відповідальності в молодших школярів.....	167
Ольга РЕЙПОЛЬСЬКА Пізнавальна активність дітей 6 (7) року життя – пріоритет у підготовці до навчання в початковій школі.....	173
Вікторія СИНЯВСЬКА Цифрові технології навчання: можливості для підвищення пізнавальної активності учнів.....	176

Світлана СКВОРЦОВА	
<i>Наступність між дошкіллям і початковою школою. Математична підготовка дитини 5–6 років: нейропсихологічні основи.....</i>	180
Ольга СТРЕБНА	
<i>Розвиток внутрішньої мотивації учнів початкових класів: сучасна інтерпретація ідей О. Я. Савченко.....</i>	186
Валерія ХАЛИМОНЕНКО	
<i>Використання цифрових технологій у початковій школі як засіб розвитку самостійного мислення та навчального інтересу.....</i>	190
Людмила ХОРУЖА	
<i>Феномен полімотивованості у навчанні: наукові рецепції.....</i>	194
Олена ШЕПІТКО	
<i>Цифрові технології навчання: можливості для підвищення пізнавальної активності учнів.....</i>	199
Анна ШПЕКО	
<i>Аналіз ефективності цифрових засобів у реалізації ідей О. Савченко під час літературного читання.....</i>	202

ПЕРЕДМОВА

Ім'я Олександри Яківни Савченко нерозривно пов'язане з історією розвитку української початкової освіти. Її наукова та педагогічна спадщина стала підґрунтям для формування сучасних підходів до навчання і виховання молодших школярів. Ідеї розвитку пізнавальної активності, формування самостійності, педагогіки партнерства, гуманізації освітнього процесу, започатковані Олександрою Яківною, актуальні сьогодні як ніколи.

IV Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті О. Я. Савченко, що відбулися 8 травня 2025 року, стали майданчиком для осмислення творчого доробку вченої у контексті сучасних і перспективних викликів освіти. У центрі обговорень були питання розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів початкової школи – тих ключових компетентностей, які визначають успішність особистості в умовах постійних змін.

Науковці, викладачі, учителі-практики, здобувачі вищої освіти поділилися напрацюваннями щодо формування самостійної навчальної діяльності в умовах змішаного і дистанційного навчання, інтеграції цифрових технологій у навчальний процес, підготовки майбутніх учителів до роботи в нових освітніх реаліях. Від класичних педагогічних ідей до інноваційних практик – кожен виступ став підтвердженням життєздатності й універсальності педагогічних принципів, закладених Олександрою Яківною Савченко.

Матеріали довідника відображають розмаїття поглядів і підходів до актуальних проблем початкової освіти, демонструють глибоку повагу до педагогічної спадщини О. Я. Савченко та прагнення примножити її в умовах сучасної школи.

Видання адресоване науковцям, педагогам, майбутнім учителям – усім, хто не лише зберігає, а й розвиває ідеї великої вченої в ім'я освіти, дитини, суспільства.

З іменем Олександри Яківни...

Відділ початкової освіти
імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

КОНТЕКСТИ ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРИ ЯКІВНИ САВЧЕНКО

I ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

4 листопада 2021 року

II ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

3 листопада 2022 року

III ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

9 листопада 2023 року

IV ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

8 травня 2025 року

ПЕРШІ ВСЕУКРАЇНСЬКІ
ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ
ПАМ'ЯТІ О. Я. САВЧЕНКО.

ОЛЕКСАНДРА ЯКІВНА
САВЧЕНКО. УРОКИ СПІВПРАЦІ
І СПІЛКУВАННЯ

ДРУГІ МІЖНАРОДНІ ПЕДАГОГІЧНІ
ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ О.Я. САВЧЕНКО

КОНТЕКСТИ ТВОРЧОСТІ
ОЛЕКСАНДРИ ЯКІВНИ САВЧЕНКО.
УМІННЯ ВЧИТИСЯ ЯК КЛЮЧОВА
ЗДАТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В РЕАЛІЯХ
ВОЄННОГО СТАНУ

НАПРЯМИ

- дидактико-методичні концепти формування у молодших школярів ключової компетентності «уміння вчитися» в реаліях сьогодення;
- успішні практики застосування у життєдіяльності молодших школярів уміння вчитися як визначальної здатності особистості;
- інноваційні рішення в підготовці майбутнього вчителя початкової школи до формування у молодших школярів уміння вчитися.

ТРЕТІ ВСЕУКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГІЧНІ
ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ О.Я. САВЧЕНКО

КОНТЕКСТИ ТВОРЧОСТІ
ОЛЕКСАНДРИ ЯКІВНИ САВЧЕНКО.
ЦІЛІ І ЦІННОСТІ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ:
РЕАЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ
СЬОГОДЕННЯ

НАПРЯМИ

- роль національних і загальнолюдських цінностей у сучасній освіті;
- формування змісту та методів початкового навчання у контексті цілей і цінностей освіти;
- досяжність цілей початкової освіти в умовах сьогодення;
- цілі й цінності, що об'єднують шкільну й педагогічну освіту.

ЧЕТВЕРТІ ВСЕУКРАЇНСЬКІ
ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ О. Я.
САВЧЕНКО.

КОНТЕКСТИ ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРИ
ЯКІВНИ САВЧЕНКО. РОЗВИТОК
ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА
САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ: СУЧАСНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ
ПРАКТИКИ

НАПРЯМИ

- пізнавальна активність та самостійність учнів як пріоритети сучасної початкової освіти;
- цифрові технології навчання: можливості для підвищення пізнавальної активності учнів;
- самостійність учнів початкової школи в умовах змішаного та дистанційного навчання: виклики та кращі практики;
- підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів: сучасні підходи.

Запрошуємо до участі!

<https://sites.google.com/view/pedahohichni-chytannia>

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Розвиток пізнавальної активності та самостійності учнів початкової школи

*Досвід дослідження номінованої теми у науковому
доробку О.Я. Савченко*

Надія Бібік,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7511-270X>
email: binam8@ukr.net

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Пізнавальна активність і самостійність молодших школярів є ключовими детермінантами якісної освіти, що підкріплюються як теоретичними розробками, так і нормативною базою освіти України. Значний внесок у наукове осмислення цієї проблеми здійснила академік О. Я. Савченко, яка заклала фундамент для сучасного розуміння ролі пізнавальної діяльності в початковій школі.

НАУКОВЕ РОЗГОРТАННЯ:

- ✓ Від початку **1980-х** років завдяки роботам О. Я. Савченко ця проблема набула статусу «педагогічного тренду», що формує сучасний освітній дискурс.
- ✓ Ідеї вченої інтегрувалися у демократичні принципи освітньої політики, сприяли реалізації варіативності навчання, особистісно орієнтованого підходу, забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

ПОНЯТТЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ У НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ О. Я. САВЧЕНКО

О. Я. Савченко однією з перших у вітчизняній педагогіці здійснила дефінітивний аналіз поняття пізнавальної самостійності молодших школярів, надавши йому комплексного змісту.

- ✓ Учена довела, що пізнавальна самостійність включає не лише логічне мислення, як вважалося до 1970-х років.
- ✓ Запропонувала педагогічну інтерпретацію цього поняття, яка ґрунтувалася не лише на теоретичних джерелах, а й на результатах власних експериментальних досліджень у школах України.

«Пізнавальна діяльність не зводиться тільки до роботи думки вона охоплює і чуттєве сприймання, і запам'ятовування, і різні види дій, емоційне ставлення особистості тощо...», О. Я. Савченко

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДОСЛІДЖЕННЯ

КОМПЛЕКСНІСТЬ	ОНОВЛЕННЯ
У дослідженнях О. Я. Савченко поєднано аналітичну глибину, прагматизм, відкритість до практики.	Методологічна культура дослідниці виявлялася в постійному оновленні текстів, підручників, посібників, орієнтованих на вчителя.
ЗМІСТОВНІСТЬ	РЕДАГУВАННЯ
Її праці вирізняються аналітичним баченням педагогічної реальності, що не допускає формалізму чи «загальщини» навіть у доповідях.	Спостерігається постійне повернення до власного тексту, редагування як на змістовому, так і стилістичному рівні.

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ

Розвиток самостійності залежить від чітко визначених педагогічних умов.

- Необхідне системне керування самостійною діяльністю учнів; не можна обмежуватись лише репродуктивними завданнями.
- Результативність залежить від поступового ускладнення діяльності, дотримання логіки формування вмінь, створення умов для усвідомленого застосування знань.
- Недопустимо пропонувати самостійне виконання завдань без попереднього формування відповідних технік і способів дій.

ЕТАПИ Й ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ УМІНЬ

Реалізація задачного підходу на уроках — ключ до стимулювання пізнавальної активності.

Комплексне вміння визначати головне — один із показників сформованості самостійного мислення.

Ефективними виявлено завдання на порівняння, аналогію, пояснення причинно-наслідкових зв'язків, формування оцінних суджень.

Важливо дотримуватися етапності у формуванні умінь: від наочного до логічно-абстрактного, з поступовим ускладненням мислительних операцій.

ЕМПІРИЧНА БАЗА ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У своїх емпіричних дослідженнях О. Я. Савченко демонструвала виняткову увагу до педагогічної реальності та динаміки навчального процесу в умовах різних типів шкіл. Географія експериментальної роботи охоплювала освітні заклади Києва, Ірпеня, Нової Каховки, Кривого Рогу, Броварів, де здійснювалося системне спостереження за уроками, аналізувалися відповіді учнів, паспортизувалися методики стимулювання пізнавальної активності.

Особливу цінність для дослідниці становили міркування і запитання дітей — як індикатори глибини осмислення навчального змісту. Результати експерименту підтвердили: в учнів, які навчалися за авторською методикою поетапного формування пізнавальних дій, вдвічі частіше траплялися запитання, спрямовані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Це свідчить про ефективність запропонованих педагогічних підходів у розвитку самостійного мислення молодших школярів.

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ ДОРОБКУ О.Я. САВЧЕНКО

Ідеї О. Я. Савченко стали міцним підґрунтям як для методологічної, так і нормативної основи сучасної початкової освіти. Її дослідницькі напрацювання інтегровані в Державний стандарт, навчальні програми, підручники та методичні рекомендації, які визначають освітню політику на рівні початкової школи. Ці розробки лягли у фундамент підготовки майбутніх педагогів і формують не лише змістову, а й ціннісну складову їхньої професійної діяльності.

Педагогічна спадщина Олександри Яківни має довготривалий соціальний ефект, який виявляється у зростанні покоління допитливих, самостійних, здатних до саморозвитку учнів — таких, яких вона прагнула виховувати своїми науковими ідеями.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

ЧИТАННЯ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ МОВНИХ І МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ

Катерина Бершадська,

студентка 2 курсу
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Значення читання в початковій освіті

Читання посідає особливе місце у змісті початкової освіти, адже воно є основою всього навчального процесу. Уроки читання сприяють формуванню елементарної читацької культури, розвивають інтерес до художньої літератури, навчають уважному й осмисленому ставленню до тексту.

Через читання у рідній мові дитина відкриває для себе духовну спадщину українського народу та культур багатьох інших народів світу. Це сприяє моральному, етичному та естетичному розвитку, збагачує словниковий запас, розвиває мовлення, світогляд і критичне мислення.

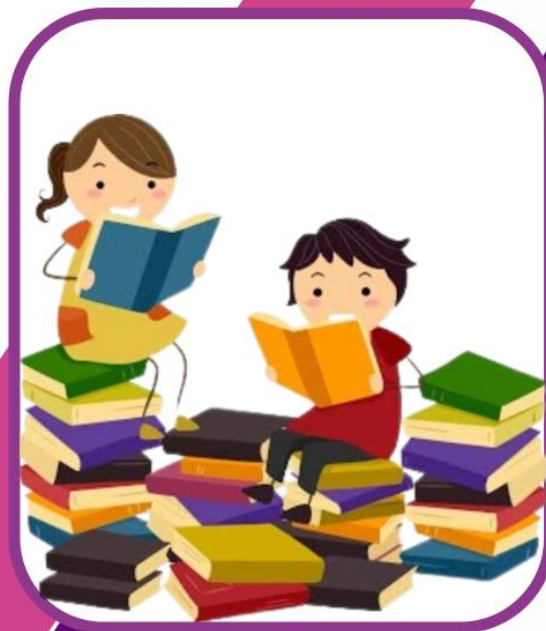
У процесі опрацювання різножанрових текстів створюються передумови для самостійної читацької діяльності, творчого осмислення прочитаного, формування зв'язного мовлення та здатності до рефлексії.

Роль дитячої літератури у формуванні особистості молодшого школяра

Дитяча література відіграє важливу роль у становленні особистості молодшого школяра. Вона впливає не лише на розвиток мовлення та мислення, а й формує морально-етичні якості, емоційну чутливість, здатність до співпереживання.

Читаючи художні твори, дитина осмислює поняття добра і зла, справедливості, дружби, відповідальності. Літературні герої стають прикладами для наслідування, допомагають учням орієнтуватися у складних життєвих ситуаціях, формувати власну позицію та моральні переконання.

Дитяча література сприяє розвитку критичного мислення, уяви, фантазії, а також створює умови для виявлення творчих здібностей і самовираження. Саме через художнє слово дитина відкриває для себе світ і своє місце в ньому.

Функції дитячої літератури в умовах війни

Психологічна підтримка дитини

У воєнний час дитяча література стає джерелом емоційної підтримки. Вона допомагає дитині впоратися зі страхом, тривогою, пережити втрати, зрозуміти складні події навколо себе. Книга стає безпечним простором для емоційного розвантаження.

Збереження віри в добро

У творах діти бачать приклади мужності, дружби, співчуття. Це підтримує віру в людяність, дає сили й надію. Персонажі, що долають труднощі, надихають маленьких читачів не здаватися у важкі моменти.

Осмислення складної реальності

Через історії діти краще розуміють, що відбувається навколо. Література виконує пояснювальну функцію, допомагаючи усвідомити причини війни, емоційні реакції людей, сенс таких понять, як втрати, евакуація, захист, мир.

Засіб навчання і зцілення

Дитяча книга залишається важливим інструментом освіти навіть у кризових умовах. Вона розвиває мислення, мовлення, сприяє внутрішньому зростанню. А ще — лікує: через ідентифікацію з героями діти опрацьовують власні переживання.

Теми, що звучать особливо в часи війни

Нові сенси знайомих тем

- Дитяча література зберігає традиційні мотиви — дружба, добро, пригоди, але у воєнний час ці теми наповнюються глибшим змістом. Героїчні вчинки, допомога іншим, подолання страхів — усе це формує у дитини моральні орієнтири.

Війна очима дітей

- Сюжети часто подаються з дитячої перспективи: через образи ровесників, які переживають евакуацію, розлуку, життя в новому місті. Це допомагає маленьким читачам усвідомити власні емоції та знайти розуміння.

Образи, що дарують надію

- Навіть у складних обставинах дитяча література зберігає оптимістичний тон. Через образи підтримки, добра, мрій про мир і безпеку вона дарує дітям віру в краще, допомагає зберігати внутрішню стійкість.

Мова дитячих творів у воєнний час

Простота та доступність викладу

- У складні часи дитячі тексти стають ще зрозумілішими. Авторі використовують просту лексику, короткі речення, чіткі образи — усе для того, щоб маленькі читачі могли легко сприймати зміст навіть у стресовому стані.

Баланс між правдою і надією

- Хоча у творах висвітлюються важкі теми — тривога, втрата, небезпека — емоційний тон завжди спрямований на підтримку. Письменники намагаються дати дітям не лише знання про реальність, а й відчуття безпеки, віри в добро.

Стиль дитячої літератури у воєнний час

У воєнний час дитяча література використовує просту мову для кращого розуміння дітьми. Часто застосовуються яскраві образи й метафори для вираження емоцій героїв. Тон творів зазвичай підтримувальний: автори намагаються зберегти баланс між реальністю та надією, щоб дати дітям віру у краще майбутнє.

- ✓ Простота мови
- ✓ Яскраві образи
- ✓ Емоційна чутливість
- ✓ Реалістичність
- ✓ Оптимізм та надія
- ✓ Підтримка через метафори
- ✓ Чіткість вираження
- ✓ Баланс між реальністю та фантазією

Функції дитячої літератури у воєнний час

Освітня функція

- Книжки пояснюють складні події простими словами, допомагають дітям зрозуміти, що відбувається навколо. Через образи й сюжети вони знайомляться з важливими поняттями: мир, втрати, допомога, єдність.

Емоційне розвантаження

- Казки й фантастичні історії дають можливість ненадовго «втекти» з реальності — побути у безпечному, вигаданому світі, де завжди перемагає добро.

Психологічна підтримка

- Літературні герої стають близькими друзями, які «переживають» подібне. Це допомагає дітям відчувати, що вони не самотні у своїх емоціях, і знижує рівень тривоги.

Формування емпатії та людяності

- Діти вчаться співпереживати героям, розпізнавати добрі й погані вчинки, замислюватися над моральними виборами. Це сприяє розвитку гуманного світогляду.

Емпатія, людяність і спільність досвіду через літературу

У воєнний час дитяча література стає засобом об'єднання. Вона допомагає дітям із різних регіонів та культур відчути себе частиною спільноти, що переживає схожі труднощі. Через історії про інших вони відкривають для себе співчуття, взаєморозуміння, здатність підтримувати. Література формує в дітей відчуття єдності, попри всі кордони, і вчить бачити в іншому — друга, а не ворога. Такі твори відкривають простір для діалогу, спонукають до роздумів про спільні цінності — мир, добро, справедливість.

Як змінюються теми дитячої літератури під час війни

1

Дружба

2

Виживання

3

Війна очима дитини

4

Надія

5

Внутрішня сила

6

Добро і справедливість

Роль дитячої літератури у розвитку емоційної та інтелектуальної сфери дітей під час війни

Емоційна підтримка

Формування моральних цінностей

Розвиток співчуття

Розширення світогляду

Розвиток уяви та творчості

Психологічне зцілення

Зміцнення психологічної стійкості

Формування здатності до адаптації

ВИСНОВКИ

Дитяча література відіграє ключову роль у розвитку особистості, зокрема в умовах війни. Вона не тільки формує читацьку культуру та емоційне сприйняття світу, але й допомагає дітям переживати складні емоції та переживання, даючи змогу впоратися з психологічними травмами. Читання в початковій освіті сприяє розвитку мовлення, критичного мислення та формуванню важливих моральних цінностей. У часи випробувань дитяча література стає на допомогу, підтримуючи психологічний стан дітей і надаючи їм надію на краще майбутнє.

Наш обов'язок — підтримувати розвиток дитячої літератури, створювати умови для доступу дітей до якісних і змістовних книжок, а також стимулювати розвиток бібліотек і підтримку авторів. Вклад у дитячу літературу — це інвестиція в майбутнє, оскільки через неї ми формуємо світогляд, моральні орієнтири і вміння справлятися з життєвими труднощами у наступному поколінні.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

**Реалізація практико-орієнтованого підходу
у процесі підготовки майбутніх педагогів
початкової ланки освіти (на прикладі
дисципліни «Дозвіллезнавство»)**

Валентина Богута,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ORCID <https://orcid.org/0009-0002-0701-6454>

Email boguta.valentina@gmail.com

Практико-орієнтований підхід

З наукової точки зору, категорія «практико-орієнтований підхід» розглядається як інструмент спрямування освітнього процесу на досягнення кінцевого результату професійної підготовки, що знаходить своє вираження у конкретизованих видах діяльності та набутому здобувачами вищої освіти практичному досвіді, інтегрованому з навчальною інформацією. Практико-орієнтований підхід позиціонується як один із найбільш дієвих засобів професіоналізації навчання у закладах вищої освіти, оскільки забезпечує максимальне наближення студентів до майбутньої професійної діяльності. Його сутність полягає в організації навчального процесу в контексті майбутньої професії шляхом відтворення у формах і методах навчальної діяльності студентів реальних ситуацій, що супроводжують конкретну професійну діяльність.

Реалізація практико-орієнтованого навчання кафедрою початкової освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка

Впровадження практико-орієнтованого підходу вимагає створення викладачами середовища, в якому здобувачі вищої освіти мають можливість виявити і реалізувати свій інтерес до пізнання, зробити його усвідомленою потребою в саморозвитку, професійній та соціальній адаптації.

Сертифікатні освітні програми

Електронне навчання у початковій освіті

Мета - формування інформаційно-цифрової компетентності майбутнього вчителя початкових класів, спроможного організовувати електронне навчання у ЗЗСО, створювати цифровий дидактичний контент, проектувати інформаційне освітнє середовище.

Технології формування soft skills молодшого школяра

Мета - формування професійної компетентності вчителя, спроможного здійснювати організацію діяльності у формальній й неформальній освіті спрямованої на індивідуально-творчий розвиток дитини молодшого шкільного віку

Білінгвальна освіта молодших школярів

Мета - формування комунікативної та методичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, спроможного організовувати білінгвальне навчання молодших школярів, створювати двомовний дидактичний контент, проектувати білінгвальне освітнє середовище.

СОП «Технології формування soft skills молодшого школяра»

МЕТА - формування професійної компетентності вчителя, спроможного здійснювати організацію діяльності у формальній й неформальній освіті спрямованої на індивідуально-творчий розвиток дитини молодшого шкільного віку на засадах дитиноцентризму та гуманістичної педагогіки.

ПРН 1. Знати наукові підходи та процесуально дієві механізми розвитку soft skills та множинного інтелекту дитини молодшого шкільного віку

ПРН 2. Орієнтуватися у тенденціях інноваційно-освітніх технологій формування особистості молодшого школяра

ПРН 3. Реалізовувати особистісно орієнтовану модель педагогічної взаємодії на засадах партнерської педагогіки

ПРН 4. Організовувати доцільний освітньо-технологічний процес та оцінювати його результати під час формування особистості молодшого школяра

ПРН 5. Продувати креативні ідеї для оригінального застосування інноваційних технологій індивідуально-творчого розвитку дитини молодшого шкільного віку.

ПРН 6. Проектувати індивідуальні освітні траєкторії під час формальній та інформальній освіті на основі реалізації професійних компетентностей.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

 Кафедра початкової освіти

Ольга Федій
Валентина Богута

Сертифікатна освітня програма

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

ПОЛТАВА, 2023

Очікувані результати з ОК «Дозвіллезнавство»

- знати понятійний апарат культурно-дозвілєвої діяльності та її основні компоненти;
- визначати соціально-історичні особливості розвитку сучасної системи культурно-дозвілєвої діяльності;

- аналізувати соціалізацію вільного часу та особливості культурно-дозвілєвого середовища;
- враховувати особливості національної психології у дозвілєвій діяльності;

- використовувати технології дозвілєвої діяльності для формування soft skills та множинного інтелектуального потенціалу дитини молодшого шкільного віку володіючи механізмами тайм-менеджменту.

...

ІВЕНТИ

Полтавський Палац дитячої та юнацької творчості (рік заснування - 1934)

Відвідування найстарішого Полтавського позашкільного закладу (рік заснування – 1934) сприяв розширенню кругозору здобувачів вищої освіти щодо мережі позашкільних закладів як дозвілєвого простору для формування ціннісної сфери молодших школярів. Вагомим доважком стали проведені майстер-класи з абсайклінгу та анімаційних рухливих ігор, що дозволило майбутнім педагогам на практиці оцінити ефективність використання різних методів та прийомів у дозвілєвій діяльності.

Полтавський академічний обласний театр ляльок

Залучення до театрального мистецтва майбутніх вчителів початкової освіти набуває особливого значення, адже педагогічна діяльність значною мірою пов'язана з комунікацією, вмінням передавати інформацію в образній та емоційно забарвленій формі, а також з організацією творчої діяльності учнів.

ІВЕНТИ

Зустрічі з сучасними українськими письменниками/цями

Формат інтерактивної взаємодії з авторкою сучасної української літератури сприяв поглибленому засвоєнню теоретичних знань через призму практичного досвіду, а також формуванню у майбутніх фахівців початкових класів компетентностей, необхідних для ефективної організації освітнього та дозвілєвого процесів у початковій ланці освіти.

Дозвілєвий startup

Розробка дозвілєвого стартапу дозволяє здобувачам вищої освіти, на основі проведених досліджень серед сучасних дітей молодшого шкільного віку щодо їх потреб та інтересів, підготувати проєкт та узяти участь у грантових програмах задля відбудови держави Україна після війни.

ВИСНОВКИ

Таким чином, застосування практико-орієнтованого підходу в процесі професійної підготовки надає їй найголовнішої цінності – здобувачі вищої освіти отримують досвід майбутньої фахової діяльності, що створює відповідний рівень їх компетентності, змінюється акцент у навчальній діяльності, скеровуючи їх дії на інтелектуальний та фаховий розвиток за рахунок зменшення частки репродуктивної діяльності.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

ІНТЕГРАЦІЯ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Оксана Вашуленко,

науковий співробітник відділу початкової освіти
імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України

ORCID <http://orcid.org/0000-0001-7594-5074>

Email vash.ksenia@gmail.com

Щодня все більшої актуальності набуває питання інтегрованої освіти, яка сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, забезпечує формування в них цілісної системи знань, їхній усебічний розвиток, виховання високодуховної особистості. Тому сучасний урок у початковій школі потребує нових підходів до організації діяльності молодших школярів, добору ефективних форм і методів навчання.

Типові освітні програми [1; 2] спрямовують вчителів початкових класів на застосування міжпредметних зв'язків. Зокрема, у пояснювальній записці зазначено: «Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм рекомендується використовувати **внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації» [1, с. 3].

Використані джерела

- ✓ 1. Міністерство освіти і науки України (2019а, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти (1272). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення 07.05.2025)
- ✓ 2. Міністерство освіти і науки України (2019б, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (1273). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення 07.05.2025).

Використані джерела

- 3.** Педагогічний словник. — К. : Педагогічна думка, 2001.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. — К. : Либідь, 1997.

5. Енциклопедія освіти. — К. : Юрінком Інтер, 2008.

1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 26

TEKST TEKST TEKST TEKST

6. Савченко О.Я. Міжпредметні зв'язки як ресурс реалізації компетентнісного підходу на уроках літературного читання. Український педагогічний журнал. 2017, № 2. 48-57 с.
 7. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. – Київ. : КОНВІ ПРІНТ, 2020.

Література — мистецтво слова, здатне передавати звуки, як музика, барви й відтінки, як живопис, доносити до читача найрізноманітніші людські почуття. Але замінити інші види мистецтва повною мірою слово не може, оскільки його сприйняття залежить від досвіду читацької діяльності, індивідуального бачення художніх образів. Тому для більш глибокого й емоційного сприймання змісту тексту дитиною, розвитку її емоційно-почуттєвої сфери доцільно використовувати на уроках літературного читання засоби образотворчого і музичного мистецтва.

На таких інтегрованих уроках діти вчать порівнювати близькі за темою твори різних видів мистецтва, розуміти специфіку кожного з них, творчо переосмислювати надбання минулого, формувати власну думку. Такий підхід сприяє естетичному вихованню учнів, виробленню в них чуття прекрасного, духовному збагаченню особистості, глибшому, емоційнішому розкриттю художнього образу дітьми, формуванню цілісного уявлення про світову культуру.

Комплексний вплив різних видів мистецтва на учня підвищує його мотивацію до навчання, сприяє розвитку пізнавального інтересу, спонукає до власної творчості, привчає вільно висловлювати свою думку.

Для емоційно-образного налаштування учнів на відповідний «тон» літературного твору доцільно використовувати **засоби музичного та образотворчого мистецтва на різних етапах уроку.**

✓ На *етапі підготовки до сприйняття літературного твору* за допомогою музики та художніх полотен можна викликати в учнів певні емоції. Спочатку діти слухають музичний твір (його фрагмент), переглядають картини, а потім розповідають, які настрої та почуття у них виникли. Такий прийом особливо ефективний у роботі над ліричними творами.

Важливо, щоб етап підготовки до сприйняття був безпосередньо пов'язаний з текстом, який учні опрацюватимуть на уроці: вибір музичного фрагмента, репродукції картини має здійснюватися на основі спільної емоційної палітри порівнюваних творів.

✓ На *етапі аналізу змісту тексту* використання музики та творів образотворчого мистецтва допомагає педагогові керувати асоціаціями, які виникають у дітей, стимулювати формування в них певних уявлень. Зіставлення літературного твору, окремих його частин з творами інших видів мистецтва дає можливість акцентувати увагу на своєрідності позиції письменника, що допомагає учням осмислити зміст прочитаного твору.

Так, використання музичних творів допомагає читачеві уточнити почуття, які виникали в нього під час сприйняття тексту, усвідомити спільне (відмінне) в настроях музичного і літературного творів, переказати або виразно прочитати текст.

🎧 Перегляньте мультфільм і послухайте українську народну **жартівливу пісню**, яка звучить у ньому.
 > Яка пісня за настроєм?
 > Що в ній розповідається про Гриця? Яким ви його уявляєте?
 > Яка риса характеру висміюється в пісні? Що ви порадите Грицю?

🎧 Послухайте українську **народну пісню «Ой є в лісі калина»**.

- Який настрій пісні? Які емоції вона у вас викликала?
- Про кого в ній співається? Що вона робила?
- Чи чули ви цю пісню раніше?
- Послухайте пісню ще раз, а потім разом заспівайте, супроводжуючи рухами дії дівчинки.

На етапі аналізу змісту тексту можна запропонувати учням низку завдань:

- ✓ за допомогою музики визначити пору року або настрої персонажа;
- ✓ дібрати словосполучення або речення з тексту для назви прослуханого музичного твору;
- ✓ вибрати із запропонованих варіантів музичних уривків найбільш близький до тексту;
- ✓ описати музику, яку склав би учень, щоб розповісти про...

Для активізації учнів на уроці, урізноманітнення їхньої діяльності доцільно використовувати різні **види роботи з музичними творами**:

- слухання музики та її інтерпретування з елементами аналізу;
- співвіднесення музичних фрагментів з фрагментами тексту твору;
- рухи під музику, мета яких — краще відчутти стан дійової особи твору;
- словесний опис асоціацій, що виникли під час прослуховування музичного фрагмента.

Література в колі мистецтв

- Послухай п'єсу українського композитора Віктора Косенка «Дощик». Який дощ ти уявляєш?
- Який настрій у цього дощику?
- Як ти вважаєш, чому композитор назвав свою п'єсу «Дощик», а не «Дощ» чи «Злива»?
- Запропонуй свою назву до п'єси.

Твори образотворчого мистецтва найчастіше використовують для ілюстрування змісту тексту. Аналіз репродукцій картин допомагає учням навчитися самостійно описувати створені в їхній уяві зорові образи. Зіставлення картини з текстом допомагає виявити специфіку кожного виду мистецтва, уточнити настрої і почуття читача й персонажів твору. Вибір із запропонованих ілюстрацій, виконаних різними художниками, тієї, яка сподобалася, передбачає пояснення свого вибору, а отже, зіставлення з текстом усіх ілюстрацій, увагу до його змісту.

Розглядання репродукцій картин та їх оцінювання стають своєрідним способом зосередження читачького сприйняття на конкретно-наочній основі й сприяють виникненню потреби в аналізі тексту, створюючи проблемну ситуацію: зіткнення читачької думки й трактування образів твору художниками-ілюстраторами.

ЛІТЕРАТУРА В КОЛІ МИСТЕЦТВ

Попенюк (Куліщенко) Юлія.
Зима

- Що зображено на картині?
- Як художниця показує, що день лише починається?
- Як зображено сніг, осяяний ранковим сонцем?
- Які почуття пробуджує у тебе краса зимового ранку?

ЛІТЕРАТУРА В КОЛІ МИСТЕЦТВ

Людмила Тафійчук.
Коляда

- Розглянь картину. Де і коли відбувається дійство?
- Хто зображений на картині?
- У що вдягнуті люди? Що вони тримають у руках?
- Який настрій створює картина?
- Придумай для картини іншу назву.

На етапі узагальнення використання творів різних видів мистецтва допомагає створювати проблемні ситуації та ситуації вибору, коли учні мають самостійно застосувати набуті на уроці знання і пояснити своє рішення (вибір ілюстрацій, музичного супроводу). Крім того, вони можуть з опорою на набутий на уроці досвід самі ілюструвати твір, добирати до нього музичні фрагменти тощо.

ЛІТЕРАТУРА В КОЛІ МИСТЕЦТВ

Ярослав Чижевський. Маки

- Чи доводилося тобі бачити такий краєвид? Розкажи про це.
- Як зображено квітки маку на передньому плані? А вдаліні?
- Із чим можна порівняти квітку маку?

Література в колі мистецтв

Ніколо Реньєрі. Пандора

- > Кого ти бачиш на картині? Які в неї очі, волосся? Як вона вбрана?
- > А якою ти її уявляв (уявляла)?
- > Що зображено поруч?
- > Як ти вважаєш, який епізод міфу зображено на картині? Що про це свідчить?

ВИСНОВКИ

Отже, інтеграція різних видів мистецтв на уроках літературного читання сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці в сучасній початковій школі, сприяє цілісності знань, розвитку в учнів пізнавального інтересу, асоціативного мислення, кращому засвоєнню універсальних пізнавальних умінь.

Використані джерела

8.

Вашуленко О.В. Інтеграція різних видів мистецтва на уроках літературного читання. *Учитель початкової школи*. 2016. № 2.. С. 19-20.

9.

Вашуленко О. В. *Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)*. Ч. 2. Київ, Україна: Видавничий дім «Освіта». 2019.

10.

Вашуленко О. В. *Українська мова та читання: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)*. Ч. 2. Київ, Україна: Видавничий дім «Освіта». 2019.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Формування пізнавальної
активності та самостійності
молодших школярів
через розвиток адекватної
самооцінки як пріоритет сучасної
початкової освіти

Єлизавета Верещак,

керівник гуртка англійської мови

lizavere111@gmail.com

Актуальність теми

Нові освітні стандарти вимагають особистісно-орієнтованого підходу.

Самооцінка впливає на мотивацію та навчальну успішність.

Молодший шкільний вік — критичний період для становлення «Я-концепції».

Мета:

- ✓ визначити роль адекватної самооцінки у формуванні пізнавальної активності;
- ✓ з'ясувати, як самооцінка впливає на самостійність;
- ✓ надати практичні рекомендації для педагогів.

Самооцінка як психолого-педагогічне явище

Види самооцінки: завищена, занижена, адекватна.

Компоненти самооцінки: когнітивний, емоційний, поведінковий.

Особливості формування в молодшому шкільному віці.

Вплив самооцінки на пізнавальну активність

- Учень із адекватною самооцінкою:
 - ставить цілі;
 - проявляє ініціативу;
 - не боїться помилок.

- Знижена самооцінка — бар'єр для розвитку.

- Самооцінка — це уявлення людини про саму себе, її здатність оцінювати свої можливості, риси характеру, успіхи та невдачі. У дітей молодшого шкільного віку вона тільки формується, тому є дуже вразливою до зовнішнього впливу — особливо з боку вчителів, батьків та однолітків.

Самостійність як результат внутрішньої мотивації

- Самостійність — здатність діяти без зовнішнього контролю.
- Формується у процесі навчальної діяльності.
- Тісно пов'язана з упевненістю у власних силах.

Методи розвитку адекватної самооцінки

1. Рефлексія та самоаналіз:

- «Сонечко успіху». Діти розфарбовують промінці сонечка, кожен з яких відповідає за певну навичку чи дію (наприклад, «допомагав другу», «виконав завдання самостійно»);

- «Щоденник досягнень». Щотижня учень записує свої маленькі перемоги — це сприяє усвідомленню власного зростання.

2. Метод позитивного підкріплення:

- похвала за зусилля, а не лише за результат: «Я бачу, як ти старався — це дуже важливо»;

- «Скарбничка успіхів». Кожен учень має коробочку або папку, куди кладе свої найкращі роботи чи записи з похвалою.

3. Соціальна взаємодія:

- групові проекти: допомагають побачити свій внесок у спільну справу, відчувати себе цінним;

- вправа «Комплімент дня». Учні говорять один одному щось приємне — це вчить визнавати як власні, так і чужі сильні сторони.

4. Візуалізація та символи:

- «Дерево успіху». Листочки з іменами дітей прикріплюються до гілок, коли учні досягають певних цілей.

Роль учителя

1. Джерело емоційної підтримки:

- учитель створює емоційно безпечне середовище, де дитина не боїться робити помилки і бути собою;

- позитивне ставлення, доброзичливість, увага до кожної дитини — це основа для формування здорової самооцінки.

2. Модель для наслідування:

- учні в цьому віці часто копіюють поведінку дорослого. Якщо вчитель демонструє самоповагу, впевненість, вміння визнавати свої помилки — учні вчаться тому ж.

3. Організатор діяльності:

- учитель добирає завдання так, щоб кожен учень міг досягти успіху, відчувати себе компетентним;

- надто складні або надто легкі завдання можуть знизити самооцінку.

4. Посередник у зворотному зв'язку:

- важливо не просто оцінювати, а навчати саморефлексії: «Що в тебе вийшло добре?», «Що ти можеш покращити наступного разу?».

Такий підхід допомагає дітям формувати реалістичне бачення

Практичні прийоми та вправи

«Сонечко самооцінки»

Мета: рефлексія успіхів учня за день або тиждень. Як проводити: учень малює коло (сонце), у центрі — своє ім'я. Кожен промінчик — це відповідь на запитання: «Чого я сьогодні навчився? Чим я можу пишатися? Кому я допоміг? Що я зроблю краще наступного разу?».

«Я — молодець, тому що...»

Мета: розвивати вміння бачити свої позитивні якості. Як проводити: кожен учень продовжує речення: «Я — молодець, тому що сьогодні...», «Я зробив добре, коли...». Можна організувати це у формі кола або писати на стікерах і прикріплювати до «стіни успіху».

«Капсула добра»

Мета: формування підтримуючої атмосфери та самоповаги. Як проводити: кожен учень пише анонімне позитивне повідомлення комусь із класу (або сам собі): «Ти дуже старася!», «Твої малюнки завжди цікаві!». Потім учитель читає їх уголос або роздає адресатам.

«Драбинка до успіху»

Мета: бачити свій поступ і прогрес. Як проводити: учень отримує аркуш із драбинкою, де кожна сходинка — маленька ціль (написати без помилок, читати виразно тощо). Коли ціль досягнута — розмальовується сходинка.

ВИСНОВКИ

Розвиток адекватної самооцінки в учнів початкової школи є надзвичайно важливим для їхнього емоційного благополуччя, мотивації до навчання та формування здорової особистості. У цьому процесі вирішальну роль відіграє вчитель, який через підтримку, індивідуальний підхід, рефлексивні вправи та позитивне підкріплення може створити умови для формування реалістичного й стійкого уявлення дитини про себе.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобами діяльнісного підходу

Ольга Вишник,

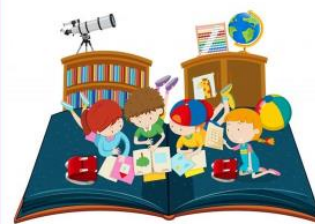
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ORCID 0000-0003-4030-4482

Email olhavysnyk@gmail.com

У сучасних умовах реформування освіти пріоритетом початкової школи стає розвиток особистості здобувача освіти, здатного до активного пізнання, критичного мислення та самостійної діяльності. Особливого значення набуває діяльнісний підхід, що забезпечує залучення учнів до різних форм пізнавальної активності. У контексті ідей Олександри Яківни Савченко актуальним є вивчення ефективності діяльнісного підходу як умови розвитку пізнавального інтересу й ініціативності молодших школярів.

Актуальність теми

Пізнавальна активність визнана одним із ключових показників успішного навчання у Новій українській школі.

Сучасне освітнє середовище потребує не просто передавання знань, а формування здатності діяти, мислити, обирати..

Ідеї О. Я. Савченко наголошують на необхідності активного включення учнів у навчальну діяльність, що формує їхню суб'єктність.

Сутність понять

Пізнавальна активність — це виявлення учнями інтересу до пізнання, здатність ініціювати навчальні дії, бажання досліджувати.

Діяльнісний підхід — це освітня стратегія, що передбачає активне залучення учнів до різних видів діяльності з метою засвоєння знань через практичну дію.

Практичні форми реалізації

Індивідуальні та групові дослідницькі завдання, проекти, навчальні ігри, моделювання життєвих ситуацій.

Використання інтегрованих підходів, зокрема STEAM-освіти, що забезпечують зв'язок між теорією і практикою.

Організація освітнього середовища, що стимулює самостійну активність учнів.

Зміна ролей учасників освітнього процесу

Учень виступає як активний учасник, творець і дослідник власного освітнього процесу.

Учитель виконує функції фасилітатора, координатора, організатора навчального середовища.

Важливо забезпечити умови для ініціативної та осмисленої діяльності учнів.

Результати впровадження діяльнісного підходу

- Залучення учнів до активної пізнавальної діяльності сприяє формуванню в них внутрішньої мотивації до навчання, стійкого інтересу до нового.
- Учні виявляють ініціативу, самостійність у виборі способів розв'язання навчальних завдань, зростає їхня здатність до аналізу й оцінювання результатів власної діяльності.

Результати впровадження діяльнісного підходу

- Застосування мініпроектів, дослідницьких завдань, інтерактивних методів забезпечує формування ключових компетентностей

- Прикладом ефективної практики є реалізація інтегрованого проекту «Живе слово», що поєднує мовну, читацьку та соціальну активність, сприяючи розвитку пізнавального інтересу та емоційно-ціннісного ставлення до навчання.

ВИСНОВКИ

1. Діяльнісний підхід є вагомим інструментом розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів початкової школи, оскільки стимулює їхню активну участь у навчальному процесі та сприяє формуванню критичного мислення.
2. Ефективність реалізації цього підходу залежить від належної організації освітнього середовища, яке повинно заохочувати самостійну пізнавальну діяльність і забезпечувати учням можливості для рефлексії та самопізнання.
3. Подальший розвиток діяльнісного підходу в початковій освіті потребує інтеграції сучасних педагогічних технологій, зокрема цифрових засобів та методик розвитку компетентностей, які сприяють формуванню soft skills.
4. Перспективними напрямками дослідження є вдосконалення педагогічних стратегій для інтеграції знань, навичок і цінностей, що забезпечують цілісне формування особистості учня через активну діяльність у процесі навчання.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Формування пізнавальної активності молодших школярів через дослідницькі методи навчання

Лариса Гавриш,

учитель вищої категорії, старший вчитель,
вчитель початкових класів
Боярського академічного ліцею «Престиж»
Боярської міської ради Київської області

LarisaGavrish5@gmail.com

Актуальність теми

Формування пізнавальної активності молодших школярів є одним із пріоритетних завдань сучасної початкової освіти. В умовах швидких змін і постійного оновлення важливо не лише передати учням певну інформацію, а й навчити їх самостійно здобувати знання, аналізувати й застосовувати їх у практичній діяльності.

Дослідницькі методи навчання сприяють розвитку критичного мислення, ініціативності, уміння ставити запитання і знаходити шляхи їх розв'язання. Упровадження таких методів у навчальний процес в початковій школі є необхідною умовою формування ключових компетентностей здобувачів освіти, визначених Державним стандартом початкової освіти (2018).

Чому це важливо саме у початковій школі?

Діти люблять ставити запитання.

Молодшим школярам подобається гратися, досліджувати, експериментувати.

У цьому віці формуються навчальна мотивація та впевненість у собі.

Що таке пізнавальна активність?

Академік О. Я. Савченко підкреслювала, що пізнавальна самостійність молодших школярів формується не завдяки одному ефективному засобу, а є результатом цілісної та продуманої системи навчання й виховання. Ця система має бути спрямована на розвиток умінь самостійно мислити, на формування національно-патріотичної свідомості, активної громадянської позиції та самостійності як важливої риси характеру, необхідної для успішної адаптації в умовах змінного світу.

- ✓ «Хочу знати більше!»
- ✓ «Цікаво, як це працює?»
- ✓ «Спробую сам!»

Виявляється у: запитаннях, обговореннях, спостереженнях, прагненні розібратись.

Дослідницькі методи навчання

При використанні дослідницького методу працює весь діапазон пошукових умінь дитини.
О. Я. Савченко

Дослідницькі методи в навчанні суттєво сприяють розвитку пізнавальної активності, критичного мислення та творчості. Вони базуються на принципі активного залучення учнів у процес здобуття знань через самостійне відкриття, спостереження, аналіз і формування висновків.

Учень стає не просто слухачем, а «дослідником світу»!

Як допомагають дослідницькі методи?

Активізація мислення -

учні не просто споживають готову інформацію, а шукають її самостійно, що формує аналітичні навички.

Розвиток самостійності -

навчаються планувати, проводити спостереження, робити висновки.

Мотивація до навчання -

процес дослідження викликає інтерес і бажання дізнатися більше.

Поглиблене розуміння матеріалу-

через залученість у відкритті знань, учні краще засвоюють матеріал.

Навички командної роботи -

формується вміння співпрацювати, висловлювати свої думки, слухати інших.

Форми реалізації дослідницьких методів навчання

Проблемне навчання

Учитель ставить проблемне запитання, а діти шукають рішення. Створюємо ситуацію «загадки» де потрібно мислити.

Експеримент

Виконують прості досліди. Наприклад: ЯДС- вирощування квасолі в сухому і вологому ґрунті – спостереження за ростом рослини.

Проектна діяльність

Учні виконують мініпроекти, збирають матеріали, досліджують і презентують. Наприклад: мініпроект «Моя родина: хто і звідки? «Як народжується хліб?».

Спостереження

Учні спостерігають за природою, явищами, об'єктами. Наприклад: спостереження за змінами у погоді; вивчення, як змінюються дерева протягом року.

Дослідження інформації

Учні шукають відповіді у текстах, таблицях, малюнках та відео. Діти стають «активними мисливцями за знаннями», а не пасивними слухачами.

Конструювання та моделювання

Учні створюють моделі, макети, креслення. Наприклад: ЯДС – зібрати модель Сонячної системи; модель вулкану.

Як організувати дослідницький процес

1. Створити ситуацію зацікавлення

Розпочати урок із загадки, цікавої історії, казки чи проблемного запитання.
Мета: викликати щире «Хочу дізнатись!».

2. Сформулювати гіпотезу

Чітко визначити, що будемо досліджувати.
Мета: діти самі ставлять або розуміють мету дослідження.

3. Планування і проведення дослідження

Що потрібно для досліду? Який порядок дій? Як фіксуватимемо результати?
Мета: навчити планувати свої дії, сформувати досвід активної діяльності.

4. Зібрати дані і проаналізувати результати

Що відбулося? Чи підтвердилось передбачення? Що було несподіваним?
Мета: навчити дітей робити висновки самостійно.

5. Висновки і обговорення

Діти вчаться робити висновки: короткі і зрозумілі.

Поради вчителю щодо розвитку пізнавальної активності учнів

(за ідеями О. Я. Савченко):

- навчайте дітей накопичувати і осмислювати власні спостереження;
- організовуйте короткочасні експерименти з добре відомими об'єктами для відкриття нових властивостей;
- залучайте весь клас до групових дослідницьких завдань, розрахованих на кілька тижнів, як частину спільного проекту;
- послідовна реалізація цих кроків сприяє розвитку в учнів навичок дослідження, критичного мислення та самостійного здобуття знань.

Роль учителя у формуванні пізнавальної активності учнів

(за ідеями О. Я. Савченко):

- створювати умови для активної пізнавальної діяльності кожної дитини;
- мотивувати учнів до самостійного здобуття знань і творчого застосування здобутого;
- поступово передавати учням відповідальність за організацію власної навчальної діяльності;
- підтримувати інтерес до навчання через добір змістовних, доступних і водночас проблемних завдань;
- бути наставником і партнером у навчальному процесі, спрямовуючи дітей на самостійний пошук рішень.

ВИСНОВКИ

- **Формування пізнавальної активності** є ключовою умовою успішного навчання молодших школярів. Активна цікавість та прагнення до знань – основа для розвитку особистості.
- **Дослідницькі методи навчання** стимулюють інтерес до навчання, розвивають критичне мислення, самостійність і навички аналізу у дітей.
- **Практичні завдання, міні-дослідження, проєкти** допомагають не просто запам'ятовувати факти, а розуміти взаємозв'язки й закономірності в навколишньому світі.
- Застосування дослідницьких методів у початковій школі **підвищує мотивацію** до навчання, формує стійкий інтерес до пізнання і закладає фундамент для подальшого освітнього розвитку.

«Пізнання через дослідження – ключ до самостійності та успіху!»

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Цифрова грамотність вчителя як умова ефективного використання технологій для розвитку учнівської самостійності

Ольга Гаргалик,

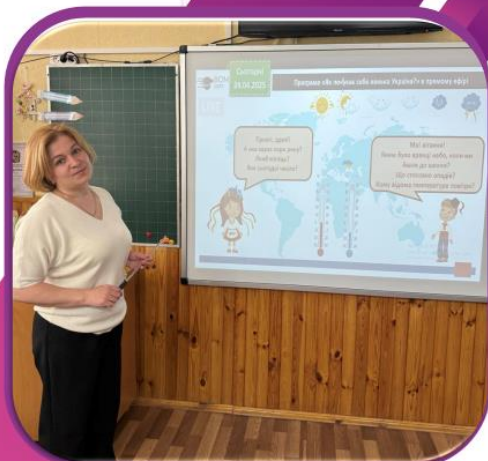
спеціаліст вищої категорії, старший вчитель,
вчитель початкових класів
Боярського академічного ліцею «Престиж»
Боярської міської ради Київської області

Цифрова грамотність педагога сьогодні

В умовах цифровізації освіти ідеї академіка О. Я. Савченко про розвиток самостійності та пізнавальної активності учнів набувають нової актуальності.

Сучасний учитель має володіти цифровими інструментами, щоб створювати умови для активного самостійного навчання здобувачів освіти.

Що таке цифрова грамотність

Цифрова грамотність учителя — це здатність ефективно використовувати цифрові технології, онлайн-ресурси та електронні інструменти в освітньому процесі для організації навчання, розвитку самостійності учнів, комунікації та власного професійного вдосконалення.

Це не лише вміння користуватися комп'ютером, а:

орієнтація в інформаційному середовищі;

вибір ефективних EdTech-інструментів;

безпечне та етичне використання цифрових ресурсів;

навички цифрової комунікації.

Самостійність учня у процесі навчання

(відповідно до наукових поглядів О. Я. Савченко)

Самостійність — це здатність учня ставити навчальні завдання, планувати способи їх виконання, контролювати і оцінювати результати своєї діяльності.

- формується через поступове ускладнення навчальних завдань і залучення до частково-пошукової, дослідницької діяльності;
- передбачає розвиток відповідальності, ініціативності, здатності до самонавчання;
- потребує створення умов для вибору дій і прийняття самостійних рішень у процесі пізнання.

Розвиток самостійності учнів є одним із ключових завдань початкової освіти.

Уміння ставити цілі

Шукати і відбирати інформацію

Організовувати час і працю

Відповідальність за результати

Як цифрова грамотність вчителя впливає на самостійність учнів

Учитель, який сам уміє користуватися технологіями, здатен навчити цьому й учня.
І не просто навчити — надихнути.

Створення цифрового освітнього середовища

Організація доступу до ресурсів, електронних підручників, інтерактивних платформ і навчальних середовищ, де учні можуть самостійно досліджувати й опановувати матеріал.

Залучення до проєктної діяльності

Використання цифрових інструментів для планування, реалізації й презентації учнівських проєктів стимулює дослідницьку активність, відповідальність і ініціативність.

Організація зворотного зв'язку онлайн

Налагодження системи самоперевірки, отримання миттєвого фідбеку через онлайн-платформи сприяє формуванню навичок самоконтролю та рефлексії.

Використання платформ для самонавчання

Створення можливостей для індивідуального темпу навчання завдяки застосуванню електронних тренажерів, тестів, віртуальних лабораторій і навчальних ігор.

Приклади інструментів

Google Workspace, Microsoft Teams

- Платформи для спільної роботи, організації дистанційного та змішаного навчання, проведення консультацій, обговорень і групових проєктів.

LearningApps, Padlet, Canva, Word Wall

- Інструменти для створення інтерактивних вправ, віртуальних дошок, освітніх ігор і візуалізації знань, що стимулюють самостійну діяльність учнів.

Online-квести, інтерактивні тести (Kahoot, Quizizz), На Урок.

- Ресурси для організації ігрових форм навчання, самоперевірки й розвитку навичок самостійного пошуку відповідей.

Відеоуроки, подкасти, блоги

- Форми самостійного опрацювання матеріалу, що сприяють розвитку вмінь працювати з різними джерелами інформації.

- Ці ресурси допомагають зробити навчання гнучким, цікавим, а головне — відкритим для самостійного опанування. Використання таких інструментів сприяє підвищенню відповідальності учнів за власні результати навчання.

Як це працює на практиці?

Результат — не лише знання теми, а й розвиток відповідальності, дослідницьких навичок і креативності.

Тема: «Енергія в природі»

Завдання.

Перша група учнів створюють інтерактивний постер у Canva, шукають інформацію самі, діляться в Padlet.

Завдання.

Друга група учнів створюють пізнавальну презентацію в Power Point.

Тема: «Енергія в природі»

Завдання.

Для закріплення розуміння учнями теми, виконуємо тест на платформі «На Урок».

Роль учителя.

Фасилітатор, консультант.

Проблеми та виклики

- **Нерівний доступ до техніки.** Не всі школи та учні забезпечені достатніми технічними ресурсами для повноцінного використання цифрових технологій.
- **Опір змінам.** Деякі вчителі відчують психологічну неготовність до впровадження інновацій, сумніваються у своїх силах або побоюються втратити контроль над процесом навчання.
- **Брак часу та ресурсів на навчання педагогів.** Навчальне навантаження і відсутність системної підтримки уповільнюють підвищення цифрової компетентності вчителів.

- **Недостатність методичних рекомендацій.** Брак адаптованих під практику вчителя інструкцій і моделей використання цифрових інструментів у реальних навчальних ситуаціях.
- **Відсутність підтримки керівництва і професійного середовища.** Без належної мотивації, прикладів успішного досвіду та колегіальної підтримки процес впровадження інновацій часто затягується.

Що може зробити вчитель уже сьогодні

Перші кроки — найважливіші. Навіть одна нова цифрова практика здатна змінити стиль навчання й відкрити нові горизонти для учня та вчителя.

- ✓ Почати з одного інструменту і поступово розширювати арсенал.
- ✓ Вчитися разом з учнями.
- ✓ Ділитися досвідом із колегами.
- ✓ Бути відкритим до нового.

Майбутнє цифрової освіти

Перехід від споживання знань до їх створення.

Індивідуальні освітні траєкторії.

Штучний інтелект і аналітика в навчальному процесі.

Постійне навчання вчителя як частина професійної етики.

Учень — активний творець знань, вчитель — наставник і провідник.

Формування самостійності учнів у цифровому освітньому середовищі

Пізнавальна активність і самостійність учнів розглядаються як ключові результати початкової освіти відповідно до концепції академіка О. Я. Савченко.

Цифрова грамотність учителя є важливою умовою створення навчального середовища, що сприяє розвитку ініціативності й самостійності здобувачів освіти.

Інтеграція цифрових технологій розширює можливості для самостійного здобуття знань, самоконтролю і реалізації дослідницької діяльності учнів.

ВИСНОВКИ

Цифрова грамотність учителя — це насамперед про новий тип мислення, а не лише про володіння технікою.

Учитель, який постійно розвивається сам, здатен змінити освітнє середовище й виховати покоління самостійних дослідників.

У сучасному світі вчитель не просто адаптується до цифрових змін — він має випереджати їх, очолюючи інноваційні процеси в освіті.

Нова школа — це школа, де вчитель стає лідером змін, а учень — активним учасником і дослідником у власному навчанні.

Ми не можемо навчити учнів на майбутнє, якщо самі живемо минулим

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ І РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Галина Горбенко,

вчителька вищої категорії
Боярського академічного ліцею «Престиж»
Боярської міської ради Київської області

ggorbenko4598@gmail.com

ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК ПЕДАГОГІЧНЕ ЯВИЩЕ

*«Важливо усвідомити, що у початковій школі
формується не просто учень, який вміє читати і
писати, а мовна особистість, з достатніми
комунікативними можливостями, мотивацією до
самостійного читання»
О. Я. Савченко*

Психолого-педагогічна складова

форма самоорганізації та
самореалізації учня

форма самоорганізації та
самореалізації учня

міра розумового зусилля,
спрямована на задоволення
пізнавальних інтересів
індивіда

Мета початкової освіти:

- ✓ усебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей, наскрізних умінь;
- ✓ розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Арсенал засобів педагога

Методика

- Застосування методів та прийомів, які забезпечують високу активність учнів у навчальному пізнанні.
- Можливість висловитися кожному. Схвалювання успіхів. Врахування інтересів. Опір на бажання. Критика співпереживаючи.

Практика

- Робота в групах. Проект «5 зопинок, які варто зробити в Карпатах».
- Навчаючи вчусь. Техніка мозаїки на підручниках, як декор і бажання мати нове хобі.

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ЯДС

Самостійна робота учнів має бути різноманітною за змістом і формою: опрацювання статей підручника, проведення дослідів за інструкцією, складання відповідей на запитання, малювання схем, робота з гербарієм, колекціями, календарем природи.

Учитель планує самостійну роботу на різних етапах навчального процесу, поступово ускладнюючи завдання відповідно до рівня обізнаності учнів.

Щоб працювати самостійно, учень має вміти організовувати свою діяльність, обирати відповідні способи виконання завдань і перевіряти якість зробленого.

«Залежно від рівня обізнаності школярів з матеріалом змінюється і ступінь їх самостійності під час виконання завдань», —
О. Я. Савченко

ФОРМИ І МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ

Дослідницька діяльність

Планети Сонячної системи, створення ланцюжків живлення, проектна діяльність.

Екскурсії

Екскурсії до парку в різні пори року, до природничого музею, етнографічного та краєзнавчого, до Планетарію, очні та віртуальні.

Творчі завдання

Леп-буки, хмарина слів, саморобки, макети, моделі, благодійні ярмарки та акції, квести.

Участь в конкурсах

Конкурси та олімпіади освітнього проекту «На урок».

Екскурсія до кінного клубу під час канікулярного періоду

Мета даної екскурсії:

- ознайомити учнів із життям коней на конюшні;
- побачити коней, які перебувають на реабілітації;
- дізнатися, як за ними доглядають;
- познайомитися із професіями конюх та інструкторів з верхової їзди;
- вчитися спілкуватися з кіньми та занурюватись в їх особливу атмосферу;
- спонукати до охорони природи та тваринного світу.

ВИСНОВКИ

«Міжпредметні завдання (МПЗ) мають слугувати цілісності засвоєння учнями найважливіших понять, зв'язків, явищ, сприяти їхньому різнобічному пізнанню. Визначення МПЗ може бути у межах однієї освітньої галузі, а також між предметами і курсами різних освітніх галузей. Цей процес сприяє розвитку в учнів пізнавального інтересу, дослідницької позиції, інтересу, асоціативного і критичного мислення, кращому засвоєнню універсальних пізнавальних умінь»

О. Я. Савченко

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Самостійність учнів початкової школи в умовах змішаного та дистанційного навчання: виклики та кращі практики

Тетяна Гуркова,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
комунального закладу «Запорізький обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

ORCID: 0000-0002-8128-664X

Email: gurkova2@gmail.com

Реалії сьогодення

У сучасних умовах реформування освіти та активного впровадження цифрових технологій особливої актуальності набуває питання розвитку самостійності учнів початкової школи. Змішане та дистанційне навчання, що стали особливо поширеними внаслідок пандемії COVID-19, вимагають від учнів нових навичок організації навчальної діяльності.

Виклики самостійного навчання в умовах дистанційного та змішаного навчання: організаційні

**Нестача навичок
самоорганізації**
обмеження навичок тайм-
менеджменту

**Низький рівень цифрової
грамотності**
неволодіння знаннями щодо
ефективного використання
освітніх платформ

**Нерівний доступ до технічних
засобів**

відсутність пристроїв чи/або
стабільного інтернету

Виклики самостійного навчання в умовах дистанційного та змішаного навчання: педагогічні аспекти

- ✓ Ризик пасивності та зниження мотивації
- ✓ Соціальна взаємодія та співпраця
- ✓ Індивідуальний підхід та підтримка
- ✓ Нові методики самооцінювання самостійності учнів

Виклики самостійного навчання в умовах дистанційного та змішаного навчання: психологічні чинники

- ✓ Тривожність та почуття ізоляції
- ✓ Залежність від допомоги
- ✓ Поверховість розуміння

Кращі практики розвитку самостійності

Використання інтерактивних платформ (Google Classroom, Classtime, LearningApps)

- ✓ Залучення учнів до активної роботи

Регулярні рефлексії та щоденники успішності

- ✓ Осмислення прогресу, встановлення навчальних цілей

Кращі практики розвитку самостійності

Метод проєктного навчання

- ✓ Відповідальність за виконання завдань у власному темпі

Ігрові методи, елементи гейміфікації

- ✓ Зростання зацікавленості до навчання

Співпраця з батьками

- ✓ Рекомендації і завдання для спільного виконання

ВИСНОВКИ

Розвиток самостійності учнів в умовах змішаного та дистанційного навчання є необхідною умовою успішного навчання. Застосування педагогічних інновацій, технічної підтримки та партнерства з батьками може значно підвищити ефективність цього процесу.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Українська освіта в іменах: академік Олександра Савченко (суб'єктивні нотатки сучасниці)

Наталія Дічек,

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України

ORCID 0000-0002-2185-3630
email n.p.dichek@gmail.com

Методологічне підґрунтя дослідження ролі особистості в розвитку національної освіти

Звернення до питання висвітлення ролі академіка Олександри Савченко у розвитку української освіти упродовж тривалого проміжку історичного часу вимагає новітніх дослідницьких підходів.

Сучасне наукове вивчення ролі особистості в історії української освіти вмотивовує Поєднання

- індивідуально-біографічного,
- суб'єктно-діяльнісного,
- соціально-типологічного підходів,

тобто задіяння інтегративної методології, в якій поєднуються, зокрема, потенціали

- історичної біографістики,
- психології,
- соціальної філософії,
- історії національної і світової освіти

Для досягнення мети такого дослідження необхідно домагатися розкриття сутності, значення, специфіки діяльності видатних історичних осіб, завдяки якій вони увійшли в Історію, доповнюючи науковий портрет аналізом, описом особистісних якостей видатних діячів/діячок, їхнього духовного світу.

Сьогодні існує великий запит на нові підходи до реконструкції минулого, яка б віддзеркалювала не лише «зовнішню історію» об'єктів, а й «внутрішню історію» суб'єктів – «людську» історію (за Л. Зашкільняком, 2025), що нерозривно пов'язана із творчою діяльністю історичної особистості. Це – характерна риса сучасного освоєння минулого.

Осмислення своєї історії крізь призму здобутків попередників є важливим завданням методологічної рефлексії, притаманної гуманітарному пізнанню.

Новаторська, перетворювально-конструктивна за характером науково-педагогічна, масштабна освітньо-популяризаторська діяльність академіка О. Савченко, яка посутньо вплинула на перебіг освітніх подій в нашій країні, на трансформацію освітньої сфери на національному рівні, безперечно відповідає рівню надбань історичної постаті в освітньо-культурній сфері.

Постать і діяльність Олександри Яківни може бути по-новому схарактеризована у ході висвітлення й обґрунтування таких особистісних виявів:

- 1. Особистий вибір як вільний волевияв педагога-новатора, педагога-гуманіста.
- 2. Інобуття в житті інших людей, впливи на долю сучасників.
- 3. Вихід (невихід) за межі уніфікаційних стереотипів (у різних вимірах).

Постать і діяльність Олександри Яківни може бути по-новому схарактеризована у ході висвітлення й обґрунтування таких особистісних виявів:

- 4. Суспільний внесок у культурно-освітню справу як вагомий громадський внесок.
- 5. Особисті діяння як спосіб особистісного існування, самоактуалізації та подолання обставин, як прояв свідомої соціальної творчості, суб'єктної життєвої позиції, морально-етичної позиції, духовності, патріотизму.

(переосмислено і доповнено підхід Т. Воропаєвої до оцінювання історичної персоналії)

Трохи суб'єктивної психології

Якщо спробувати підійти до характеристики історичної особистості Олександри Яківни, скориставшись і певною стандартизованою психологічною теорією типів особистості, розробленою американками Ізабелою Маєрс та Катериною Бріґс (на підставі праць К. Юнга), що враховує можливі комбінації 4 критеріїв способу життя основа прийняття рішень, або етика чи логіка орієнтація свідомості, або екстраверсія чи інтроверсія орієнтація в ситуації, або інтуїція чи здоровий глузд, і водночас особистими враженнями/спогадами від спілкування із незабутньою Олександрою Яківною, то можна висувати таке.

Особистість Олександри Яківни неможливо стандартизувати жодними типологіями, бо вона одночасно є типом (свідомо лишаємо теперішній час).

Людини-Наставника, тобто чуйною, емоційною, з розвинутою інтуїцією, здатною передбачити події і легко розпізнавати брехню;

і Людиною-Вихователем, вчителем, який володіє даром переконання, вміє впливати на людей, але не стільки своїми емоціями, скільки чітким вираженням аргументуванням;

і Людиною-Майстром, яка вміло раціонально аналізує ситуацію, сприймаючи світ також і на рівні своїх відчуттів, любить людей, виявляючи до них щирі емпатію;

і Людиною-Ліриком, цілителем із романтичним, чутливим, художнім світосприйняттям. Вона вірила у людські можливості.

Особисто для мене вона лишається Людиною-Планетою, неймовірно працездатною, повсякчасно відкритою до нового й творчості, постійно прагнучою пізнавати і вчити пізнання інших.

Педагогічне кредо Олександри Яківни: «...в освіті головні цінності – дитина і педагог, здатний розвивати, захищати її індивідуальність» (О.Савченко, 2012) ніколи не втратить своєї напучувальної значущості.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Емоційний інтелект як ресурс розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи

Ольга Жура,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Приватної установи «Заклад вищої освіти
"Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут
"Бейт-Хана»

Email: Jienn88@icloud.com

Вступ

◇ Актуальність теми:

У сучасному освітньому середовищі дедалі більше уваги приділяється не лише академічним знанням, а й розвитку емоційної сфери учнів. Особливо важливо формувати емоційний інтелект саме у початковій школі, оскільки цей вік є сензитивним для становлення особистості.

◇ Проблематика:

Багато учнів стикаються з труднощами у навчанні не через брак інтелектуальних здібностей, а через нездатність керувати власними емоціями, відчувати інших, долати стрес.

◇ Мета:

Показати, як розвиток емоційного інтелекту може сприяти активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи, зробити освітній процес ефективнішим і комфортнішим.

Поняття емоційного інтелекту

Емоційний інтелект (EI) — це здатність людини розпізнавати, розуміти та управляти власними емоціями, а також емоціями інших. Термін уперше запровадили Пітер Саловеї та Джон Майєр, а популяризував його Денієл Голман.

◇ Ключові компоненти емоційного інтелекту (за Голманом):

Самосвідомість — усвідомлення власних емоцій і їх впливу на поведінку.

Саморегуляція — здатність контролювати імпульсивні реакції та настрої.

Мотивація — внутрішній настрій досягати цілей попри труднощі.

Емпатія — розуміння емоцій інших людей.

Соціальні навички — здатність будувати здорові стосунки й ефективно спілкуватися.

◇ Значення для дитини:

Уміння розпізнавати й контролювати емоції допомагає дитині легше адаптуватися до навчального середовища, взаємодіяти з однолітками та розвивати пізнавальні здібності.

Емоційний інтелект у дітей молодшого шкільного віку

◇ Психологічні особливості віку:

Молодший шкільний вік (6–10 років) — період активного формування емоційної сфери. Діти вчаться розпізнавати й виражати свої емоції, розуміти почуття інших, з'являється потреба у самоконтролі.

◇ Формування емоційного інтелекту:

У цьому віці надзвичайно важливо:

створювати емоційно

безпечне середовище;

використовувати ігрові

методи для розвитку емпатії;

залучати дітей до рефлексії власних емоцій;

формувати навички вирішення конфліктів.

◇ Роль емоцій у навчанні:

Емоційний стан дитини безпосередньо впливає на увагу, пам'ять, мотивацію та здатність до навчання. Позитивні емоції сприяють кращому засвоєнню матеріалу, тоді як негативні — можуть блокувати пізнавальну активність.

Отже, розвиток емоційного інтелекту — це інвестиція в успішне навчання і соціалізацію дитини.

Пізнавальна активність як педагогічне поняття

Пізнавальна активність — це внутрішня потреба дитини в здобутті знань, яка проявляється у цікавості, ініціативності, прагненні до самостійного пошуку інформації та вирішення пізнавальних завдань.

◇ Структура пізнавальної активності:

Мотиваційна складова — інтерес до навчання, позитивне ставлення до пізнавальної діяльності.

Інтелектуальна складова — вміння мислити, аналізувати, робити висновки.

Емоційна складова — емоційна залученість у процес навчання.

Вольова складова — здатність долати труднощі, зосередженість, наполегливість.

◇ Умови для розвитку пізнавальної активності:

цікаве та різноманітне навчальне середовище;

індивідуальний підхід;

використання інтерактивних методів;

підтримка позитивного емоційного клімату в класі.

◇ Педагогічне значення:

Формування пізнавальної активності є важливою умовою для розвитку самостійного мислення та формування ключових компетентностей у початковій школі.

Вплив емоційного інтелекту на пізнавальну активність

◇ Емоційний інтелект як основа пізнавального розвитку:

Розвинений емоційний інтелект допомагає учням краще зосереджуватись, взаємодіяти з однолітками та вчителями, долати страхи й труднощі в навчанні.

◇ Механізми впливу:

Саморегуляція зменшує тривожність та підвищує стресостійкість;

Емпатія покращує роботу в групах і формує позитивну атмосферу;

Мотивація підтримує інтерес до навчання навіть у разі невдач;

Розуміння емоцій дозволяє краще орієнтуватися в навчальних ситуаціях.

◇ Практичні приклади з педагогічної практики:

Використання емоційних карток та ігор для розвитку емоційної свідомості;

Застосування методів «щоденника настрою», «емоційного кола»;

Виховні хвилини для обговорення почуттів після навчальних занять.

◇ Результати:

Учні з вищим рівнем емоційного інтелекту демонструють вищу пізнавальну активність, краще справляються з навчальними труднощами, виявляють ініціативу та інтерес до знань.

◇ **Покращення концентрації та уваги:**

Діти, які вміють розпізнавати та регулювати свої емоції, легше фокусуються на навчальному матеріалі й не відволікаються на внутрішнє занепокоєння або тривогу.

◇ **Підвищення мотивації до навчання:**

Вміння налаштувати себе на позитивний емоційний стан сприяє внутрішній мотивації, підсилює інтерес і бажання до самостійного пошуку інформації.

◇ **Краще комунікативне взаєморозуміння:**

Емпатія та соціальні навички допомагають учням ефективніше працювати в групах, обмінюватися ідеями та підтримувати один одного у вирішенні пізнавальних завдань.

◇ **Зниження рівня тривожності:**

Саморегуляція емоцій зменшує страх перед помилками та невдачами, що створює безпечне середовище для експериментів і творчості.

◇ **Висновок:**

Розвинений емоційний інтелект є каталізатором пізнавальної активності: він допомагає дітям бути більш зібраними, мотивованими та впевненими у власних силах.

Висновки

Високий емоційний інтелект — потужний ресурс, який:

- Допомагає краще розуміти власні емоції та емоції інших людей.
- Підвищує здатність до саморегуляції, що знижує рівень стресу.
- Покращує міжособистісну взаємодію та командну роботу.
- Сприяє розвитку емпатії, що є основою здорових соціальних зв'язків.
- Є важливим чинником лідерства, мотивації та прийняття ефективних рішень.

Необхідність інтеграції емоційного навчання в освітній процес:

- Емоційна компетентність є так само важливою, як і академічні знання.
- Впровадження програм соціально-емоційного навчання (СЕН) допомагає учням краще справлятися з емоційними викликами.
- Формування безпечного та підтримувального навчального середовища.
- Підвищення академічної успішності завдяки більшій мотивації та концентрації учнів.
- Зниження рівня булінгу та конфліктів у школах.
- Підготовка учнів до свідомого та відповідального дорослого життя.

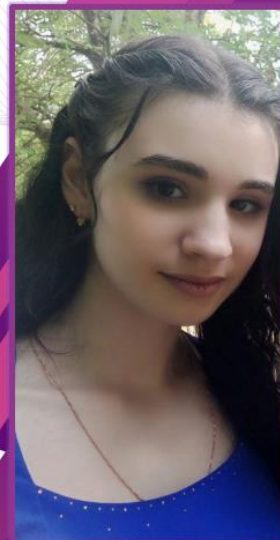
Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Вплив позитивної самооцінки на самостійну діяльність учнів

Аліна Журба,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Приватної установи «Заклад вищої освіти
"Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут
"Бейт-Хана»

Email: zhurbaalina5@gmail.com

Роль самооцінки в навчальній діяльності учнів

Самооцінка — це суб'єктивне уявлення людини про власну цінність, здібності та можливості. У молодшому та середньому шкільному віці вона формується під впливом оцінок дорослих, особливо вчителя та батьків, а також через досвід успіху або невдач у навчальній діяльності.

У дослідженні І. Беґа підкреслюється, що самооцінка є внутрішнім ресурсом дитини, який формується у процесі діяльності й взаємодії з соціальним середовищем

Беґ І. Д. «Особистісно зорієнтоване виховання», 2003.

Ключові аспекти

Позитивна Самооцінка

Позитивна самооцінка стимулює впевненість у власних силах, знижує тривожність, підвищує стійкість до стресів.

Адекватна/завищена самооцінка

Учні з адекватною або завищеною самооцінкою більше схильні до ініціативності, планування власної діяльності, доведення справ до завершення.

Низька самооцінка

Низька самооцінка призводить до страху помилок, уникнення складних завдань, пасивності, залежності від допомоги.

Як самооцінка впливає на самостійну навчальну діяльність

Самостійна діяльність — це процес, коли учень сам ставить цілі, планує свої дії, обирає засоби, контролює та оцінює результат. Висока самооцінка є однією з умов ефективності цієї діяльності.

Форми впливу:

Мотиваційний компонент: позитивна самооцінка формує внутрішню мотивацію до навчання, бажання перевірити свої сили.

Пізнавальна активність: учень не боїться помилитися, виявляє ініціативу, більше експериментує.

Регуляція поведінки: учні з адекватною самооцінкою самостійно планують час і послідовність дій, що веде до кращих результатів у навчанні.

У матеріалах Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи зазначається, що самооцінка напряму пов'язана з регуляторною функцією в учнівській діяльності, і є важливим чинником розвитку суб'єктності учня.

Поради психолога

- Підкреслювати зусилля, а не лише результат. Коментар: «Ти справді добре постарався!» зміцнює віру у власні сили навіть при помилках.

- Уникати порівняння між учнями. Краще використовувати порівняння з минулими досягненнями самої дитини.

- Створювати ситуації успіху. Наприклад, давати доступні завдання з поступовим ускладненням.

- Давати право на помилку. Формула: «Помилки — це частина навчання».

- Сприяти розвитку рефлексії. Після виконання завдань просити учня оцінити свою роботу: «Що вдалося? Що можеш зробити краще наступного разу?».

Інтерактивні методики і вправи для підтримки здорової самооцінки

«Сонце успіху»: учень кожного тижня записує 3 свої досягнення у навчанні, малює їх на промінцях сонця.

Щоденник самостереження: форма самоаналізу, де діти ведуть записи про свої перемоги, труднощі, висновки.

Метод «3 плюс 1»: учні називають 3 свої сильні сторони й 1 навичку, яку хочуть покращити.

Групова рефлексія: після спільного проєкту учні обговорюють, що вдалося, а що можна покращити.

Впровадження проєктних методик, де учні самі обирають тему, планують хід дій і презентують результати.

Використання рольових ігор (модельне оцінювання себе в ролі вчителя, дослідника, автора тощо).

ВИСНОВКИ

Позитивна самооцінка — це не просто «приємна риса», а потужний ресурс для розвитку самостійності та успішного навчання. Завдання вчителя — створити безпечне середовище, у якому дитина вірить у власні сили, бачить цінність своєї праці та вміє будувати власний навчальний маршрут.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Читацька компетентність у початковій школі: сучасні реалії

Тетяна Зенченко,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики
початкової освіти
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3589-4780>

Email: tatianazenchenko@ukr.net

Еволюція підходів до читацької компетентності

Розвиток читацької компетентності відображає зміни в суспільстві та освіті. Від традиційної роботи з друкованими текстами до включення медіаграмотності та використання електронних ресурсів — ця еволюція демонструє адаптацію освітньої системи до потреб сучасного світу.

Основні етапи

2010-2013 роки

Читацька компетентність передбачала вміння самостійно працювати з текстами різних видів, здобувати потрібну інформацію і застосовувати її.

2017 рік

Виокремлення змістового блоку "Медіаграмотність", формування умінь роботи з медіатекстами та іншими медіаресурсами.

Сучасність

Застосування нових видів і форм комунікації з допомогою електронних ресурсів, переосмислення підходів до формування навички читання.

• Самостійне читання та його аспекти

Розширення читацького кругозору	Правила користування книгами
Постійне дізнавання про нові книги	Розуміння й виконання правил роботи з книгами.
Добровільність та індивідуальність	Вдосконалення читацької діяльності
Читання без безпосередньої допомоги дорослих	Підвищення швидкості й точності орієнтування

Сучасні форми керівництва самостійним читанням

Керівництво позакласним читанням здійснюється через різноманітні форми роботи, які доповнюють одна одну та створюють цілісну систему. Між уроками позакласного читання вчитель щодня здійснює контроль та надає допомогу учням у самостійному читанні.

- ✓ Мотивація до самостійного читання
- ✓ Зустрічі з видавництвами, письменниками;
- ✓ Робота з окремими учнями або групами учнів, контроль та допомога через ведення читачьких щоденників, індивідуальні бесіди, інтеграція читання і мистецтва;
- ✓ Підготовка ранків, конкурсів на краще читання творів, інсценізацій, книжкових виставок, участі в мистецьких заходах в дистанційному форматі;
- ✓ Створення сприятливого читачького середовища вдома.

Показники успішної читацької самостійності

3-4 класи

● Основний етап формування читацької самостійності

Читацька самостійність у 3-4 класах реалізується у таких видах діяльності: усвідомлення теми і мети читання без сторонньої допомоги, кваліфікований перегляд книг та осмислене самостійне читання вибраної книги.

100% Охоплення

- Показниками успішної роботи вчителя є: відсутність нечитаючих учнів у класі, чітке усвідомлення учнями сюжету прочитаного, здатність називати героїв та висловлювати ставлення до прочитаного, а також уміння зіставляти книги з темою дитячого читання.

2-3 книги

● Мінімальна кількість книг, які учень може назвати на кожну тему

Головною метою на основному етапі є оволодіння мистецтвом самостійного читання, збагачення розуму і почуттів та формування ставлення до книги як до суспільної цінності.

● Відсутність учнів, які не читають, у класі як показник успіху

Головною метою на основному етапі є оволодіння мистецтвом самостійного читання, збагачення розуму і почуттів та формування ставлення до книги як до суспільної цінності.

Сучасний підхід до формування навички читання розглядає її як важливий індивідуальний ресурс для самореалізації дитини в сучасному світі, подолання освітніх втрат і психологічних травм – сучасна тематика, живі письменники, конструктивна комунікація

базова інтелектуальна технологія

У сучасних соціокультурних умовах навчання читання у початковій школі розглядається як базова інтелектуальна технологія та важливий ресурс розвитку особистості. Це не лише академічна навичка, але й інструмент подолання обмежень індивідуального соціального досвіду (особливо в умовах віддаленого навчання і воєнного стану)

здатність здобувати і застосовувати інформацію

Читацька компетентність передбачає уміння самостійно працювати з різними видами текстів: художніми, науково-пізнавальними, навчальними та медіатекстами. Важливим аспектом є здатність не тільки здобувати інформацію, але й застосовувати її у навчально-пізнавальній діяльності, життєвих ситуаціях і практичному досвіді.

Живі письменники як говорити з дітьми про війну та мир

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ
Zholdak foundation
SMART ОСВІТА
НУШ
НОВА УКРАЇНСКА ШКОЛА

Шляхи мотивації до читання: сучасні реалії

1. Особистісно значущий зміст

- добір текстів, близьких до досвіду, інтересів і емоційного стану дітей;
- історії з позитивним завершенням, що надають надію та зміцнюють внутрішні ресурси.

2. Читання як емоційна терапія

- використання бібліотерапії (лікувального читання) для зниження тривожності, розвитку емпатії, саморефлексії;
- обговорення героїв і ситуацій, що перегукуються з життєвими викликами дитини.

3. Інтерактивні формати

- онлайн-клуби читачів, відеочитання з учителями, аудіоказки та подкасти;
- використання цифрових ресурсів (електронні книжки з анімацією, платформи типу Vseosvita, Numo, Storyjumper).

4. Ігрові підходи (гейміфікація процесу читання (бейджі, квести, змагання, «книжкові челенджі»), створення читацьких щоденників, постерів, коміксів за прочитаним.

5. Модель "вчитель читає – дитина наслідує"

- приклад дорослого (вчителя чи батьків), який демонструє радість і захоплення від читання.

6. Проектна діяльність на основі текстів

- створення мініпроектів, пов'язаних з прочитаним: малювання, театралізація, дослідження, власні книжки.

7. Партнерство з батьками (організація сімейного читання, «читання на ніч», ведення спільних читацьких щоденників. диференційований підхід – врахування читацького рівня, темпу, психологічного стану дитини;

- використання адаптованих і полегшених текстів.

ВИСНОВКИ

Мотивація до читання в учнів початкових класів у сучасних умовах має вирішальне значення, оскільки виступає не лише інструментом подолання освітніх втрат, а й засобом емоційної підтримки та психосоціальної стабілізації.

У ситуації, коли діти зазнають впливу дистанційного навчання, переживають психологічні труднощі, читання може стати джерелом внутрішнього ресурсу, розвитку уяви, мислення й мовлення. Активне заохочення до читання допомагає відновити навчальну мотивацію, формувати ключові компетентності та створює передумови для сталого навчання в умовах викликів воєнного часу.

У сучасних умовах війни, дистанційного навчання, емоційного виснаження та освітніх втрат формування й підтримка читацької компетентності учнів початкової школи набуває особливої ваги як основа успішного навчання та психосоціальної стабілізації.

Ефективна система підтримки цієї компетентності має бути інтегрованою, дитиноцентричною й адаптивною, передбачати поєднання традиційних і інноваційних методів: добір актуального змісту читання, застосування інтерактивних та ігрових підходів, використання цифрових ресурсів, залучення родини, створення емоційно безпечного читацького середовища.

Така система не лише забезпечує розвиток навичок читання, а й сприяє формуванню критичного мислення, комунікативної, емоційної та культурної компетентностей, підтримує ментальне здоров'я дитини й слугує інструментом відновлення й зміцнення освітнього процесу в умовах складних викликів сьогодення.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальної активності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Тетяна Зорочкіна,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової і спеціальної освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

ORCID : 0000-0002-6321-0852

email zvezdochcina@gmail.com

Недостатній рівень пізнавальної активності молодших школярів залишається однією з ключових проблем початкової освіти, адже попри те, що молодший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для розвитку пізнавального інтересу, учні нерідко залишаються пасивними споживачами знань. Основними причинами цього є переважання традиційних методів навчання та недостатній рівень готовності педагогів до використання сучасних методів та засобів навчання, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Така ситуація актуалізує потребу в перегляді підходів до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Пізнавальна активність молодших школярів

Пізнавальна активність – це прагнення до знань, що виявляється в активному ставленні учня до пізнання сутнісних властивостей предметів і явищ дійсності.

Значення пізнавальної активності

- ✓ Є необхідною умовою розвитку в дітей вміння навчатися.
- ✓ Сприяє формуванню в учнів прагнення до творчої активної діяльності в усіх видах розумової та фізичної праці.
- ✓ Стимулює самостійне мислення, творчу ініціативу та вміння знаходити й застосовувати інформацію.

Роль ІКТ у розвитку пізнавальної активності молодших школярів

забезпечують нові форми подання навчального матеріалу, активізують увагу учнів та створюють умови для інтерактивної взаємодії

стимулюють інтерес до навчання, роблять освітній процес динамічним, емоційно забарвленим і доступним для учнів з різним

сприяють розвитку самостійності, творчого мислення та здатності до пошукової діяльності

дозволяють не лише сприймати інформацію, а й активно її досліджувати, аналізувати та застосовувати у практичних

Теоретична підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальної активності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Обов'язкові освітні

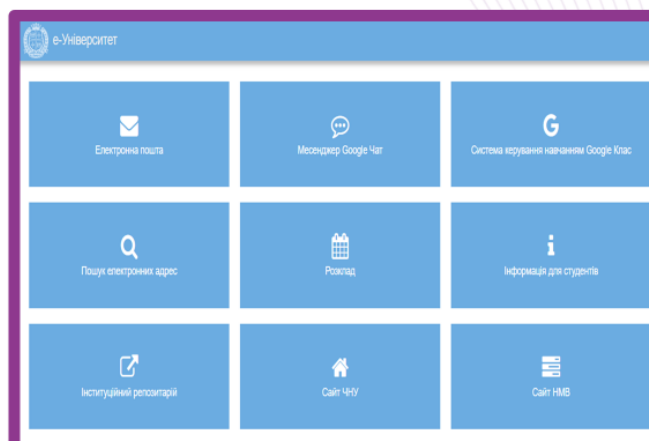
- Основи інформатики та методика навчання інформатичної освітньої галузі в початковій школі
- Інноваційні технології в початковій освіті
- Медіаосвіта в початковій освіті

Вибіркові освітні

- Організація дистанційного та змішаного навчання у ЗЗСО
- Цифрові ресурси у професійній діяльності вчителя початкової школи
- Медіаресурси у роботі вчителя початкової школи

Е-університет

Інформаційно-аналітична система управління університетом – е-Університет: комплекс цифрових сервісів для організації освітнього процесу: АІС Студент; АІС Навчальне навантаження, АІС комп'ютерного тестування Фрактал (Освітні тестування); е-Відомість; сервіс Вибір дисциплін, е-Практика, Репозиторій кваліфікаційних робіт, е-Штат, Підтримка користувачів; е-Силабус, Стипендіальний рейтинг; Кабінет е-Університету, е-Підпис, е-Заліковка, е-Журнал, Пільги та бонуси, е-Кадри; е-Навчальна картка здобувача.

INNOVATOR HUB

- розробка 2023 року

- авторські роботи студентів

- ефективна командна работа

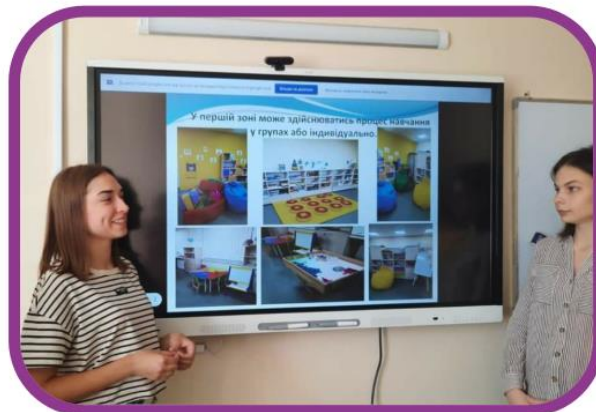

Неформальна освіта

Практична підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальної активності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій

- Ознайомлення з електронним документообігом, технічними засобами навчання під час проходження навчальних практик
- Розробка та проведення уроків із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій

ВИСНОВКИ

Якісна підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні створює умови для підвищення пізнавальної активності учнів і загальної ефективності освітнього процесу в початковій школі. Важливо, щоб професійна підготовка майбутніх педагогів включала не лише ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями, а й формування вмінь інтегрувати їх у освітній процес з урахуванням вікових та психологічних особливостей молодших школярів, що сприятиме розвитку пізнавальної активності учнів.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів: виклики часу й сучасні практики

Аліса Іваннікова,

здобувач освіти 3 курсу групи Г сп. 013 Початкова освіта педагогічного фахового коледжу Хортицької національної академії, Запорізької обласної ради

м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник - **Іщенко І.В.,**

викладач-методист педагогічного фахового коледжу Хортицької національної академії Запорізької обласної ради

м. Запоріжжя, Україна

У сучасних умовах освіта є не просто передачею знань, а складним процесом формування особистості, її життєвих орієнтирів, мотивації та умінь самостійно здобувати нові знання. Особливої уваги заслуговує підготовка майбутніх учителів початкової школи, адже саме в початковій ланці освіти закладаються основи пізнавальної активності та самостійності учнів. Майбутні вчителі початкової школи, усвідомлюють важливість свого професійного становлення і прагнуть на максимальному рівні опанувати різноманітні знання, методики й технології розвитку в дітей активності, самостійності та інтересу до навчання. Сучасний світ кидає багато викликів педагогам, серед яких важливим є і те, що нині більшість освітніх процесів здійснюється у дистанційному або змішаному форматі. Це створює додаткові труднощі, проте водночас спонукає майбутніх учителів бути більш гнучкими, креативними й відкритими до нових знань і практик.

- На думку Олександри Яківни Савченко, «Найзначнішим і керованим з-поміж пізнавальних мотивів є пізнавальний інтерес, який виникає й зміцнюється в ситуації пошуку нових знань, інтелектуального напруження, самостійної діяльності. Якщо ж перед учнями ставляться готові цілі, а знання тільки повідомляються й закріплюються, активність згортається, інтерес згасає. Для підтримки пізнавальних інтересів надзвичайно важливо стимулювати емоції, інтелектуальні почуття й волюві зусилля». [1, с. 239–240]. Ця думка є надзвичайно актуальною сьогодні, коли навчання відбувається часто через екрани гаджетів, і вчителю потрібно вміти утримувати увагу учнів, надихати їх, розвивати самостійність, не обмежуючись традиційними формами викладання.

- О. Савченко також наголошувала, що саме вчитель через освітню діяльність формує людину, прищеплює їй соціальні та особистісні якості. У зверненні до здобувачів освіти О. Савченко пише: «Пам'ятайте, що в освіті головні цінності – дитина і педагог, здатний розвивати, захищати, оберігати її індивідуальність» [2, с. 3].

Сучасні події: війна, кардинальні зміни в ціннісних орієнтирах, перебудова світорозуміння — диктують нові правила формування цінностей, які не є звичайним складником Концепції Нової української школи, а є фундаментом, мотиваційною основою поведінки особистості. Тому важливо, щоб майбутні вчителі не тільки знали теоретичні засади розвитку пізнавальної активності й самостійності, а й самі володіли вмінням творчо працювати в умовах невизначеності, оперативно реагувати на виклики часу.

НУШ
НОВА
УКРАЇНЬКА
ШКОЛА

- У процесі підготовки майбутніх учителів важливу роль відіграє використання інноваційних технологій, таких як проектна діяльність, інтегроване навчання, методи критичного мислення, розвиток дослідницьких навичок учнів через запитальні технології. Наприклад, у навчальних закладах активно впроваджуються тренінги, де студенти-майбутні вчителі розробляють і реалізують власні освітні проекти, спрямовані на розвиток пізнавальної активності дітей. Такі практики навчають планувати діяльність, прогнозувати результати, аналізувати й коригувати власні педагогічні дії.

- Ще одним прикладом є участь у дистанційних педагогічних практиках, коли майбутні вчителі проходять стажування у школах за допомогою цифрових платформ. Це дозволяє не тільки спостерігати за освітнім процесом, а й активно брати участь у ньому: створювати інтерактивні завдання, організовувати групову роботу в онлайн-середовищі, використовувати ігрові елементи для стимулювання інтересу учнів.

Активне пізнання – шлях до професійного становлення

- Найвищої активності студентів можливо досягти, коли під час занять створюються умови для:
 - самостійного мислення та відстоювання власної думки;
 - участі в дискусіях, рецензуванні та оцінюванні відповідей інших;
 - постановки питань викладачам і товаришам;
 - самостійного вибору завдань та аналізу особистих дій.

Студент не отримує знання в готовому вигляді — він здобуває їх у процесі пошуку, вирішуючи пізнавальні завдання, аналізуючи, комбінуючи, спираючись на досвід. Так створюється проблемна ситуація, у якій народжується справжній інтерес і внутрішня мотивація до навчання.

Сучасні інноваційні технології

Сучасна освіта неможлива без використання інноваційних підходів, які:

- сприяють оптимізації навчального процесу;
- стимулюють пізнавальну активність;
- формують самостійність майбутніх учителів.

У практиці застосовуються:

- технології особистісно орієнтованого навчання;
- проектні, ігрові, інтерактивні, інформаційні технології;
- технології розвитку критичного мислення;
- інструменти діяльнісного підходу (наприклад, ігри з конструкторами).

Усе це створює основу для внутрішньої мотивації студента, що є запорукою якісної підготовки вчителя нової генерації.

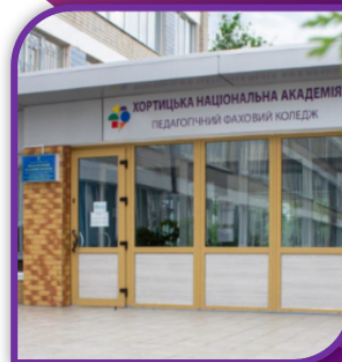
«Педагогічна кав'ярня»

- У педагогічному фаховому коледжі Хортицької національної академії для майбутніх вчителів організовуються цікаві й змістовні тренінги в рамках «Педагогічної кав'ярні», до участі в яких запрошуються всі охочі студенти. Це чудова можливість для професійного розвитку, обміну досвідом та живого спілкування з практикуючими педагогами. Наприклад, учасником однієї з таких зустрічей став сучасний учитель Антон Атаманчук — вчитель початкових класів, освітній блогер, сертифікований педагог і вчитель-тіктокер, який знає, як бути щасливим учителем. Він поділився своїм досвідом, натхненням, дав багато практичних порад і відповів на всі запитання студентів.

Навчально-методична лабораторія

- Крім того, у педагогічному фаховому коледжі Хортицької національної академії діє навчально-методична лабораторія для студентів 3–4 курсів, які прагнуть пов'язати своє життя з освітою. На базі лабораторії розглядаються різноманітні важливі питання та аспекти педагогічної діяльності. Так, наприклад, відбувся вебінар на тему «Щасливий вчитель на уроках щастя», під час якого учасники ознайомилися з новими рекомендаціями МОН України, розібрали особливості програми «Уроки щастя», визначили основні компоненти щастя для вчителя. Важливою перевагою роботи навчально-методичної лабораторії є створення вільної, невимушеної атмосфери, де панує довірлива бесіда, а спілкування проходить у дружньому колі студентів-однодумців.

ВИСНОВКИ

Отже, підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів є складним і багатограним процесом, що вимагає не лише глибоких знань методики навчання, а й умінь творчо мислити, бути гнучкими та здатними до постійного саморозвитку. Сучасна освіта в умовах дистанційного та змішаного навчання вимагає від майбутніх педагогів високої професійної майстерності, готовності до змін, здатності мотивувати дітей до самостійного здобуття знань.

Професійне зростання майбутніх учителів підтримується завдяки участі у тренінгах, вебінарах, роботі в навчально-методичних лабораторіях, де обговорюються сучасні підходи до формування активної і самостійної особистості учня. Активне залучення до освітніх ініціатив, зустрічей із практикуючими педагогами та обмін досвідом сприяють розвитку практичних умінь і формуванню педагогічної майстерності.

Підготовка майбутніх учителів сьогодні — це не лише здобуття теоретичних знань, а й готовність бути наставником, який здатний надихати дітей до навчання, формувати у них інтерес до пізнання світу та віру у власні можливості. Саме завдяки комплексній підготовці майбутні вчителі зможуть ефективно реалізувати ідеї Нової української школи, створити умови для розвитку особистісного потенціалу кожного учня.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Розвиток пізнавальної активності та самостійності учнів початкових класів на уроках літературного читання за педагогічною спадщиною Олександри Савченко

Марія Кальчук,
Світлана Махиня,
Галина Прус,

учителі початкових класів
Академічного ліцею № 1
Української міської ради
Обухівського району Київської області

Розвиток пізнавальної активності учнів

Основне завдання початкової освіти – всебічний розвиток дитини, її творчості, допитливості, самостійності.

Ідеї Олександри Савченко: активне сприйняття матеріалу, самостійне засвоєння, розв'язування пізнавальних задач.

Наукова спадщина Олександри Савченко

Школа Олександри Савченко – цінний педагогічний досвід.

Типова освітня програма, створена під керівництвом О.Я. Савченко, сприяє розвитку пізнавальної активності через діяльнісний підхід.

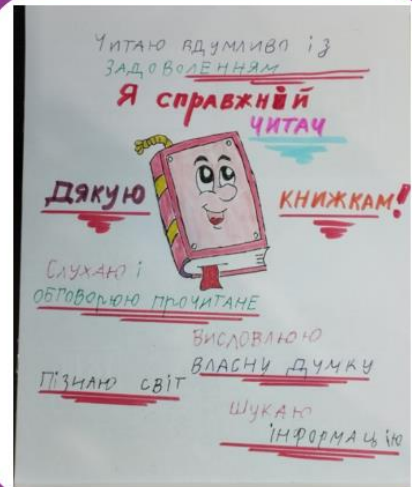
Форми організації роботи учнів

- Індивідуальна діяльність: читацькі щоденники, додаткове читання.
- Парна, групова, колективна робота: інсценізації, творчі проекти.
- Методи: активне читання, пошукова діяльність, творчі завдання, ігрові технології.

Приклади завдань із підручників

- Дослідження, робота з текстами, мовне збагачення.
- Завдання: міркування, висловлення власного ставлення, інсценізації, створення власних текстів, робота з джерелами інформації.

Проекти та «Медіавіконце»

- Підручники містять мініпроекти та рубрику «Медіавіконце».
- Тематика: історія книги, медіа, створення буктрейлерів, класних газет, колажів.
- Інтеграція знань із різних предметів.

Результати роботи учнів

- Учні стають активними учасниками освітнього процесу.
- Розвивають мислення, дослідницькі навички, здатність ставити запитання і шукати відповіді.
- Створюють власні творчі роботи.

ВИСНОВКИ

Підручники Олександри Савченко сприяють розвитку пізнавальної активності молодших школярів.

Осміслене навчання формує інтерес до знань, творчу самостійність і вдумливе ставлення до літератури.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Підготовка конкурентоздатного
вчителя початкової школи:
актуалізація педагогічної спадщини
Олександри Савченко

Надія КІЧУК,

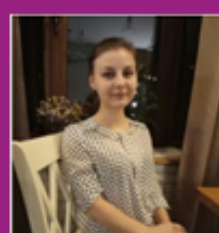
доктор педагогічних наук, професор, декан
педагогічного факультету Ізмайльського
державного гуманітарного університету

Дора ІВАНОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри дошкільної та початкової освіти

Тетяна БРІЦКАН,

доктор філософії, в.о. доцента кафедри
дошкільної та початкової освіти

Постать Олександри Савченко на педагогічній мапі української Бессарабії

- Олександра Яківна народилась у м. Ізмаїлі Одеської області
- 1963 р. – закінчила Ізмайльський державний педагогічний інститут, факультет педагогіки і методики початкової освіти
- «...Із студентської лави Шурочка Мартинова виявляла підвищений дослідницький інтерес до проблематики початкової ланки освіти, пізнавальну самостійність та небайдужість до освітніх реалій Ізмайльщини...» (із спогадів першого декана педагогічного факультету Ізмайльського педінституту кандидата філологічних наук, доцента Олександра Зарудняка (1959-1963 рр.)
- Упродовж 85-річної історії Ізмайльського державного гуманітарного університету з-поміж численних успішних випускників педагогічного факультету однією з найяскравіших є *Олександра Яківна Савченко* – лауреат Державної премії в галузі освіти, академік-засновник Національної академії педагогічних наук України, Заслужений діяч науки і техніки України, очільниця Асоціації В.О. Сухомлинського, чи не єдина серед найталановитіших вітчизняних науковців нагороджена орденом княгині Ольги I, II, III ступенів.

Найвпізнаваніша будівля у місті Ізмаїл
(1956-2022 рр.)

Екологія душі О. Савченко

Душа, як і серце,
як батько і мати,
дається з народження
тільки одна –
отож в чистоті її треба
тримати,
з поверхні до серця,
до самого дна.

Невичерпна творча спадщина О. Савченко – джерело актуальних педагогічних ідей

гуманізм,
ставлення до дитини як до
унікальної особистості,
природовідповідність,
культуровідповідність, як
складові особистісно
орієнтованого і розвивального
навчання, опора на позитивне
в дитині, створення ситуації
успіху, одухотворення знання,
формування радості пізнання

Навчально-наукова лабораторія підготовки фахівців дошкільної, початкової та спеціальної освіти імені Олександри Савченко – сучасний освітній простір, територія педагогічної творчості

Ідеї екології дитинства у творчому доробку О. Савченко

Ідеї екології дитинства як унікального вікового періоду реалізовано у науково-практичному доробку Олександри Савченко, нею науково встановлено та комплексно практично апробовано на рівні навчально-методичного супроводу важливі орієнтири, що слугують дороговказом для творчого педагога:

*Створимо найкращу освіту –
змінимо світ, у якому живемо ми
і житимуть наші діти.*

(О.Я. Савченко)

- сформоване у дитини вміння вчитися :
... навчання – це наполеглива праця, щоб зробити її цікавою,
вчитель має «знати і розуміти світ Дитинства»

(О. Савченко, «Дидактика початкової школи»)

- дитиноцентризм як наскрізна вимога початкового навчання

- партнерство з сім'єю дитини та з різними соціальними інституціями

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Гейміфікація як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи

Ірина Ковальчук,

Вчитель початкових класів II категорії
Боярського академічного ліцею «Престиж»
Боярської міської ради Київської області

Email 20fpp.i.boichenko@std.npu.edu.ua

Що таке гейміфікація?

Гейміфікація – це використання ігрових елементів як системи мотивування учнів до освітнього процесу, в якій закладені певна мета, завдання та результати

«Особливо важливе поєднання гри з навчальною діяльністю в початкових класах...», — О. Я. Савченко

Потенціал гейміфікації:

✓ Зацікавленість, мотивація

Гейміфікація дозволяє створити стимулююче середовище. Елементи гри надають можливість учневі відчувати себе активним та отримати швидкий зворотній зв'язок.

✓ Розвиток критичного мислення

Ігрові процеси спонукають учня шукати нові рішення, застосовувати знання для вирішення завдань. Це сприяє розвитку їх творчості та умінь. Мотивує до активних досліджень.

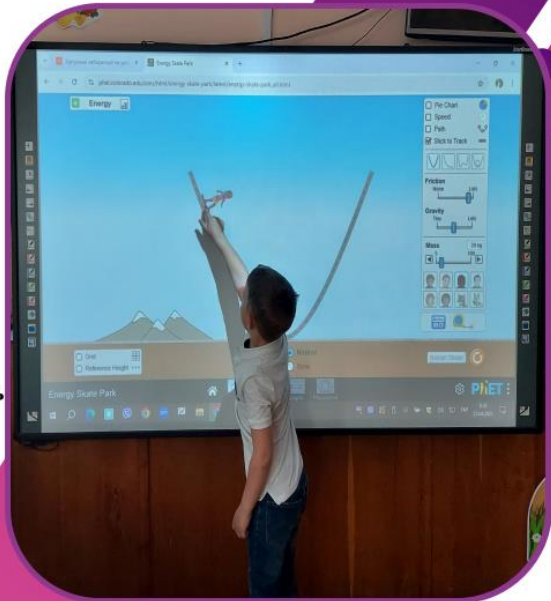
✓ Співпраця, комунікація

Гра створює сприятливу атмосферу для спільної роботи та обміну ідеями. Діти навчаються працювати в команді, вчать знаходити колективне вирішення завдань

Мета впровадження

Використання ігор під час навчального процесу забезпечує наступні важливі процеси:

- ✓ Залучення уваги учнів
- ✓ Підвищення зацікавленості у вирішенні освітніх завдань
- ✓ Подальше застосування отриманих знань
- ✓ Створення комфортних умов навчання
- ✓ Відчуття власного успіху
- ✓ Постійний зворотній зв'язок
- ✓ Поетапне занурення в тему без втрати уваги

Основні аспекти

динаміка

Використання сценаріїв, що вимагають уваги учня і дії в реальному часі.

механіка

Використання елементів сценарю, які характерні для ігрового процесу – віртуальні нагороди, бали, статуси, товари.

естетика

Створення загального ігрового враження, що сприяє емоційній залученості.

соціальна взаємодія

Широкий спектр технік, що забезпечують взаємодію між учасниками гри.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОЦІ

Ефективність гейміфікації

- Підвищує цікавість, прискорює опанування теми .
100 % залучення учнів.
- Спрощує роботу, збільшує об'єм знань
Зміцнює міжпредметні зв'язки.
Дає право на помилку.

Як перетворити урок на гру

- Проаналізувати аудиторію, визначити вікові та освітні особливості .
- Обрати платформу, створити гру відповідно до теми та завдань уроку.

Використання

- Як цілісний урок
Як структурний елемент
- Онлайн, офлайн
Парна, групова, індивідуальна

Найпопулярніші інструменти для гейміфікації

На сьогодні існує безліч платформ, програм, сервісів за допомогою яких, можна створити різноманітні тести, інтерактивні вправи, кросворди, пазли, лабіринти та використовувати для ефективного наповнення уроку.
Найпопулярніші з них:

- ✓ Kahoot
- ✓ LearningAps.
- ✓ Quizled
- ✓ Wordwall

- ✓ mozaBook
- ✓ onlinetestpad
- ✓ master-test.net
- ✓ triventy

Вивчення лексики на уроках англійської мови

Ознайомлення з поняттям «Іменник»

«Віртуальна лабораторія» на уроках ЯДС

Ігри на розвиток емоційного інтелекту

Математичні перегони

Розвиток мовлення

ВИСНОВКИ

«Ігрова діяльність у навчальному процесі багатофункціональна, її провідними функціями є мотиваційна та розвивальна», — О. Я. Савченко

Гейміфікація освітнього процесу змінила акценти від традиційного навчання з письмовими завданнями на навчання з іграми і стала невід'ємною частиною сучасної освіти. Одним із ключових аспектів ігрового навчання є те, що кожен учень отримує зворотній зв'язок своєї продуктивності з пропозиціями щодо їх покращення. Тому найефективнішим засобом формування ключових компетентностей для учнів початкової освіти є гра, як природний засіб пізнання світу.

Практика використання гейміфікації на уроках у початковій школі засвідчує, що максимальна ефективність навчання досягається через залучення учнів до активної ігрової діяльності. Застосування таких платформ, як Wordwall, LearningApps та віртуальні лабораторії, значно збагачує уроки новими інтерактивними елементами, підвищує рівень засвоєння знань і підтримує пізнавальний інтерес учнів на високому рівні.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

ПІЗНАВАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ АКАДЕМІКА ОЛЕКСАНДРИ САВЧЕНКО ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Ярослава КОДЛЮК,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки і методики початкової та
дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0851-3436>

E-MAIL: yp.kodliuk@gmail.com

Проблема пізнавальної самостійності повертає нас у 80-і роки минулого століття, коли в контексті педагогіки співробітництва активізувалася потреба формування в учнів уміння вчитися, самостійно оволодівати знаннями. У рамках школи першого ступеня вона була системно представлена в напрацюваннях О. Я. Савченко: спочатку – у посібнику «Порівняння в навчанні учнів початкових класів» (1977 р.), пізніше – в монографії «Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів» (1982 р.) та дисертаційному дослідженні на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук на цю ж тему (1984 р.).

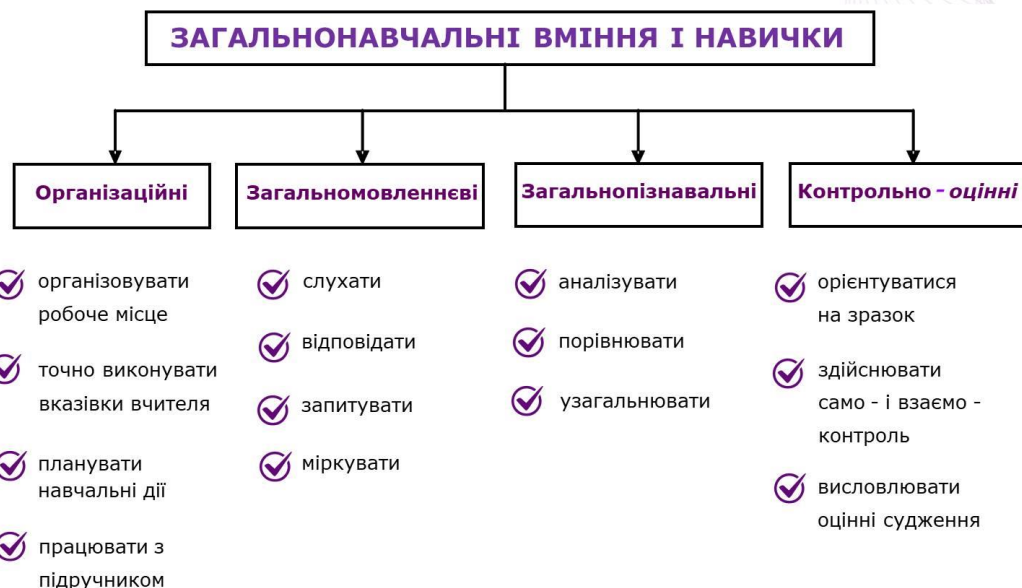
- Савченко О. Я. Порівняння в навчанні учнів початкових класів: навчальний посібник. Київ: Радянська школа, 1977. 152 с.
- Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. Київ: Радянська школа, 1982. 177 с.
- Савченко О. Я. Формування пізнавальної самостійності молодших школярів: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Київський державний педагогічний інститут ім. М. Горького. Київ, 1984. 48 с.

Якісні характеристики пізнавальної самостійності:

- ❑ пізнавальна самостійність «виростає» із прикладної, «коли знання лише відтворюються, використовуються майже автоматично» [3, с. 13];
- ❑ охоплює два аспекти – мотиваційний і процесуальний («пізнавальна самостійність учня визначається як сформованість прагнення й уміння пізнавати в процесі цілеспрямованого пошуку» [3, с. 12–13]);
- ❑ формується шляхом використання система пізнавальних завдань, яка охоплює такі дві групи: 1 – побудована з урахуванням основних прийомів мисленнєвої діяльності (завдання на аналіз, порівняння, узагальнення тощо, 2 – завдання з урахуванням специфіки виучуваного матеріалу (предметного змісту), а відтак будуватися на двох взаємопов'язаних основах – змістовій та процесуальній;
- ❑ має «найбільшу розвивальну цінність» [3, с. 14], оскільки передбачає засвоєння нових знань.

➤ Програма «Формування загальнонавчальних умінь і навичок». Про роботу початкових класів у 1984/85 навчальному році: методичний лист МО УРСР. Початкова школа. 1984. № 7. С. 23–25

Вважаємо, що з цього моменту проблема пізнавальної самостійності молодших школярів стає базою розгортання наукових досліджень в аспекті «вчити вчитися» (від ідентифікування його зі структурою навчальної діяльності [6, с. 169] через розуміння цього поняття як сукупності провідних загальнонавчальних умінь і навичок [2] до трактування вміння вчитися як ключової компетентності початкової освіти [1; 5]. У наукових напрацюваннях фундатора дидактики початкової освіти окреслюється / відстежується така послідовність:

... **Посібники загальнорозвивального спрямування - методичний матеріал для формування загальнонавчальних умінь і навичок**

- Савченко О. Я. Барвистий клубок: Дивись, міркуй, відповідай. Київ: Бліц, 1995. 112 с.
- Савченко О. Я. Розвивай свої здібності: навчальний посібник для молодших школярів. Київ: Освіта, 1995. 159 с.
- Савченко О. Я. Умій вчитися: навчальний посібник для молодших школярів. Київ: Освіта, 1995. 159 с.

Важливий засіб формування пізнавальної самостійності / готовності до пошукової діяльності / уміння вчитися / усвідомленого читання – міжпредметні / пізнавальні завдання / запитання

Тенденційно окреслюючи напрацювання Олександри Яківни в аспекті пізнавальної самостійності, зазначимо: червоною ниткою крізь науковий доробок ученої проходить проблема міжпредметних / пізнавальних завдань як засобу формування пізнавальної самостійності / готовності до пошукової діяльності / уміння вчитися / усвідомленого читання. До незаперечних наукових здобутків дослідниці належать розроблені нею підходи до класифікації таких завдань.

Класифікація міжпредметних завдань на уроках літературного читання

Міжпредметні завдання знанневого
типу (прочитай, дізнайся, пригадай,
зясуй, знайди тощо)

Міжпредметні завдання діяльнісного
типу (проаналізуй, порівняй,
встанови, уяви тощо)

Міжпредметні завдання ціннісного
типу (обґрунтуй, поміркуй, знайди
слова / речення, з яким почуття,
настроєм тощо) [4, с. 22–28]

Міжпредметні завдання як засіб формування в молодших школярів ключових і предметних компетентностей

Інший підхід до класифікації міжпредметних завдань запропонований авторкою з огляду на важливість формування в молодших школярів ключових і предметних компетентностей:

- ☐ діяльнісні міжпредметні завдання як засіб формування уміння працювати з підручником;
- ☐ міжпредметні завдання як засіб розвитку мовлення молодших школярів;
- ☐ міжпредметні завдання з моделювання як засіб дослідження учнями текстів різних жанрів;
- ☐ міжпредметні завдання у процесі діяльності» [4, с. 58–99].

Класифікація запитань за змістом прочитаного:

- ☐ на відтворення прочитаного, розкриття жанрових особливостей твору;
- ☐ на визначення образної та смислової ролі слів і словосполучень;
- ☐ на розвиток процесів сприймання; на аналіз емоційної сфери автора та дійових осіб твору;
- ☐ на розкриття власних почуттів і переживань;
- ☐ на оцінювання явищ, подій, вчинків дійових осіб;
- ☐ на розвиток уяви і фантазії;
- ☐ на встановлення причиново-наслідкових і часових зв'язків та ін. [7].

ВИСНОВКИ

Таким чином, феномен пізнавальної самостійності молодших школярів у науковому доробку О. Я. Савченко заклав підвалини і розвинувся в таких «надбаннях» сучасних молодших школярів як уміння вчитися – ключовій компетентності початкової освіти та читання з розумінням – наскрізному вмінні.

Використані джерела

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Абрис, 1997. 415 с.
3. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. Київ: Радянська школа, 1982. 177 с.
4. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
5. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
6. Савченко О. Я. Урок у початкових класах: навчально-методичний посібник. Київ: Освіта, 1993. 224 с.
7. Савченко О. Я., Кодлюк Я. П. Організація роботи учнів з підручником. Навчання і виховання учнів 2 класу: методичний посібник для вчителів / упор. О.Я. Савченко. Київ: вид-во „Початкова школа”, 2003. С. 109–124.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Ігрові вправи, методи та прийоми розвитку критичного мислення молодших школярів

Оксана Корнєєва,

вчитель початкових класів Бахмутського НВК №11
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №11 – багатoproфільний ліцей»
Бахмутської міської ради Донецької області
email ksushechkam@ukr.net

Що ж таке критичне мислення?

Критичне мислення – це здатність людини усвідомлювати власну позицію з того чи іншого питання, вміння знаходити нові ідеї, аналізувати події і оцінювати їх, приймати ретельно обдумані, зважені рішення стосовно будь-яких думок і дій.

Коли ж розвивати критичне мислення?

молодший шкільний вік – найкраща пора для розвитку критичного мислення. Це має бути системна робота на всіх уроках і в позаурочний час. Розпочинати роботу найкраще з ігрових вправ, а тоді вже використовувати загальновідомі на сьогодні методи і прийоми.

Ігрові вправи на розвиток критичного мислення

Ігрові вправи сприяють розвитку критичного мислення у молодших школярів, надаючи їм можливість активно аналізувати інформацію, оцінювати систему та приймати обґрунтовані рішення. За допомогою інтерактивних методів навчання діти не тільки засвоюють нові знання, а й навчаються розв'язувати проблеми та мислити самостійно.

- ✓ Ігрова вправа «Мікрофон»
- ✓ Ігрова вправа «Незакінчені речення»
- ✓ Ігрова вправа «Хто більше?»
- ✓ Ігрова вправа «Скажи своє речення»
- ✓ Ігрова вправа «Нове призначення»
- ✓ Ігрова вправа «Чомучка»
- ✓ Ігрова вправа «Я – актор!»

Ігрова вправа «Мікрофон»

Використовується справжній мікрофон або умовний предмет. Тема інтерв'ю може бути самою різноманітною: запитання на основі вивченої теми з певного предмету, за змістом прочитаного твору чи пізнавальної статті, враження від прогулянки, розповідь про вихідний день, плани на канікули тощо. В ролі кореспондента спочатку може бути вчитель, а тоді цю роботу за бажанням чи за вибором учителя виконує учень. Як правило, кореспондентами хочуть бути всі, при тому діти із задоволенням говорять у мікрофон.

Ігрова вправа «Незакінчені речення»

Учитель формулює незакінчені речення і пропонує учням, висловлюючись, закінчувати їх. Речення мають спонукати школярів до мислення, уяви та фантазії.

Наприклад: Якщо взимку піде дощ ...
На березі річки не можна... Якби я був чарівником...
Щоб здійснити свою мрію... Я дуже хочу...
Я можу...

Працюють два учні:

Кореспондент
(задає питання)

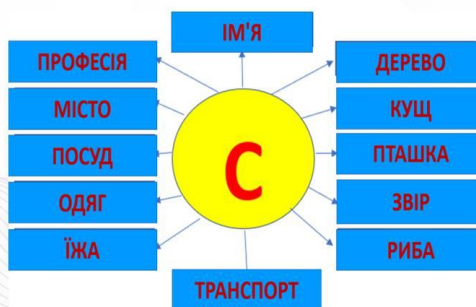

Респондент
(відповідає у мікрофон)

Ігрова вправа «Хто більше?»

В центрі аркуша чи на дошці пишеться певна літера, наприклад «С». Можна виготовити шаблон, у якому міняти букву. Завдання – дібрати якомога більше слів за певними критеріями. Робота може бути в різних формах: індивідуальна, парна, або змагання в групах.

Ігрова вправа «Скажи своє речення»

Діти сідають у коло на килимку. Передаючи один одному певний невеличкий предмет, швидко придумувати і говорити речення з цим словом. Передавати по колу можна лимон, цукерку, олівця, щоденник, квіточку, шапку, чашку, гумку, пенал, словник тощо. Вправа активізує мислення, увагу, добре підтримує робочу мотивацію. Ефективно використовувати вправу для «мовної розминки». Примітка: Предмет можна вибрати відповідно до теми уроку або із твору, що опрацьовується. А також можна конкретизувати завдання: наприклад, вчимо тему прикметник, складаємо речення з предметом, вживаючи прикметники.

Ігрова вправа «Нове призначення»

Учитель пропонує дітям придумати якомога більше варіантів, де можна застосувати певний предмет, окрім основного його призначення. Ідеї можуть бути самі фантастичні і чим більше, тим краще.

Наприклад: Де, крім основної функції, можна застосувати такі предмети:

Склянка – ваза, обвести коло, робити печиво, міряти крупу, скласти олівці...

Ложка – міряти продукти на торт, гратись у піску, робити ямку на вазони...

Олівець – розмішати цукор у каві, стукати, як лінійка, почухати вухо...

Книжка – зробити тінь, підставка, грати в теніс, зробити підвищення...

Ігрова вправа «Чомучка»

Діти працюють в парі. Перший ставить запитання, а другий відповідає.

Гра вчить критично мислити, продовжуючи діалог.

Наприклад: Тема «Чому не вивчив вірш напам'ять?»

- Чому ти не вивчив вірш напам'ять?
- Бо забув книжку у школі?
- А де ти її забув?
- Під партою.
- А чому ти не перевірів полицку під партою?
- Бо поспішав додому. І т.д.

Ефективні методи та прийоми розвитку критичного мислення

Прийом «Осмілене читання»

Метод «ЗХД («Знаю», «Хочу дізнатися», «Дізналася/дізнався»)

Прийом «Встановлення відповідності»

Прийом «Вертикальний заголовок»

Метод «Асоціативний кущ»

Метод «Сенкан»

Метод «Кубування»

Метод «Шість капелюхів»

ВИСНОВКИ

Застосування технологій розвитку критичного мислення у початкових класах сприяє створенню додаткової мотивації до навчання, потім учні легше й ефективніше опановують навчальний матеріал за допомогою його цікавості та доступності. Систематичне формування творчих і пізнавальних здібностей молодших школярів із використанням таких технологій забезпечує здатність кожного учня самотійно вчитися, аналізувати інформацію, критично мислити та формувати здобуті знання у повсядньому спілкуванні й життєвих ситуаціях. Це особливо важливо, адже саме початкова школа є базовим етапом становлення критичного мислення, що є одним із ключових напрямків розвитку комунікативної компетентності сучасної особистості.

ВИСНОВКИ

Розвиток критичного мислення полегшує формування в учнів уміння поставити питання та розв'язувати завдання, що особливо актуально в умовах інтелектуалізації праці. Навчально-виховний процес, орієнтований на потреби дитини, добре виховану особистість, здатну ефективно вирішувати проблеми, використовуючи різноманітні методи, поєднуючи вже набутий досвід із новою інформацією.

Основним завданням, яке стоїть перед кожним сучасним учителем, є навчання учнів критично мислити. Це здатність розв'язувати складні, нестандартні та творчі завдання, мислити самостійно, ефективно працювати в колективі, поважати думку інших та доносити власні ідеї. Таким чином, розвиток мислення вищого порядку, відомого як критичне мислення, стає пріоритетним у підготовці учнів до майбутнього життя в сучасному світі.

Список використаної літератури

1. Бех І., Вербицький В. Оновлення освіти: фокус на ранній вік / І. Бех, В. Вербицький // *Освіта*. – 2017. – № 50-51. – С. 5.
2. Галата С. Інтегрований підхід забезпечують завдання, які моделюють життєві ситуації дитини / С. Галата // *Освіта України*. – 2017. – № 46. – С. 9.
3. Інклюзія в новій українській школі // *Педагогічна газета*. – 2017. – № 6. – С. 3.
4. Короденко М. Нова школа – нові підходи / М. Короденко // *Освіта України*. – 2017. – № 43. – С. 6.
5. Куц О.В. Нова українська школа: педагогічна свобода вчителя, безпечний шкільний простір / О.В. Куц // *Педагогічна майстерня*. – 2018. – № 4. – С. 12-15
6. Лаврук Н.М. Робота з молодими та молодосвідченими вчителями в освітньому окрузі / Н.М. Лаврук // *Завуч. Усе для роботи*. – 2017. – № 5-6. – С. 13-21.
7. Лагодюк В.Ю. Дієве партнерство – успішна школа! В.Ю. Лагодюк // *Управління освітою*. – 2017. – № 10-12. – С. 11-32.
8. Мицька М. Створення інноваційного середовища – шлях до нової української школи / М. Мицька // *Директор школи*. – 2017. – № 23-24. – С. 54-72.
9. Нова українська школа // *Управління школою*. – 2017. – № 34-36. – С. 2-8.
10. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін. Використання сучасних технологій, форм та методів у початковій освіті / І. Біленко // *Методист*. – 2017. – № 2. – С. 3-7.
11. Топчій І.В. Використання технології BYOD на уроках / І.В. Топчій // *Економіка в школах України*. – 2018. – № 3. – С. 2-6.
12. Тягло О.В. Чи постане в новій українській школі культура критичного мислення? / О.В. Тягло // *Завуч. Усе для вчителя*. – 2018. – № 5-6. – С. 2-6.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Наочність як засіб розвитку пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики

Наталія Листопад,

науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

ORCID [0000-0002-2922-8450](https://orcid.org/0000-0002-2922-8450)

Email nlystopad@ukr.net

У початкових класах застосування наочності передбачає збагачення й розширення безпосереднього чуттєвого досвіду учнів, розвиток спостережливості, пізнання конкретних властивостей предметів під час практичної діяльності, створення умов для переходу до абстрактного мислення, опори для самостійного навчання й систематизації навчального матеріалу.

Засоби унаочнення:

предмети та явища
навколишньої дійсності;

дії вчителя та учнів, що
демонструють, як треба
виконувати ту чи іншу
операцію та як і яким
обладнанням користуватися;

зображення реальних
предметів, образні моделі з
паперу, символічні
зображення.

Ілюстративна наочність – це один з видів наочності, який використовує зображення (картини, фотографії, малюнки) для кращого розуміння навчального матеріалу. Вона дозволяє учням візуально сприймати предмети, явища і процеси, роблячи навчання більш наочним і цікавим. Ілюстрації допомагають формувати чуттєві уявлення про навколишній світ та закріплювати знання.

Сприяють розвитку образного мислення:

- Візуальні матеріали активують роботу правої півкулі мозку, що відповідає за образне мислення, креативність та інтуїцію, допомагаючи учням не лише запам'ятовувати інформацію, а й розуміти її на глибшому рівні.

Підвищують мотивацію до навчання:

- Привабливі та доречні ілюстрації здатні викликати інтерес та бажання досліджувати матеріал, перетворюючи нудні теми на захопливі. Це особливо важливо для молодших школярів, але ефективно працює і для старших вікових груп.

Ілюстрація із підручника математики для 3 класу є прикладом того, як візуальний матеріал може **комплексно розвивати пізнавальну активність учнів на уроках математики**. Вона виходить за рамки простих обчислень і задіює низку когнітивних процесів.

✓ Стимулювання спостережливості та уваги до деталей:

Учням потрібно ретельно розглянути малюнок: знайти годинник, знаки, розклад, репліки персонажів. Це вчить їх **фокусуватися на ключових елементах** для вирішення задачі, а не просто "схоплювати" загальний зміст.

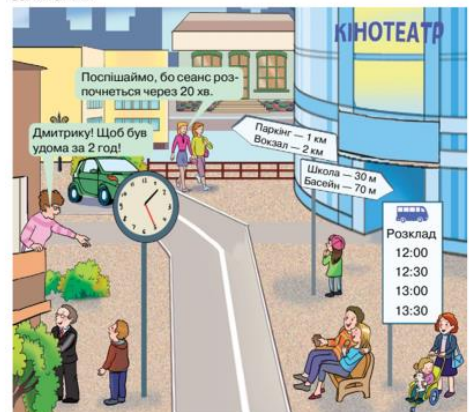
✓ Розвиток логічного та критичного мислення:

Завдання вимагають не прямої відповіді, а **аналізу кількох частин інформації** для отримання результату.

✓ Формування навичок інтерпретації даних (читання схем, таблиць, знаків):

На малюнку представлені різні формати інформації: **годинник, дорожні знаки з відстанями, розклад автобуса**. Це закладає основи **математичної грамотності**, необхідної в повсякденному житті.

Розглянь малюнок. Опиши ситуацію. Дай відповіді на запитання.

- 1) О котрій годині Дмитрик має повернутися додому?
 - 2) О котрій годині має розпочатися сеанс у кінотеатрі?
 - 3) Через який час має прийти автобус?
 - 4) Який шлях ближчий: до школи чи до басейну?
- Сформулюй інші запитання за цим малюнком.

Активізація розумової діяльності через контекст

- Ситуація на малюнку є **життєвою та зрозумілою** для дітей (похід у кінотеатр, повернення додому, автобус, прогулянка). Це допомагає учням усвідомити **практичну цінність математики**.

Розвиток мовлення та комунікативних навичок

- Завдання "Опиши ситуацію" та "Сформулюй інші запитання за цим малюнком" прямо спонукають учнів до **висловлювання своїх думок, формулювання запитань та пояснення своїх розв'язків**.

Стимулювання творчого підходу та самостійності

- Завдання "Сформулюй інші запитання за цим малюнком" є особливо цінним. Воно переводить учня з позиції пасивного виконавця в позицію **активного творця**. Діти починають бачити математичні задачі у звичайних ситуаціях, розвивають **креативне мислення** та вчаться ставити власні проблемні запитання.

Розвиток навичок вирішення проблем

- Кожне запитання до малюнка – це невелика проблема, яку потрібно розв'язати. Учні вчаться **виділяти потрібну інформацію, відкидати зайву, планувати послідовність дій** для отримання результату.

Така ілюстрація перетворює урок математики з розв'язування нудних

- однотипних завдань на **захопливий процес дослідження та відкриття**, де математика сприймається як інструмент для розуміння та взаємодії зі світом.

Використання ілюстрацій сприяє не лише формуванню математичних навичок, а й розвитку загальних когнітивних здібностей дитини:

Швидкість обробки інформації

здатність швидко сприймати, аналізувати та реагувати на нову інформацію;

Оперативна пам'ять

обсяг інформації, яку людина може утримувати та маніпулювати нею протягом короткого періоду;

Гнучкість мислення (когнітивна гнучкість)

здатність переключатися між різними ідеями, підходами та стратегіями вирішення проблем;

Критичне мислення

здатність аналізувати інформацію, виявляти логічні помилки, формулювати обґрунтовані висновки та аргументувати свою позицію. Це включає аналіз джерел, оцінку достовірності даних та виявлення прихованих припущень.

- Пізнавальна активність сприяє інтелектуальному розвитку дитини, що передбачає не тільки потребу у вирішенні завдань пізнавального характеру, але й необхідність практичного застосування отриманих знань.

Показники інтелектуальної активності:

- запитання учня, звернені до вчителя; прагнення учнів за власним бажанням брати участь у діяльності, в навчальному процесі; активне оперування школярами набутими знаннями, вміннями та навичками; прагнення поділитися з оточуючими новою інформацією, отриманою з різних джерел за межами навчальної програми.

Показники вольових проявів, регулятивні процеси, які виражені в особливостях протікання пізнавальної діяльності учнів:

- зосередженість уваги, застосування різних способів для вирішення складного завдання; прагнення до завершеності навчальних дій; вільний вибір діяльності.

ВИСНОВКИ

Ілюстрація є невід'ємним і надзвичайно ефективним засобом розвитку пізнавальної активності учнів на уроках математики, особливо в початковій школі. Вона виступає не просто як декоративний елемент, а як потужний дидактичний інструмент, що перетворює абстрактні математичні поняття на доступні та зрозумілі образи.

Інтеграція ілюстрацій в освітній процес з математики є не просто бажаною, а необхідною умовою для ефективного розвитку пізнавальної активності школярів. Вона забезпечує глибше засвоєння знань, формує цілісну картину світу та закладає міцний фундамент для подальшого успішного вивчення математики.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Використання інтерактивних онлайн-платформ для стимулювання пізнавального інтересу учнів

Андрій Литвинов,

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і
методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ORCID: 0000-0002-7914-9857

Email: andrii.lytvynov@gnpu.edu.ua

Переваги інтерактивних онлайн-платформ у навчанні

✓ Залученість і мотивація
Платформи підвищують інтерес та активність учнів | ✓ Візуалізація складних тем
Полегшують розуміння через графіку та анімації | ✓ Індивідуалізація навчання
Адаптація до темпу та потреб кожного учня | ✓ Зворотний зв'язок
Оцінка прогресу в реальному часі |
|--|--|---|--|

Приклади інтерактивних онлайн-платформ для навчання

Kahoot	Mentimeter
Вікторини та ігри для перевірки знань	Опитування і голосування у реальному часі
Padlet	Nearpod
Спільні дошки для обміну ідеями	Інтерактивні уроки з завданнями

КАНООТ!: Навчання через гру

- ✓ **Вікторини та опитування**
Підвищення залученості через ігровий формат
- ✓ **Підтримка здорової конкуренції**
Мотивує учнів до кращих результатів
- ✓ **Адаптація під будь-який предмет**
Змінюється залежно від складності та теми

MENTIMETER: Збір думок та інтерактивні презентації

✓ Опитування у реальному часі

Швидке збирання думок та голосів

✓ Стимулювання дискусій

Візуалізація результатів підсилює обговорення

✓ Гнучкість використання

Підходить для великих і малих груп

PADLET: Спільна робота та обмін ідеями

✓ Створення спільних дошок

Обмін текстом, фото та відео

✓ Організація інформації

Тематика та категорії для зручності

✓ Розвиток комунікації

Підтримка навичок співпраці в групі

NEARPOD: Інтерактивні уроки з контролем

✓ Інтегровані завдання та тести

Контроль прогресу учнів під час уроку

✓ Підтримка різних форматів

Відео, аудіо, зображення для кращого сприйняття

✓ Індивідуалізація навчання

Збір даних для адаптації завдань

ВИСНОВКИ

Інтерактивні платформи – інвестиція в майбутнє освіти

- ✓ Інтерактивні платформи – ключ до розвитку пізнавального інтересу
- ✓ Постійний розвиток та вдосконалення інструментів навчання.
- ✓ Дають змогу адаптувати освіту під кожного учня.
- ✓ Сприяють розвитку ключових життєвих навичок.
- ✓ Готують учнів до успішного цифрового майбутнього.
- ✓ Інвестиції в цифрову освіту – інвестиції в майбутнє України.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Цифровізація іншомовної освіти: розвиток уміння вчитися учнів початкової школи

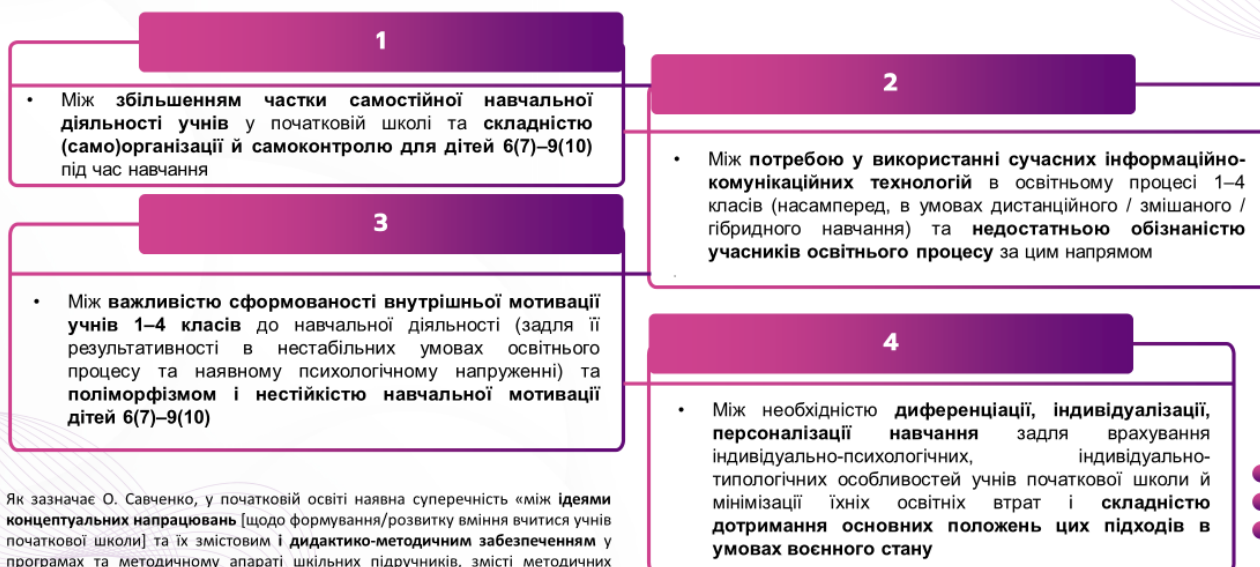
Інна Ліпчевська,

доктор філософії в галузі знань «Освіта/Педагогіка»
старший науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6901-5863>
email: linla@ukr.net

Суперечності в початковій освіті

Як зазначає О. Савченко, у початковій освіті наявна суперечність «між ідеями концептуальних напрацювань [щодо формування/розвитку вміння вчитися учнів початкової школи] та їх змістовим і дидактико-методичним забезпеченням у програмах та методичному апараті шкільних підручників, змісті методичних посібників для вчителів»

Уміння вчитися

У розвиненому вигляді уміння учнів самостійно вчитися стає метаумінням, яке охоплює структуровані знання про способи діяльності, досвід їх застосування, надбання особистого пізнавального досвіду, ціннісне ставлення до самостійного учіння.

О. Я. Савченко

Структура вміння вчитися

Уміння вчитися є цілісним індивідуальним утворенням, що має кілька складових, які слід співвідносити зі структурою навчальної діяльності.

- ✓ МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ
- ✓ КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ
- ✓ ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ
- ✓ КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИЙ КОМПОНЕНТ
- ✓ РЕФЛЕКСИВНО-КОРЕКЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ

О. Я. Савченко

...

Компоненти
навчальної діяльності

Мотиваційний

Змістовий

Діяльнісний

Результативний

Рефлексивний

...

Сучасний контекст

1

Згідно результатів опрацювання наукової літератури, більшість науковців розглядають вміння вчитися як стрижень компетентності особистості з навчання впродовж життя.

- ЦЕ ВМІННЯ РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ ЯК ЗДАТНІСТЬ ДО ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО ТА НАПОЛЕГЛИВОГО ОПАНУВАННЯ НОВИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК, ЩО ВКЛЮЧАЄ ОРГАНІЗАЦІЮ ВЛАСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З УРАХУВАННЯМ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ ТА ІНФОРМАЦІЄЮ, ЯК НА ІНДИВІДУАЛЬНОМУ РІВНІ, ТАК І КОЛЕКТИВНО (У ГРУПАХ).

2

- У ПРАЦЯХ ОСТАННІХ РОКІВ УМІННЯ ВЧИТИСЯ ОПИСУЄТЬСЯ В МЕЖАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДВОХ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ: КОГНІТИВНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО Й СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО. СТРУКТУРА ВМІННЯ ВЧИТИСЯ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ТА ВКЛЮЧАЄ МОТИВАЦІЙНИЙ, КОГНІТИВНИЙ, ДІЯЛЬНІСНИЙ, КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИЙ І РЕФЛЕКСИВНО-КОРЕКЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТИ.

3

- У БАГАТОХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ОСТАННІХ РОКІВ ПОРУШУЮТЬСЯ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕПЕРЕРВНОСТІ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ, МІНІМІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ (НАВЧАЛЬНИХ) ВТРАТ УЧНІВ.
- СУЧАСНА МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ ПЕРЕДБАЧАЄ ШИРОКЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВМІНЬ УЧНІВ ЗІ СЛУХАННЯ, ГОВОРІННЯ, ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМА. МОЖЛИВИМ І ДОЦІЛЬНИМ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО РОЗВИТКУ ВМІНЬ ВЧИТИСЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ.

Мотиваційний компонент

Стійка мотивація учнів до навчання формується за умови його організації на засадах педагогіки співробітництва та дитиноцентризму.

Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови в початковій школі може сприяти розвитку мотивації учнів шляхом:

- ✓ забезпечення індивідуалізації змісту навчання;
- ✓ упровадження інтерактивних цифрових форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів освітнього процесу;
- ✓ створення позитивної психологічної атмосфери в колективі;
- ✓ урізноманітнення форм взаємодії учнів з вчителем.

Когнітивний і діяльнісний компоненти

Формування когнітивного й діяльнісного компонентів уміння вчитися на уроках англійської мови в початковій школі охоплює декілька важливих аспектів, а саме:

- ✓ оволодіння учнями прийомами вивчення англійської мови (говоріння, слухання, письма і читання);
- ✓ засвоєння метакогнітивних знань, які дають змогу учням контролювати і регулювати свою навчально-пізнавальну діяльність, що є ключовим аспектом у розвитку уміння (самостійно) учитися;
- ✓ розвиток пізнавальних процесів (насамперед, активізацію таких когнітивних процесів як увага, пам'ять, мислення й уява) і загально-пізнавальних умінь учнів;
- ✓ розвиток навчально-організаційних, загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок молодших школярів.

Ці аспекти можуть успішно розвиватися на уроках англійської мови за використання засобів ІКТ.

Контрольно-оцінний і рефлексивно-корекційний компоненти

Ці компоненти включають контрольно-оцінювальні вміння (самоперевірку, самоконтроль, самооцінювання рівня своїх досягнень учнем) і рефлексивно-корекційні вміння (самоаналіз і самокорекцію).

- ✓ Інтерактивні платформи та додатки для навчання англійської мови надають змогу реалізувати самоперевірку учнями результатів навчальної діяльності; реалізують адаптивний підхід у навчанні; забезпечують можливість (самостійного) повторення навчального матеріалу учнями.
- ✓ Онлайн-спілкування дає змогу суб'єктам освітнього процесу обмінюватися досвідом, зокрема щодо навчальної (пізнавальної) діяльності.
- ✓ Ведення електронних щоденників забезпечує фіксацію учнями досягнень, успіхів, труднощів та планів на майбутнє.

Методика розвитку вміння вчитися учнів початкової школи

засобами інформаційно-комунікаційних технологій
на уроках англійської мови

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗІ СПОСОБАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
ЗА ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЇХ ПОЧАТКОВЕ ОПАНУВАННЯ

ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВМІННЯ ВЧИТИСЯ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ТИПОВИХ І ТВОРЧИХ
ЗАВДАНЬ У ЦИФРОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Специфічні засоби ІКТ

для навчання на уроках англійської мови
в початковій школі

- British Council
- LearnEnglish Kids
- English SingSing
- Super Simple Songs
- Fun English by
- Studycat
- Lingokids
- Dream English
- ABCya!
- Fun English Games
- ESL Games+
- Games to Learn
- English
- VocabularySpelling
- City
- Duolingo
- LinguaLeo
- BBC Learning English
- English with Lucy
- GoEnglish
- Minecraft Education
- Edition
- Toca Boca
- Storybooks Online
- Memrise

Універсальні засоби ІКТ

Kahoot

Liveworksheets

Ed.ted

Wordart

LearningApps

Padlet

ВИСНОВКИ

Сформованість умінь вчитися як ключовий результат початкової освіти забезпечує успішність навчання в умовах цифровізації та нестабільного освітнього середовища. Його структура охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, контрольно-оцінний і рефлексивно-корекційний компоненти, розвиток яких потребує системного педагогічного супроводу.

У науковій спадщині О. Я. Савченко обґрунтовано концептуальні засади формування цього метауміння, зокрема його місце у змісті початкової освіти та визначено методичні підходи до реалізації педагогічного впливу за цим напрямом.

Сучасні дослідження розвивають ці ідеї, враховуючи виклики сьогодення та можливості цифрового навчального середовища.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови в початковій школі сприяє реалізації особистісно зорієнтованого підходу, формуванню самостійності, внутрішньої мотивації та навичок саморегуляції учнів.

Цифрові ресурси й платформи забезпечують умови для практичного розвитку складових умінь вчитися.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Педагогічна система розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів академіка Олександри Савченко у контексті інтеграції національної освіти в Європейський освітній простір

Олена Локшина,

Доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
завідувач відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5097-9171>

Email kuve2001@hotmail.com

Бачення європейської освіти майбутнього

- Освіта і навчання відіграють життєво важливу роль у формуванні майбутнього Європи в той час, коли її суспільство і економіка повинні стати більш згуртованими, інклюзивними, цифровими, стійкими, зеленими і життєздатними, а громадяни – знайти особисту реалізацію та благополуччя, бути готовими адаптуватися та працювати на мінливому ринку праці, а також брати активну та відповідальну громадянську позицію, ринку праці, а також до активної та відповідальної громадянської позиції.
- **Освіта і навчання є ключовими для особистого, громадянського і професійного розвитку європейських громадян.**
- **Всі люди повинні бути озброєні відповідними знаннями, навичками, компетентностями та цінностями.**

Стратегічна рамка європейського співробітництва у галузі освіти і навчання на шляху до Європейського освітнього простору і далі (2021-2030)

Стратегічний пріоритет 1:

Підвищення якості, справедливості, інклюзивності та успішності освіти і навчання для всіх

Стратегічний пріоритет 2:

Зробити навчання впродовж життя та мобільність реальністю для всіх

Стратегічна рамка європейського співробітництва у галузі освіти і навчання на шляху до Європейського освітнього простору і далі (2021-2030)

Стратегічний пріоритет 3:

Підвищення компетентності та мотивації в освітянській професії

Стратегічний пріоритет 4:

Зміцнення європейської вищої освіти

Стратегічний пріоритет 5:

Підтримка «зеленого» та цифрового переходу в освіті і навчанні та за допомогою освіти і навчання

Ключові компетентності для навчання впродовж життя

- Компетентність у сфері грамотності,
- Багатомовна компетентність,
- Математична компетентність та компетентність у галузі науки, техніки та інженерії,
- Цифрова компетентність,
- Особистісна, соціальна компетентність та **компетентність вчитися вчитися,**
- Громадянська компетентність,
- Підприємницька компетентність,
- Культурна обізнаність та компетентність самовираження.

Інтеграція національної освіти в європейський освітній простір

- Закон України «Про освіту» - інтеграцію національної освіти у міжнародний освітній та науковий простір визначено одним з принципів державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності
- ✓ Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року – реформування загальної середньої освіти передбачається здійснити шляхом проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн світу

Теорія розвитку пізнавальної самостійності школярів академіка Савченко – інноваційний концепт розвитку національної освіти

- Пізнавальна самостійність учнів молодшого шкільного віку є закономірним результатом досконалої системи навчання й виховання, спрямованої на розвиток самостійності думки, національно-патріотичної свідомості, чіткої громадянської позиції та самостійності як риси характеру, яка в мінливому світі стає ключовою:
 - ✓ активний характер освітньої діяльності
 - ✓ прагнення та вміння пізнавати у процесі самостійного цілеспрямованого пошуку
 - ✓ творча діяльність
 - ✓ раціональне поєднання дидактичної гри та навчання
 - ✓ розвиток логічного міркування
 - ✓ встановлювання причинно-наслідкових зв'язків, висловлення оцінних суджень, визначення головного і другорядного

Інноваційна спадщині академіка Олександри Савченко

Педагогічна система розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів спрямовує розвиток національної освіти у напрямі

- Стійкості
- Перспективності
- Європейської інтеграції
- Працює на освіту майбутнього

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Сучасні підходи до організації освітнього процесу НУШ

Олександр Мельник,

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Комунального закладу “Запорізький обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти”
Запорізької обласної ради

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5802-6727>

email: melnikaim@gmail.com

Урок як складна дидактична система має свою структуру (будову):

- Склад (з яких елементів або етапів складається урок).
- Послідовність (в якій послідовності ці елементи входять в заняття).
- Зв'язок (як між собою пов'язані).

МАКРОСТРУКТУРА

це сукупність основних етапів уроку, їх послідовність.

МІКРОСТРУКТУРА

це наповнення конкретними видами роботи кожного структурного елементу уроку.

Урок актуальний?

ПЕРЕВАГИ СУЧАСНОГО УРОКУ

«ЕКОНОМНА», ЗВИЧНА ФОРМА
ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

МОЖЛИВІСТЬ ОХОПЛЮВАТИ
ПЕВНУ КІЛЬКІСТЬ УЧНІВ

НАВЧАТИ ВСІХ У ОДНОМУ ТЕМПІ

НАВЧАТИ ВСІХ У ОДНОМУ ТЕМПІ

НЕДОЛІКИ СУЧАСНОГО УРОКУ

ОСВІТНІ ВТРАТИ

УСЕРЕДНЕНІСТЬ НАВЧАННЯ

ВТРАТА МОТИВАЦІЇ

ВІДІРВАНІСТЬ ВІД ЖИТТЯ

Урок в НУШ

Дитиноцентризм

Педагогіка
партнерства

НУШ

Природовідповідний
освітній процес

Академічна
автономія вчителя

Урок в НУШ (за О.Я.Савченко) :

академічна автономія вчителя;	компетентісно орієнтоване навчання;
реалізація ідеї інтеграції;	педагогіка партнерства;
дослідницький підхід до формування умінь;	інтегративно-предметна основа навчання, використання проблемно-пошукових, дослідницьких методів навчання;
конструювання знань, а не їх відтворення;	самостійний вибір, ініціатива і відповідальність учнів;
організація пошуку інформації з різних джерел;	використання компетентісно орієнтованих завдань;
розвиток критичного мислення, творчості;	суб'єктність і полісуб'єктність учнів;
диференціація освітнього процесу;	усвідомлення ролі і місця уроку в системі уроків

Агентність

- Агентність - це вміння і здатність людини до цілепокладання, рефлексії і дії для того, щоб впливати на зміни у власному житті та у світі навколо.

- Завдання для самопідготовки мають забезпечувати диференціацію освітнього процесу з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей здобувачів освіти, їхніх пізнавальних інтересів та готовності самостійно виконувати те чи інше завдання.

- Завдання для самопідготовки мають забезпечувати диференціацію освітнього процесу з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей здобувачів освіти, їхніх пізнавальних інтересів та готовності самостійно виконувати те чи інше завдання.

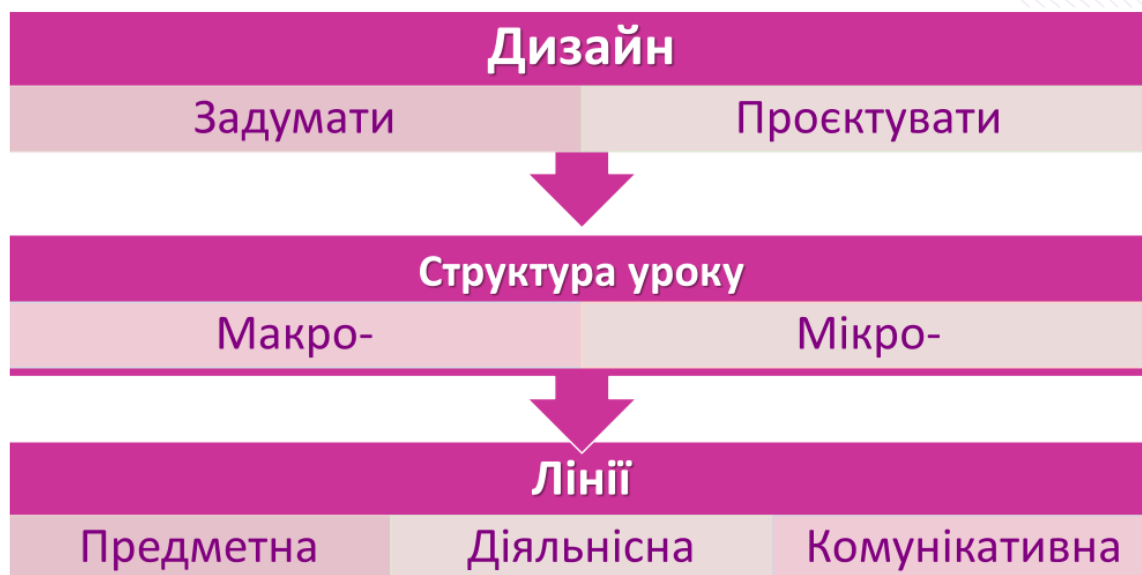
Дизайн уроку

Педагогічний дизайн - діяльність зі створення навчального заняття (курсу) на основі вивчення потреб учасників та з використанням новітніх розробок психологічної та педагогічної науки, що включає постановку цілей, відповідно до яких добирається контент, формат, інструменти навчання й способи оцінювання (Смагіна Т.М., Шуневич О.М).

- ✓ Що вивчати?
- ✓ Як вивчати?
- ✓ Для чого вивчати?

Дизайн уроку

Принципи дизайну (за Р.Ганьє)

Привернення уваги учнів, побудження інтересу до теми

Донесення цілей і завдань

Формування ланцюжка асоціацій між наявними і новими знаннями

Утримання матеріалу в довготривалій пам'яті

Застосування отриманих знань на практиці

Конструктивний зворотний зв'язок, оцінка

Перенесення практичних навичок в нові умови

Дизайн уроку на засадах особистісно-орієнтованого підходу

Структура уроку	Діяльність вчителя	Діяльність учнів
Орієнтація	Настановна, мотивація, актуалізація опорних знань	Усвідомлення значущості, важливості, відтворення вже відомого змісту
Цілепокладання	Формулювання значущих цілей	Прийняття завдань уроку
Проектування	Сумісне планування, критерії, показники успіху	Сумісне планування, критерії, показники успіху
Організація і виконання	Керівництво навчально-пізнавальною діяльністю учнів	Вибір і реалізація власного змісту і способів дій
Контрольно-пізнавальний	Механізм цінування	Взаємо та самооцінка за критеріями та показниками
Домашнє завдання	Варіативність, пояснення	Власний вибір, розуміння

Показники впровадження діяльнісного підходу

Показники

Значуща: -чи передбачалось емоційне занурення в тему; чи встановили зв'язок матеріалу із власним досвідом; чи був актуальний матеріал, взаємодія; чи буде досвід корисний у житті?

Соціальна: наскільки вираженою була взаємодія учнів; наскільки вчилися спілкуватись, взаємодіяти, ділитись думками?

Активна: наскільки використовувались відкриті питання; чи були ментально включені у процес; наскільки були активні; чи розвивались рефлексивні вміння?

Мотивуюча: чи пробуджувало заняття цікавість; наскільки завдання мотивували до власного рішення; чи мали можливість шукати, експериментувати?

Радісна: наскільки радісною була взаємодія учнів; чи відчували позитивні емоції; чи була ситуація успіху?

Алгоритм підготовки та проведення уроку на засадах компетентнісного підходу ●●●

Визначити місце уроку в системі уроків

Сформулювати мету і прогнозовані результати уроку

Продумати критерії і показники досягнення мети і результатів уроку

Дібрати прийоми навчальної мотивації на уроці

Дібрати засоби навчання для роботи учнів

Алгоритм підготовки та проведення уроку на засадах компетентнісного підходу

Поділити зміст матеріалу на ситуації
(компетентнісні завдання)

Сумісно з учнями обговорити план роботи на уроці

Керувати навчально-пізнавальною діяльністю учнів, забезпечити їх агентність

У підсумку заняття провести рефлексію
(емоційного стану, діяльності, змісту)

Дизайн уроку на засадах інтегративного підходу

Інтеграція змісту

- Горизонтальна
- Вертикальна

Інтеграція навичок

- Наскрізні уміння
- Ключові компетентності

Інтеграція цінностей

- Морально-етичні
- Соціально-психологічні

Дизайн уроку на засадах диференційованого підходу

Нейропсихологічний підхід при побудові уроку

Утворення систем тимчасових нервових зв'язків у корі великих півкуль головного мозку

Соціальна ситуація розвитку

- Зміна соціальної позиції («школяр»)
- Зародження соціального «Я»
- Провідна діяльність – навчально-пізнавальна

Новоутворення

- Довільність
- Внутрішній план дій
- Рефлексія

Особливості особистості

- Довірливість, виконавчість, наслідування дорослих
- Підвищена сприйнятливність, реактивність, спрямованість на зовнішній світ
- Перебувають під владою яскравих фактів і образів

Нейропсихологічний підхід при побудові уроку

В ігровій діяльності

У рухах, зовнішніх
враженнях

У хорошій оцінці, почутті
власної гідності

У схваленні з боку
дорослих

ВИСНОВОК

Проектування і побудова уроку на засадах сучасних підходів до організації освітнього процесу, академічна автономія та творчість вчителя – важливі умови побудови дитиноцентричної педагогічної взаємодії в Новій українській початковій школі.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Розвиток пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану

Тетяна Мієр,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені
Бориса Грінченка

ORCID 0000-0002-2874-2925
email t.miyer@kubg.edu.ua

**Розвиток пізнавальної самостійності здобувачів
освіти в умовах воєнного стану**

має організовуватися
з урахуванням широких можливостей смислового
поля поняття «самостійність» та його впливу на
виокремлення трьох векторів сприймання
самостійності як феномену, яким передбачається
розвиток самостійності, як:

**Розвиток
пізнавальної
самостійності
здобувачів освіти
в умовах
воєнного стану**

✓ **особистісної риси
(якості, властивості)
особистості
здобувачів освіти**

✓ **характеристики
діяльності й
поведінки
здобувачів освіти**

✓ **узагальненої
характеристики
активності
здобувачів освіти**

**Самостійність як
риса (якість, властивість)
особистості
здобувачів освіти**

розвиток вольової якості
особистості

**Самостійність як
риса (якість, властивість) особистості
здобувачів освіти**

передбачає
педагогічні впливи, які сприяють

розвитку вольової якості особистості.

Це:

- уміння з власної ініціативи формувати мету діяльності (дій);
- без сторонньої допомоги знаходити способи досягнення мети;
- дотримуватися самостійно прийнятих рішень;
- враховувати в майбутній діяльності самостійно сформульовані висновки.

**Самостійність як
риса (якість, властивість) особистості
здобувачів освіти**

передбачає
педагогічні впливи, які сприяють

✓ розвитку узагальненої якості особистості.

Це розвиток:

- ініціативності;
- критичності,
- адекватності до самооцінювання;
- почуття особистої відповідальності за результати діяльності, вчинки, поведінку.

**Самостійність як
риса (якість, властивість)
особистості
здобувачів освіти**

розвиток узагальненої
якості особистості

Самостійність як характеристика діяльності й поведінки особистості здобувачів освіти

передбачає педагогічні впливи, які сприяють розвитку:

1

- уміння діяти за самокерівництва;

2

- уміння добирати модель поведінки, що визначається більше внутрішніми чинниками психологічної природи, ніж зовнішніми впливами оточення.

Самостійність як узагальнена характеристика активності здобувачів освіти передбачає педагогічні впливи, які сприяють:

1. РОЗВИТКУ КРИТИЧНОСТІ

- це аналіз ситуацій, процесу та результатів діяльності з метою самооцінювання їх ефективності

2. РОЗВИТКУ ІНІЦІАТИВНОСТІ

- це розроблення та реалізація в навчальній діяльності творчого задуму

Розвиток пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану має враховувати

трьох векторність
сприймання самостійності

Це:

- сприймання самостійності як особистісної риси (якості, властивості) особистості здобувача освіти;
- сприймання самостійності як характеристики діяльності та поведінки;
- сприймання самостійності як узагальненої характеристики здобувачів освіти

ТРИ
ВЕКТОРИ
сприймання
самостійності та
її розвитку

Розвиток пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану має вибудовуватися з урахуванням вияву ними

підвищеного рівня
тривожності,
емоційної нестабільності,
розгубленості тощо

Розвиток пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану

має врегульовуватися
екоінтедиференційним
підходом

У разі наявності в поведінці здобувачів освіти ознак, які засвідчують про тривожність, пригніченість, стурбованість чи інші негативні стани, вибудовування освітнього процесу має здійснюватися з домінуванням **інтеграції**.

Організацію пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану потрібно вибудувати як процес, який:

- логічно включається в групову роботу здобувачів освіти,
- є передумовою їх об'єднання у групи (комфортні для взаємодії).

Мета: пом'якшене виведення з того чи іншого негативного стану, виникнення якого спричинено російською військовою агресією.

Суть
екоінтедиференційного
підходу

Задіяння
соціальних мотивів
«учень – його
досягнення» /
«студент – його
досягнення»

Слід враховувати, що для здобувачів освіти з різним рівнем розвитку пізнавальної самостійності значущими постають різні мотиви.

У здобувачів освіти

- з високим рівнем розвитку пізнавальної самостійності самоактивізується
мотив досягнення і обов'язку;
- з середнім рівнем розвитку –
мотив досягання;
- з початковим рівнем розвитку –
мотив схвалення.

Організація процесу розвитку пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану має:

- передбачати індивідуальний вибір спрямування діяльності

(репродуктивна, продуктивна, творча);

- узгоджуватися з психічним станом кожного із здобувачів освіти;

- передбачати поступове ускладнення рівня пізнавальної самостійності на основі:

- використання інноваційно-стимулюючих засобів опрацювання змісту;
- виконання діяльності задіянням нових способів дій.

**Індивідуальний вибір
спрямування
діяльності**

**Поступове
ускладнення рівня
пізнавальної
самостійності**

ВИСНОВКИ

Розвиток пізнавальної самостійності здобувачів освіти в умовах воєнного стану має набути процесуальності, під час якої враховано:

- вікові особливості здобувачів освіти;
- рівень особистісного розвитку;
- сформованість здатності до мотиваційної саморегуляції й самокерування власною пізнавальною діяльністю;
- наявність певних емоційних станів;
- стресотворювальні фактори, спричинені загарбницькими діями російських військ на території України.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Самостійна робота як чинник оволодіння учнями знаннями, уміннями й навичками

Зіновій Онишків,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

ORCID: 0000-0002-4851-070X

Email: onyshkiv54@ukr.net

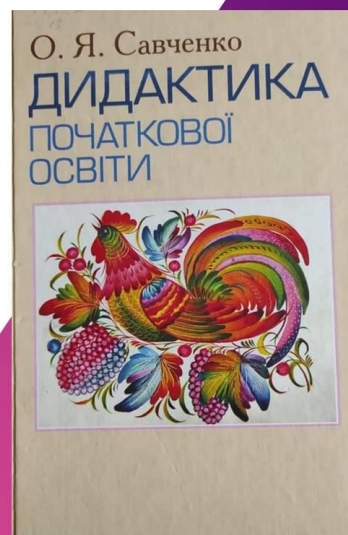
depositphotos_794372578-stock-photo-three-children-girl-holding-robot.jpg

Самостійна робота

Самостійна робота – це така робота, яку учні виконують без участі вчителя, але за його завданням у спеціально виділений час.

Вимоги до організації самостійної роботи:

- ✓ визначити її місце в структурі уроку;
- ✓ знати вимоги до учнів на даному рівні оволодіння матеріалом;
- ✓ передбачити труднощі, які можуть виникнути під час роботи в різних групах дітей;
- ✓ правильно визначити зміст і обсяг завдань та, відповідно, до цього тривалість самостійної роботи;
- ✓ дібрати потрібний дидактичний матеріал, урахувавши рівні готовності учнів;
- ✓ передбачити раціональний спосіб перевірки роботи.

depositphotos_734372578-stock-photo-three-children-girl-holding-robot.jpg

Види самостійних завдань

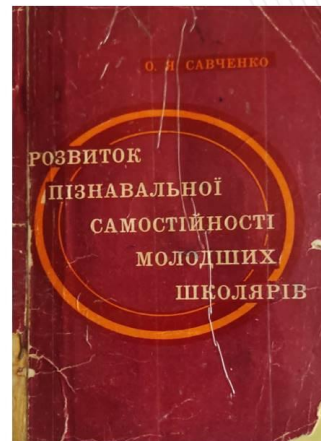
О. Я. Савченко всі самостійні завдання поділяє на навчальні і перевірні.

Навчальні самостійні завдання:

- ❖ завдання підготовчого характеру;
- ❖ завдання, спрямовані на засвоєння нового матеріалу;
- ❖ вправи на закріплення і розширення знань;
- ❖ тренувальні вправи.

Урізноманітнення навчальних самостійних завдань (на прикладі уроків читання):

- ❖ вибрати для читання уривок, що найбільше сподобався;
- ❖ вибрати образні висловлювання;
- ❖ скласти план оповідання;
- ❖ підготувати переказ за даним планом;
- ❖ підготувати переказ від імені дійової особи;
- ❖ порівняти вчинки різних героїв твору, виділивши при цьому істотні риси їх характерів і т. д.

Види самостійних завдань на уроках читання (з досвіду роботи вчителів початкових класів)

1. Скласти кінцівку до даного тексту.
2. Скласти початок розповіді за даною кінцівкою.
3. Складання плану до тексту.
4. Поділ тексту на частини і підбір заголовків.
5. Складання плану до окремих частин тексту.
6. Читання на одній ноті.
7. Чергування голосного і мовчазного читання.
8. Читання частини тексту, що найбільше сподобалась.
9. Читання уривка, що викликає сум, радість, співчуття.
10. Читання опису.
11. Читання питальних (окличних) речень.
12. Читання тексту з поміткою незрозумілих слів.
13. Читання тексту з першою закритою буквою у слові.
14. Відшукування рядків та їх читання за даним планом.
15. Читання рядків, в яких виражена головна думка твору і т.д.

Спрямованість самостійних завдань на формування загальнонавчальних вмінь і навичок

О.Я.Савченко виділила такі групи загальнонавчальних умінь і навичок:

- навчально-організаційні;
- навчально-інформаційні;
- загальнопізнавальні;
- контрольно-оцінні;
- рефлексивно-корекційні.

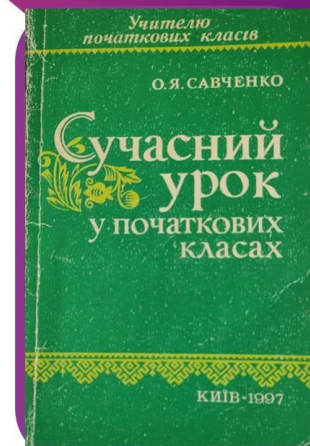
Для формування цих умінь доцільно використовувати самостійні завдання, які привчають учнів:

- ✓ міркувати,
- ✓ діяти за пам'яткою, схемою, алгоритмом, зоровими опорами, довідниками і т.д.

Самостійне виконання граматичного завдання:

- прочитати пояснення і усвідомити зміст завдання;
- повторити правило;

- виконати завдання;
- звірити з правилом;
- сумнівні щодо правопису слова перевірити за підручником чи словником.

ВИСНОВКИ

- Самостійна робота – передумова повноцінного оволодіння учнями знаннями, уміннями і навичками.
- Самостійна робота – органічна частина навчального процесу.
- Види завдань для самостійної роботи найрізноманітніші.
- Ефективність самостійної роботи залежить від багатьох чинників.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Від цікавості до дії: сучасні підходи до розвитку пізнавальної самостійності в початковій школі

Оксана Онопрієнко,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України
ORCID 0000-0002-0301-1392
Email oks_on@ukr.net

Чому пізнавальна самостійність важлива

Пізнавальна самостійність —
✓ основа успішного навчання впродовж життя.

Молодший шкільний вік — критичний період для формування
✓ активного пізнавального ставлення.

Завдання сучасної школи — не лише «давати знання», а й навчити
✓ думати, шукати, діяти.

Від цікавості до дії: як народжується пізнавальна самостійність

- ◇ Емоційний інтерес →
- ◇ Пізнавальна активність →
- ◇ Дослідницька дія →
- ◇ Успіх →
- ◇ Усвідомлене прагнення до нових знань.

Важливо не згасити природну допитливість — а підтримати її правильно організованим навчанням.

Які підходи працюють у сучасній початковій школі

Діяльнісний підхід

STEM як платформа для досліджень і відкриттів

Ігрові та проблемно-пошукові форми

Інтеграція змісту

Проектна діяльність

Робота з локальним контекстом

Який педагогічний ефект від таких підходів

- Діти вчаться ставити запитання й шукати відповіді
- Розвивається критичне й логічне мислення
- Формуються ініціативність і відповідальність
- Школярі навчаються діяти без постійної підказки вчителя
- Здобувається досвід реальних міні-відкриттів

ВИСНОВКИ

Пізнавальна самостійність не формується наказом — вона виникає в умовах підтримки, дослідження, гри й творчості.

Поєднання інтеграції, STEM-підходів і вікової доступності забезпечує ефективність освіти.

Завдання вчителя — не давати готову відповідь, а створювати умови для її відкриття дитиною.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Гейміфікація як інструмент розвитку самостійності учнів у навчанні

Вікторія Остапенко,

Здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Національний університет "Чернігівський колегіум"
імені Т.Г.Шевченка м. Чернігів, Україна
email: vikaostapenko855@gmail.com

Гейміфікація як інструмент розвитку самостійності учнів

У сучасному світі змінюються не лише вимоги до знань, а й до самого процесу навчання. Учні мають не просто опановувати фактичний матеріал, а й вчитися самостійно здобувати нові знання, критично мислити, організовувати власний час і зусилля. У цьому контексті розвиток самостійності стає одним із провідних завдань освіти. Одним із найперспективніших інструментів для його досягнення є гейміфікація — впровадження ігрових механік у навчальні процеси.

Ігрові елементи як засіб активізації навчання

Гейміфікація не перетворює урок на гру у прямому сенсі, а використовує ігрові елементи для посилення залучення учнів. Бали, рівні, нагороди, рейтинги, квести та змагання — усе це мотивує школярів діяти активно, орієнтуючись на особисті цілі та досягнення.

Ситуація вибору як фактор розвитку самостійності

Гейміфікація створює ситуацію вибору. Учень має змогу самостійно визначати траєкторію проходження навчального матеріалу, обирати рівень складності завдань або спосіб виконання проєкту. Це розвиває навички планування, самоконтролю та відповідальності.

Приклади гейміфікованих завдань

У гейміфікованій програмі з історії можна запропонувати учням місії: створити інтерактивну карту подій, зняти коротке відео або скласти комікс. Такий підхід заохочує учнів до самостійної творчої роботи.

Формування внутрішньої мотивації

Миттєвий зворотний зв'язок — отримання балів, відкриття досягнень — дозволяє учням бачити свій прогрес. Це формує відчуття, що результат залежить від їхніх зусиль, а не лише від оцінки вчителя чи думки батьків.

Саморефлексія через гейміфікацію

Гейміфікація сприяє розвитку саморефлексії. Учні, які ведуть портфоліо досягнень чи оцінюють свої сильні та слабкі сторони у проєктах, вчаться аналізувати результати та будувати плани вдосконалення.

Психологічний комфорт і подолання страху помилок

Ігрові механіки створюють атмосферу позитиву та безпечного простору для навчання. У грі помилки сприймаються не як провал, а як частина шляху до успіху. Це допомагає виховувати стійкість до труднощів.

Гейміфікація — ефективний засіб формування самостійності учнів. Вона створює середовище для активного, відповідального й усвідомленого навчання, що є ключем до успіху у швидкоплинному світі.

ВИСНОВКИ

Гейміфікація в освіті — це ефективний засіб не лише підвищення зацікавленості учнів, а й глибокої трансформації їхнього ставлення до навчання. Через використання ігрових механік школярі набувають досвіду самостійного прийняття рішень, планування, відповідальності й аналізу власних дій. Це наближає їх до справжнього усвідомленого навчання, де знання здобуваються не заради оцінок, а як відповідь на внутрішню мотивацію і життєві потреби. Разом із тим гейміфікація стимулює позитивний емоційний фон, допомагає подолати страх перед помилками та формує в учнів навички, які залишатимуться актуальними й поза межами класної кімнати. Успішне впровадження такого підходу вимагає продуманої педагогічної стратегії, але його результати здатні значно змінити якість навчального процесу і підготувати школярів до викликів сучасного світу.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Екологічний тезаурус у науковому доробку О. Я. Савченко

Тетяна Павлова,

науковий співробітник відділу початкової
освіти ім. О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України

<https://orcid.org/0000-0003-2388-6636>

tetpav@ukr.net

Екологічний світогляд у фокусі уваги О. Я. Савченко

«Незамінною цінністю загальноосвітньої підготовки учнів є екологічний світогляд, в основі якого — імператив виживання та глобальної відповідальності людей за нормальне життя населення» — О. Я. Савченко

Формування екологічного світогляду в учнів початкової школи академік О. Я. Савченко розглядала як ключовий компонент сучасної освіти, який формує відповідальне ставлення до природи й життя.

Екологічний світогляд

— це усвідомлення взаємозв'язку людини з природним середовищем і відповідальності за його збереження.

Цінність для освіти

формування такого світогляду є ключовим завданням сучасної школи.

Змістовна складова

не лише природничі дисципліни, а й міжпредметні зв'язки, виховна робота, спостереження, дослідження тощо.

Екологічна свідомість: від антропоцентризму до екоцентризму

Причина екологічної кризи	Альтернатива — екоцентризм
Антропоцентричний світогляд, що ігнорує залежність людини від природи, призводить до руйнування екосистем і загострення глобальних екологічних проблем.	Екоцентричний світогляд визначає людину як частину природи й формує свідомість, орієнтовану на гармонію з довкіллям.
Взаємозв'язок природи і людини	Дії на основі відповідальності
Природа і людина — єдина система, в якій усе взаємопов'язане. Ці зв'язки не можна руйнувати без наслідків для людства.	Екоцентрична свідомість включає дбайливе ставлення до ресурсів, етичне споживання

Екологічна компетентність

Типова освітня програма, розроблена під керівництвом академіка О. Я. Савченко, визнає екологічну компетентність важливою складовою загальної початкової освіти. Її формування розглядається як наскрізне завдання, що реалізується в єдності навчального змісту, діяльнісного підходу та виховної роботи.

Ключову роль у розвитку екологічної свідомості відіграє інтегрований курс «Я досліджую світ», у межах якого учні знайомляться з об'єктами природи, спостерігають за сезонними змінами, вивчають правила взаємодії з довкіллям і виконують практичні завдання.

Особливе місце надається дослідницькій та проєктній діяльності, яка створює умови для активної взаємодії з природним середовищем. Через проєкти, ігри, екскурсії, спостереження та колективні обговорення діти не лише засвоюють знання, а й розвивають ціннісне ставлення до природи. Таким чином, екологічна компетентність у програмі О. Я. Савченко реалізується як поєднання знань, практичних дій і особистої відповідальності, що формується в процесі навчальної й позаурочної діяльності.

Екологічне виховання молодших школярів

Системний підхід до виховання:

- через зміст природознавчих навчальних предметів і курсів;
- через збагачення інших предметів екологічно спрямованим змістом і міжпредметними зв'язками.

Практична діяльність учнів:

- проведення позакласної роботи з вивчення довкілля та практичних справ щодо його збереження;
- залучення школярів до індивідуальних і групових дослідницьких проєктів.

Ігрова та творча взаємодія:

- проведення екологічно спрямованих ігор, вікторин, конкурсів малюнків;
- формування екологічного мислення через активну участь у творчих заходах.

Роль родини в екологічному вихованні

Розуміння екологічних проблем формується з раннього віку, саме тому екологічне виховання має починатися змалку — як у школі, так і в родині.

Серед важливих компетентностей, які слід розвивати в дітей:

- ✓ дотримання гігієни та догляд за навколишнім середовищем;
- ✓ участь у спільних сімейних справах і розуміння значення праці;
- ✓ набуття навичок здорового способу життя.

Участь родини в екологічному вихованні сприяє засвоєнню цінностей через приклад і спільну діяльність, що значно підвищує ефективність формування відповідального ставлення до природи.

Живе слово — шлях до екологічної свідомості

Академік О. Я. Савченко підкреслювала, що екологічне виховання має ґрунтуватися не на абстрактних уявленнях про природу, а на формуванні емоційно забарвленого, особистісного зв'язку з довкіллям.

«...Дайте дітям змогу відчутти прохолоду ранкової зорі, почути шум дощу, вдихнути запах свіжоскошеної трави, побачити, як сходить сонце...». Саме через художнє слово дитина починає не просто знати про природу, а по-справжньому її відчувати.

Такий підхід активує емоційно-ціннісний рівень сприймання, пробуджує естетичні почуття, розвиває чутливість, уяву та моральну відповідальність.

Справжнє екологічне виховання, за Савченко, — це не лише знання про природу, а передусім уміння бачити, відчувати й цінувати її красу, що пробуджує внутрішню потребу берегти довкілля.

ВИСНОВКИ

Екологічний тезаурус у працях О. Я. Савченко постає як цілісна педагогічна система, що охоплює ключові поняття, діяльності та цінності, необхідні для формування відповідального ставлення до природи:

- ☐ система понять: світогляд, відповідальність, природа, гармонія, етика;
- ☐ система дій: дослідження, гра, спостереження, проєкти, виховання;
- ☐ система цінностей: шанобливе ставлення, співпричетність, дбайливість.

На переконання О. Я. Савченко, екологічне виховання є підґрунтям для формування загальнолюдської культури, що ґрунтується на гармонійному співіснуванні людини з природою.

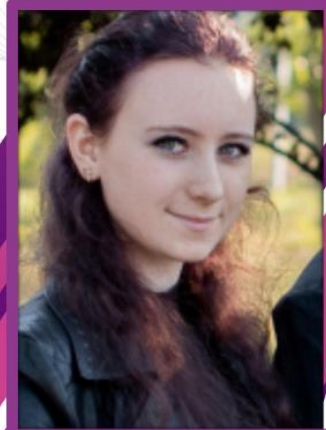
Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Психологічні бар'єри самостійності молодших школярів і способи їх подолання

Ілона Панамаренко,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Приватної установи
«Заклад вищої освіти "Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут
"Бейт-Хана»

Email ilonapanamarenko20@gmail.com

Психологічні бар'єри самостійності у молодшому шкільному віці

У молодшому шкільному віці відбувається активне формування основ особистості, зокрема — здатності до самостійних дій. Самостійність є важливим показником психологічної зрілості дитини, що проявляється у вмінні приймати рішення, організовувати власну діяльність і нести відповідальність за її результати. Проте розвиток цієї якості часто ускладнюється низкою психологічних бар'єрів, які заважають дитині реалізовувати свій потенціал. Вивчення цих бар'єрів та пошук ефективних шляхів їх подолання є важливим завданням сучасної педагогіки і психології

Молодший шкільний вік (6–10 років) є важливим етапом розвитку особистості, коли дитина починає засвоювати норми шкільного життя, соціальні ролі та формувати навички самостійної діяльності. Самостійність на цьому етапі полягає у здатності приймати прості рішення, виконувати завдання без постійного нагляду дорослого, організовувати свою поведінку в межах шкільних вимог. Однак у цьому процесі можуть виникати психологічні труднощі, які заважають дитині діяти незалежно. У процесі навчання молодші школярі стикаються з психологічними бар'єрами, що мають як внутрішній, так і зовнішній характер. До основних із них належать:

● НЕВПЕВНЕНІСТЬ У СОБІ

Дитина боїться помилитися, сумнівається у власних можливостях, уникає нових завдань. Це призводить до пасивності та зниження рівня пізнавальної активності.

● ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ДОРΟΣЛИХ

Надмірна опіка з боку батьків або вчителів гальмує розвиток ініціативності. Дитина звикає діяти лише після вказівок, що формує в неї відчуття безпорадності.

● НЕГАТИВНИЙ ДОСВІД У СОЦІАЛЬНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Неприємні ситуації з однолітками, насмішки чи ігнорування можуть спричинити замкненість, зниження активності та уникання участі в колективних або індивідуальних ініціативах.

● НЕСФОРМОВАНІСТЬ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

У дітей часто відсутнє внутрішнє розуміння цінності навчальної діяльності. Вони діють лише з метою отримання похвали або уникнення покарання.

Виявлення цих бар'єрів дозволяє глибше зрозуміти внутрішній світ молодшого школяра та причини його труднощів у становленні самостійності. Варто зазначити, що ці фактори рідко проявляються ізольовано — найчастіше вони взаємодіють і посилюють один одного, що потребує комплексного підходу в роботі з дітьми як з боку педагогів, так і батьків.

Шляхи подолання психологічних бар'єрів самостійності

Подолання психологічних бар'єрів на шляху до формування самостійності в молодших школярів вимагає не епізодичних зусиль, а цілісного, послідовного підходу з боку дорослих — як педагогів, так і батьків, — спрямованого на створення сприятливих умов для розвитку ініціативності, впевненості та відповідальності дитини.

Основними напрямками роботи є:

Формування позитивної самооцінки

Дитина повинна відчувати віру у власні сили. Для цього важливо:

- заохочувати не лише за досягнутий результат, а й за докладені зусилля;
- створювати умови для переживання успіху навіть у простих завданнях.

Розширення сфери вибору та відповідальності

Надання можливості приймати посильні рішення допомагає дитині відчувати себе суб'єктом діяльності. Це може бути вибір завдань, способу виконання чи порядку дій.

Зменшення надмірного контролю дорослих

Замість того, щоб діяти замість дитини, дорослі мають супроводжувати її, підтримуючи ініціативу, а не пригнічуючи її власну активність.

Психодидактика як об'єкт дослідження

Жан Піаже

Швейцарський психолог, який вивчав **когнітивний розвиток дітей**. Він виділив чотири стадії інтелектуального розвитку. Для молодших школярів характерна **стадія конкретних операцій**, коли дитина починає логічно мислити, але на основі конкретних ситуацій. Його роботи важливі для розуміння того, як діти поступово стають здатними до **самостійного мислення та дій**.

Марія Монтессорі

Італійська лікарка і педагог, авторка методики, яка ґрунтується на ідеї, що **діти природно прагнуть до самостійності**. Вона створила особливе освітнє середовище, де дитина сама обирає вид діяльності, навчаючись самостійно, у власному темпі. Її підхід широко використовується в сучасній педагогіці.

Ерік Еріксон

Американський психолог, який розробив **теорію психосоціального розвитку особистості**. У віці 6–11 років, за Еріксоном, дитина проходить стадію "**працьовитість проти неповноцінності**", коли формується впевненість у власних здібностях. Успішне проходження цієї стадії сприяє розвитку **відповідальності та самостійності**.

- Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*. New York: Basic Books.
- Montessori, M. (1967). *The Absorbent Mind*. New York: Holt, Rinehart and Winston
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*. New York: Norton

ВИСНОВКИ

- **Самостійність у молодшому шкільному віці** є важливим компонентом особистісного розвитку дитини, що проявляється у здатності до саморегуляції, прийняття простих рішень, ініціативності та відповідальності за власні дії.
- **Психологічні бар'єри**, які перешкоджають формуванню самостійності, мають різну природу: когнітивну, емоційну (невпевненість, страх помилки), мотиваційну (відсутність внутрішньої зацікавленості), а також соціальну (залежність від дорослих, негативна реакція однолітків).
- Формування самостійності вимагає **цілеспрямованої педагогічної та психологічної підтримки**, що включає створення умов для ініціативної діяльності дитини, розвиток позитивної самооцінки, формування адекватної мотивації та волі.
- **Подолання бар'єрів** можливе завдяки тісній співпраці між учителями, психологами та батьками. Особливу роль відіграють підтримка, створення ситуацій успіху, навчання самоконтролю й поступове розширення сфери відповідальності дитини.

- Kohlberg, L. (1981). *The Philosophy of Moral Development*. San Francisco: Harper & Row.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

СИТУАЦІЯ УСПІХУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Оксана Петрук,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу
початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

ORCID: 0000-0001-5964-0676

email: k.ordinat@ukr.net

Сучасна початкова освіта орієнтована не на передачу знань, а на формування активної особистості, здатної до критичного мислення, ініціативи, саморозвитку. Проте багато молодших школярів залишаються пасивними, не виявляють інтересу до процесу навчання.

✓ Ситуація успіху –

дієвий педагогічний інструмент, який допомагає сформувати в учня / учениці стійке бажання вчитися, відкривати нове та досягати результатів. Саме успіх у навчанні формує позитивну самооцінку, впевненість у власних силах, що є основою активної навчально-пізнавальної діяльності дитини.

Ситуація успіху – це педагогічно організовані обставини, умови, у яких дитина переживає позитивні емоції від досягнення результату в навчальній діяльності.

- ✓ «Навчання повинно приносити задоволення й викликати інтерес, бо тільки в такому разі дитина зберігає бажання вчитися».

(Костянтин Ушинський)

- ✓ «Успіх у навчанні – це джерело внутрішніх сил дитини, які народжують енергію для подолання труднощів, бажання вчитися».

(Василь Сухомлинський)

- ✓ «Дитина має щодня переконуватися, що вона здатна досягати результатів. Навіть маленький успіх – це велике досягнення для дитячого серця».

(Шалва Амонашвілі)

Відомі педагоги і психологи (Іван Бех, Джон Гатті (Hattie, J.), Григорій Костюк, Карл Роджерс (Rogers, C.), Олександра Савченко, Василь Сухомлинський та ін.) підкреслювали значення позитивного емоційного фону в навчанні. Такий досвід зміцнює мотивацію дитини, розвиває віру в власні сили, створює емоційне підґрунтя для подальшої пізнавальної активності.

Олександра Савченко не лише розробляла педагогічні стратегії для розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів, але й активно упроваджувала концепцію «ситуації успіху». У її працях аргументовано важливість створення умов, за яких учні можуть переживати успіх, що стимулює їхню мотивацію та бажання навчатися.

У монографії «Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів» Олександра Савченко наголошує на необхідності формування в учнів умінь вчитися, що є основою для подальшого розвитку їхніх компетентностей. Вчена зазначає, що пізнавальна самостійність є ключовим компонентом навчального процесу, що дає можливість учням відчувати власний успіх і розвивати впевненість у своїх силах.

АКТИВНА ПОЗИЦІЯ В НАВЧАННІ –

це готовність і прагнення дитини брати участь у навчальному процесі, ставити запитання, шукати відповіді, діяти самостійно. Проявляється через:

- інтерес;
- ініціативність;
- самостійність.

СИТУАЦІЯ УСПІХУ:

- формує позитивне ставлення до навчання;
- підвищує пізнавальний інтерес;
- підтримує внутрішню мотивацію;
- сприяє бажанню досягати нових результатів;
- формує готовність до подолання труднощів;
- стимулює до самостійних дій.

ситуація успіху

мотивація

активність

Відчутий дитиною успіх трансформується в бажання повторити позитивний досвід, що формує в неї стійку активну позицію в навчально-пізнавальній діяльності.

Умови створення ситуації успіху:

- індивідуалізація та диференціація завдань з урахуванням рівня можливостей учня / учениці;
- створення емоційно комфортного середовища, де дитина не боїться помилитися;
- постійне позитивне підкріплення (словесне, візуальне, символічне).

Принципи:

- поступове ускладнення завдань;
- значущість успіху для дитини;
- підтримка та довіра з боку вчителя.

Практичні прийоми та інструменти:

- словесне заохочення («Ти впорався(-лася)», «Молодець!», «Ти можеш досягти ще кращих результатів!», «Ти на правильному шляху!»);
- мікроуспіхи – відзначення навіть незначного прогресу;
- візуалізація досягнень («Сходінки успіху», «Портфоліо досягнень», «Зірковий щоденник»);
- навчання у грі (квести, рольові ігри, командні змагання тощо).

Учитель є ключовою фігурою у створенні ситуації успіху. Його завдання – не лише навчати, а й підтримувати, надихати, бачити потенціал кожної дитини, бути джерелом позитивної атмосфери у класі. Важливі якості педагога: емпатія й доброзичливість, уважність до індивідуальних досягнень, готовність до рефлексії й адаптації педагогічних прийомів. Учитель має створювати умови, за яких успіх стає досяжним для кожного / кожної. Саме від нього великою мірою залежить, чи повірить дитина у свій потенціал.

«Освітній процес має бути побудований так, щоб дитина постійно мала змогу відчувати себе успішною, здібною, цінною».

(Іван Бех)

мотиватор

партнер

фасилітатор

ВИСНОВКИ

Для формування в молодших школярів / школярок стійкого бажання вчитися та активної позиції в навчально-пізнавальній діяльності такий педагогічний інструмент як ситуація успіху має бути не разовою дією, випадковим епізодом, а планомірно вибудованою педагогічною технологією.

Вона сприяє зростанню навчальної мотивації учнів / учениць, пізнавального інтересу, залученості у процес навчання, розвитку їхньої самостійності й ініціативності, формуванню позитивного навчального досвіду, котрі є передумовами для активності в навчально-пізнавальній діяльності.

Важливо систематично створювати такі ситуації, робити успіх доступним, природним і щоденним елементом освітнього процесу.

УСПІХ ДИТИНИ – ЦЕ УСПІХ УЧИТЕЛЯ!

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Фасилітативні вміння вчителя початкових класів як чинник підвищення якості освітнього процесу

Світлана Покрова,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

ORCID: 0000-0002-5208-4635

email svetlana.pokrova.dl@gmail.com

ФАСИЛІТАЦІЯ

- це особливий вид педагогічної діяльності, спрямований на створення сприятливих умов для самостійного навчання, розвитку та самореалізації школярів. Педагог-фасилітатор не транслює знання, проте організовує освітній процес як такий, що стимулює активність учнів, допомагає їм усвідомити власну цінність, підтримує їх прагнення до саморозвитку та розкриття потенціалу.

Термін «Фасилітація» в науці:

✓ ПСИХОЛОГІЯ

термін «фасилітація» використовується для позначення процесу і феномену, за якого полегшується, оптимізується й підвищується продуктивність діяльності групи або окремого індивіда внаслідок присутності іншої людини чи декількох людей (Kazanzhy, 2015; Shahmatova, 2006).

✓ ПЕДАГОГІКА

«фасилітація» визначається як вплив педагога на саморозвиток та самовиховання того, хто навчається, за допомогою заохочення, стимуляції та використовується в дослідженнях міжособистісної взаємодії педагога з учнем під час освітнього процесу (Adamska, 2017).

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА-ФАСИЛІТАТОРА (Reeve, J (2006))

НАЛАШТУВАННЯ	ВЗАЄМОДІЯ
Педагог-фасилітатор відчуває стан дитини та відповідно спрямовує свої дії, уважно слухає, що говорять діти, намагається «прочитати» ситуацію та зрозуміти, чого дитина потребує.	Хороший фасилітатор турбується про дітей, сприяє взаємодії, забезпечує відчуття важливості кожної дитини.
ПІДТРИМКА	ПОЯСНЕННЯ
Сприймає дітей такими, які вони є, та допомагає їм досягати власних цілей. Таким чином, діти почуваються компетентними, творчими та більш відповідальними за свою діяльність.	Коли діти переступають межу, педагог-фасилітатор підтримує, направляє та пояснює, чому один вид поведінки чи мислення є прийнятним, а інший ні.

ФАСИЛІТАТИВНІ ВМІННЯ ПЕДАГОГА

С. Коломійченко

комунікативні
(вербальні й невербальні засоби комунікації),
емпатійні
(здатність чути, розуміти й відчувати іншого, співчувати),
оцінно-рефлексивні
(об'єктивно оцінювати результати та аналізувати ситуацію спілкування) (Kolomiichenko, 2010)

Н. Волкова, Т. Гура, Н. Нестеренко, О. Фісун

- встановлювати та налагоджувати просту і плідну комунікацію між усіма членами навчальної групи, включаючи себе;
 - слухати уважно, спостерігати, запам'ятовувати водночас хід подій і стиль поведінки учнів;
 - діагностувати й заохочувати ефективну (корегувати неефективну) поведінку;
 - сприяти та допомагати створенню ефективної поведінки;
 - обирати нейтральну позицію при оцінюванні роботи, бути справедливим
- (Volkova & Stepanova, 2018; Hura, 2014; Nesterenko, 2014; Fisun, 2010).

О. Галіцан, С. Гарькавець

- вміння забезпечувати позитивний психологічний настрій здобувачів освіти;
- вміння діяти превентивно;
- вміння сприймати та переробляти інформацію, яка суперечить власним концепціям;
- уміння концептуально мислити, прогнозувати результати власної професійної діяльності (Halitsan, 2012; Harkavets, 2016).

● ● ●

- ● ●

● ● ●

Створення сприятливого емоційного клімату

Вчитель-фасилітатор створює в класі атмосферу довіри, підтримки та безпеки. Діти не бояться висловлювати свої думки, ставити запитання та помилятися, оскільки знають, що їх поважають та приймають. Це знижує рівень тривожності та сприяє більш вільному та ефективному навчанню.

- ## Розвиток самостійності та відповідальності
- Фасилітатор заохочує дітей до самостійного пошуку інформації, формулювання власних думок та прийняття рішень. Він допомагає їм усвідомити свою відповідальність за власне навчання, що є важливим фундаментом для подальшого успішного навчання та життя.

Підвищення мотивації та залученості

Замість пасивної передачі знань у готовому вигляді фасилітатор використовує активні методи навчання, якими залучає молодших школярів до самостійного дослідження, обговорення та спільного розв'язання проблем. Це пробуджує їхню цікавість, підвищує мотивацію до навчання та робить процес більш захопливим.

- Завдяки педагогу-фасилітатору молодші школярі вчаться аналізувати інформацію, порівнювати різні погляди, робити власні висновки та генерувати нові ідеї. Вчитель стимулює їхню допитливість та заохочує творчий підхід до розв'язання завдань.

ФАСИЛІТАТИВНІ ВМІННЯ – ПОТУЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Удосконалення вмінь співпрацювати

- Фасилітатор організовує навчання таким чином, щоб діти мали багато можливостей для спілкування, обміну думками та співпраці в групах. Це сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, вмінь слухати та розуміти інших, а також ефективно працювати в команді.

Індивідуалізація навчання

- Педагог-фасилітатор уважно ставиться до індивідуальних потреб та особливостей кожного учня. Він допомагає кожній дитині розкрити свій потенціал, підтримує її у власному темпі навчання та створює умови для особистісного зростання.

Опанування змісту навчального матеріалу

- Коли учні активно залучені в процес навчання, самостійно досліджують та обговорюють матеріал, вони краще розуміють його суть та глибше засвоюють знання.

Створення позитивної атмосфери в класі

- Емпатія, підтримка та прийняття, які демонструє вчитель-фасилітатор, сприяють формуванню позитивної та доброзичливої атмосфери в класі. Діти почуваються комфортно, впевнено та охоче йдуть на контакт з педагогом та однолітками.

ВИСНОВКИ

Таким чином, розвинені фасилітативні уміння допомагають вчителю початкових класів змістити акценти з ролі транслятора знань до ролі натхненника, помічника та організатора освітнього процесу, відповідно, це дає можливості для створення якісно нового освітнього середовища, сприятливого для всебічного розвитку особистості молодшого школяра.

Слід зауважити, що ці вміння мають характерну особливість, яка полягає у педагогічній спрямованості і передбачає необхідність оцінювання учнів та вимагає від учителя гнучкого підходу до реалізації своєї діяльності. Перспективи подальшого дослідження за цим напрямом вбачаємо у вивченні та теоретичному аналізі наукових результатів із проблеми визначення дидактичних умов розвитку фасилітативних умінь сучасного педагога.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

РЕФЛЕКСІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ірина Приймаченко,

Вчитель початкових класів І категорії
Боярського академічного ліцею «Престиж»
Боярської міської ради Київської області

Актуальність теми

У сучасному освітньому просторі, особливо в межах реформи НУШ, акцент зміщується з накопичення знань на формування життєвих компетентностей.

Однією з ключових є здатність до рефлексії, яка забезпечує усвідомлене ставлення до навчання і власного розвитку.

Серед ключових ідей академіка О. Я. Савченко — розвиток самостійності, критичного мислення й відповідальності учня як активного учасника освітнього процесу.

РЕФЛЕКСІЯ ФОРМУЄ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ:

Самостійність мислення
(уміння мислити,
аналізувати, вирішувати
самостійно)

Відповідальність за власне
навчання (сприйняття цілей,
зусилля, наполегливість,
самоорганізація, результат)

Здатність до самооцінювання
та самокорекції (усвідомлення,
аналіз, оцінка, висновки,
виправлення)

Що таке рефлексія

Рефлексія — здатність особи до самопізнання, уміння аналізувати власні дії, вчинки, мотиви й зіставляти їх зі суспільно значущими цінностями, а також з діями та вчинками інших людей; усвідомлене ставлення до взаємодії із середовищем.

О. Я. Савченко

Для учнів початкових класів це:

- ✓ просте обговорення того, що вдалося, а що — ні;
- ✓ формулювання власних цілей на майбутнє;
- ✓ емоційний зворотний зв'язок.

Теоретичне підґрунтя

Мета пізнання — здатність усвідомлювати й контролювати власне мислення.

1. Планування (до уроку)

Учень усвідомлює цілі, визначає, чого хоче досягти, обирає стратегії для засвоєння матеріалу. Це сприяє формуванню навчальної мотивації та залученості.

2. Моніторинг (під час уроку)

Дитина відстежує хід власного навчання, аналізує, чи все зрозуміло, і в разі труднощів намагається знайти способи подолання. Формуються навички самопостереження та адаптації.

3. Оцінювання (після уроку)

Після виконання завдань учень аналізує результат, зіставляє його з початковою метою. Важливо, щоб це оцінювання було не лише зовнішнім, а й внутрішнім — особистісним.

Нормативна база

Концепція НУШ

наголошує на формуванні свідомого й відповідального громадянина, здатного до саморозвитку, самооцінювання та рефлексії як складової особистісного зростання

Типові освітні програми для 1–4 класів

передбачають упровадження формувального оцінювання, у якому рефлексія виступає обов'язковим інструментом аналізу та розвитку навчального поступу учня

Методичні рекомендації МОН

рекомендують інтеграцію рефлексії у щоденну практику навчання. Вказується, що рефлексія: «сприяє компетентнісному та особистісному зростанню дитини,» «забезпечує усвідомленість навчання,» формує навички самоспостереження, самоконтролю і самокорекції

Інструменти рефлексії

Ігрові інструменти (кубик Блума, емоційні картки).

Стимулюють мислення, залучають дітей до м'якої форми рефлексії через гру. Картки допомагають учням вербалізувати свій стан, настрій і ставлення до завдань.

Exit tickets («квитки виходу»)

Короткі відповіді учнів наприкінці уроку на запитання типу: Що я сьогодні дізнався? Що виявилось складним?. Дає змогу учителю оперативно оцінити рівень засвоєння матеріалу та зворотного зв'язку.

Навчальні журнали

Регулярне ведення особистих записів дозволяє дитині відслідковувати свій прогрес і ставити особисті цілі.

Рефлексійні аркуші

Структуровані шаблони, в яких учні відповідають на запитання або розмальовують піктограми, фіксуючи свої думки й емоції щодо навчального процесу.

Візуальні шкали емоцій

Використання шкал (наприклад, «термометра настрою», «дерева емоцій», «смайликів») допомагає дітям ідентифікувати свій емоційний стан.

Ігрові прийоми

- Кубик Блума — використовується для формулювання запитань різного рівня складності — від простого відтворення фактів до аналізу й оцінки. Наприклад: що ти сьогодні дізнався? Що тебе здивувало? Чому це важливо для тебе? Цей прийом допомагає учням осмислити навчальний матеріал та формує навички критичного мислення.
- «Бджілки-style» картки — це кольорові фрази-підказки, які полегшують учням висловлення думок усно чи письмово. Формати: «Я зрозумів, що...» «Мені було цікаво, коли...» «Наступного разу я хочу...» Картки стимулюють активне мовлення і є особливо корисними для інтровертів чи молодших учнів.
- Емої-рефлексія — учні обирають смайлик, який найкраще відображає їхній настрій або враження від уроку. Пояснення може бути усним або письмовим: 😊 — мені було цікаво 😐 — щось було складно 😞 — я пишаюсь собою.

О. Я. Савченко вважала, що різноманітність ігрових засобів створює широкі можливості для того, щоб учитель міг вибрати те, що найбільше відповідає меті уроку.

Такий підхід, на її думку, забезпечує гнучкість у навчанні, дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів і сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу.

Exit Tickets

Квитки виходу — це короткі запитання, які учні заповнюють наприкінці уроку, щоб висловити свої враження, труднощі або запити. Вони є ефективним інструментом рефлексії, який не потребує багато часу, але дає значущу інформацію для вчителя й самого учня.

Приклади запитань: що нового я дізнався сьогодні?

Що було для мене складним?

Що я хотів би змінити або спробувати наступного разу?

Як я оцінюю свою активність на уроці?

Переваги методу:

- ☑ Швидкий зворотний зв'язок. Учитель отримує оперативну інформацію про засвоєння матеріалу, настрої і потреби учнів.
- ☑ Можливість диференціації. Учитель бачить, кому з учнів потрібна додаткова підтримка, а хто готовий рухатися далі.
- ☑ Залучення до аналізу власного результату. Формується звичка до самооцінювання, що є основою відповідального ставлення до навчання.

Як учитель впроваджує рефлексію

Моделювання: вчитель показує приклад аналізу своїх дій

Регулярність: кожен урок завершується хоча б однією хвилиною рефлексії

Групова рефлексія: обговорення в парах, міні-групах

Безпека: немає «неправильних» відповідей

Дії вчителя, які сприяють розвитку рефлексії

- ✓ Моделювання. Учитель демонструє власний приклад аналізу дій: «Сьогодні я зрозумів, що наступного разу варто пояснити по-іншому...». Це формує у дітей уявлення про те, як виглядає усвідомлення й самооцінка.
- ✓ Регулярність. Кожен урок завершується хоча б однією хвилиною рефлексії — усною, письмовою чи візуальною. Навіть короткі щоденні практики формують звичку аналізувати власне навчання.
- ✓ Групова рефлексія. Обговорення в парах і мінігрупах допомагає учням почути думки інших, порівняти з власними висновками. Це сприяє розвитку мовлення, критичного мислення і соціальної взаємодії.

Формування відповідальності через рефлексію

Рефлексія сприяє розвитку усвідомленого ставлення до навчання, що є основою відповідальності.

Учень бере участь у формуальному оцінюванні, висловлює власні судження про результати своєї діяльності.

Навчається аналізувати не лише результат, а й шлях до нього: які зусилля були докладені, що вдалося, що потребує уваги.

Вчиться визнавати помилки без страху, розглядаючи їх як частину навчального процесу, а не як поразку.

Відчуває себе співучасником освітнього процесу, а не лише його об'єктом — це формує відповідальну позицію.

Розвиває вміння приймати рішення щодо подальших дій, ставити власні навчальні цілі.

ВИСНОВКИ

Рефлексія — важливий і гнучкий педагогічний інструмент, який:

- сприяє формуванню навичок самостійного мислення, дає дитині можливість осмислити власні дії та рішення;
- розвиває відповідальність за результат навчання, залучаючи учня до самооцінювання й участі у формуальному оцінюванні;
- робить навчання усвідомленим, осмисленим і внутрішньо мотивованим, а отже — цікавішим і результативнішим для кожного учня.

Рекомендується впроваджувати рефлексивні практики щоденно у доступній, зрозумілій для молодших школярів формі — через гру, розмову, прості запитання, візуальні чи письмові засоби.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Пізнавальна активність дітей 6 (7) року життя – пріоритет у підготовці до навчання в початковій школі

Ольга Рейпольська,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу дошкільної освіти
Інституту педагогіки НАПН України

ORCID 0000-0002-5524-7110
email olha.reipolska@outlook.com

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

- узгодженість та цільова єдність в розвитку дитини на етапах дошкільної та початкової освіти;
- спільність для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, намірів, провідних видів діяльності, що забезпечують розвиток дитини;
- використання форм та методів педагогічної роботи, які відповідають віковим закономірностям розвитку дитини;
- послідовне збагачення та формування компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку як результатів освіти.

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Наступність між дошкільною та початковою освітою простежується через призму формування наскрізних умінь.

Спільними для ключових компетентностей дошкільної та початкової освіти є вміння дитини:

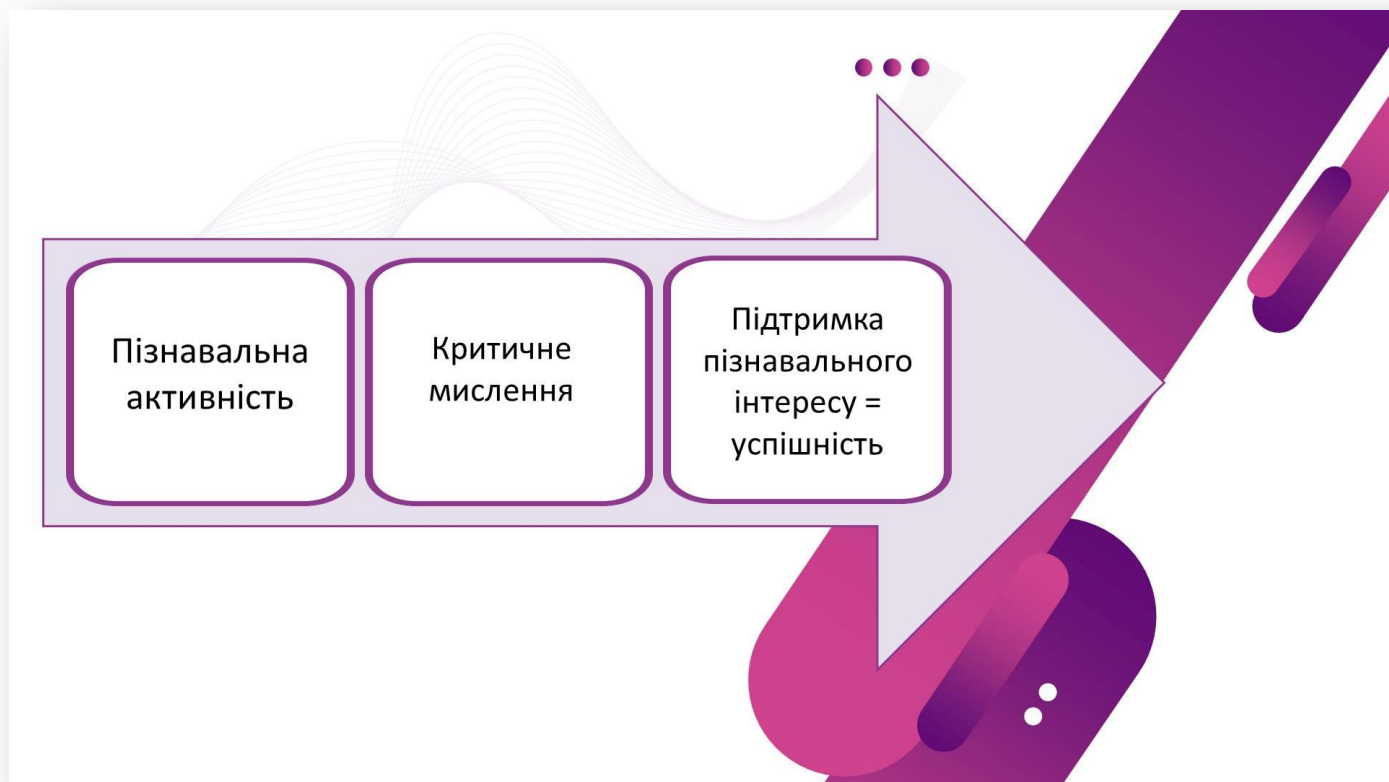
- проявляти творчість та ініціативність
- керувати емоціями
- висловлювати та обґрунтовувати власну думку
- критично мислити
- приймати рішення
- розв'язувати проблеми
- співпрацювати в колективі

Розумовий розвиток
ступінь розвитку у дитини пізнавальних процесів, сформованість у неї вміння міркувати, обґрунтовувати власні думки, діяти адекватно до вимог дорослих, виявляти інтерес до пізнання навколишнього середовища, здатність швидко і правильно розуміти те, що їй говорять, будувати власні судження, користуватися поняттями й узагальненнями (Л. Проколієнко).

Особливість розумового розвитку
дитини дошкільного віку – переважання образних форм пізнання: сприймання, образного мислення, уяви (Т. Поніманська).

Показники розумового розвитку

- запитання, які вони ставлять дорослому;
- судження, у яких виявляється розуміння різних явищ, подій у їх причинно-наслідкових зв'язках;
- особливості сприйняття та виконання завдань, розумових задач;
- зміст і форми ігор;
- характер спілкування з дорослими та однолітками

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Цифрові технології навчання: можливості для підвищення пізнавальної активності учнів

Вікторія Синявська,

Здобувач СВО "Магістр" Національного
університету "Чернігівський колегіум"
імені Т.Г. Шевченка

0009-0001-9017-0155
vikya9372@gmail.com

Цифрові інструменти

Дають можливість створити освітнє середовище, де учні є активними учасниками освітнього процесу, а не просто слухачами. Однією з найпоширеніших форм навчання є використання цифрових освітніх платформ та інструментів. Kahoot!, Google Classroom, ClassDojo, пропонують достатній асортимент можливостей для інтерактивного навчання. Наприклад, за допомогою Kahoot! можна створити вікторину відповідно до теми уроку, в якій учні зможуть відповідати на питання зі своїх гаджетів. Така форма навчання викликає зацікавленість і підвищує мотивацію учнів до активної участі в навчальному процесі.

Цифрові технології в навчанні покращують:

Подачу навчального
матеріалу;

взаємодію між учнями й
учителем;

індивідуалізацію та
диференціацію навчання.

До цифрових інструментів належать:

- ✓ інтерактивні дошки;
- ✓ освітні платформи;
- ✓ ігрові тренажери;
- ✓ віртуальні лабораторії.

Цифрові технології підвищують пізнавальну активність учнів:

Наочність та візуалізація

- Пояснення через відео, зображення, карти-знань робить складні теми доступними.
- Платформа **Matific** наочно показує математичні операції, а **LearningApps** візуалізує логічні зв'язки.

Інтерактивність

- Учні активно взаємодіють із матеріалом: вибирають відповіді, перетягують елементи, створюють власні об'єкти.
- **Kahoot** для вікторин, **Wordwall** — для мовних та логічних ігор.

Індивідуалізація та гейміфікація навчання

- Використовуючи платформи **Classroom**, **Quizizz**, **Edmodo**) можна давати кожному учневі завдання згідно з його рівнем.
- Застосування елементів гри, бали, досягнення, рівні мотивує до навчання найменш активних учнів. **ClassDojo** — дає бали за активність, увагу, старанність.

Використання цифрових технологій в початковій школі

LearningApps	Увага, пам'ять, закріплення понять
Google Slides	Візуальна презентація знань
Matific	Інтерактивне розв'язання задач
Canva	Створення інфографіки, постерів, мініпроектів

Переваги цифрових технологій

- Підвищення мотивації та зацікавленості учнів;
- Розвиток самостійності й навичок самооцінювання;
- Формування навичок XXI століття (креативність, ІКТ-компетентність, командна робота);
- Ефективна робота з учнями.

Можливі труднощі у впровадженні:

- Недостатня технічна база або слабе підключення до інтернету;
- потреба у цифровій грамотності вчителя для застосування цифрових технологій;
- відволікання учнів від навчального змісту у цифровому середовищі;
- Перевантаження матеріалу.

ВИСНОВКИ

Цифрові технології — це ефективний засіб, завдяки якому можна зробити навчання більш ефективним, сучасним і цікавим. Цифрові технології дають нові можливості та інструменти для **формування навичок XXI століття**, таких, як **пізнавальна активність, критичне мислення, самостійність та радість від навчання**.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЛЯМ І ПОЧАТКОВОЮ ШКОЛОЮ. МАТЕМАТИЧНА ПІДГОТОВКА ДИТИНИ 5-6 РОКІВ: НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ

Світлана Скворцова,

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4047-1301>
email skvo08@i.ua

Принцип наступності

1

- забезпечує **системний та послідовний розвиток** математичних компетентностей учнів на різних освітніх рівнях

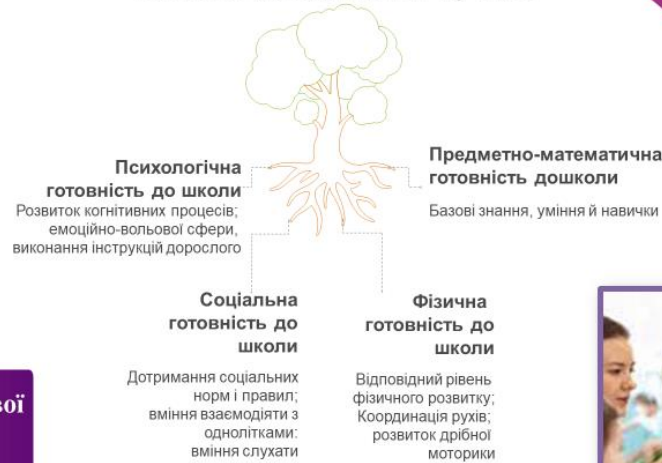
2

- забезпечує **плавний перехід** між рівнями освіти, зберігаючи логіку розвитку знань, умінь і навичок учнів

Наступність є
ключовим
фактором
успішного
засвоєння
математичних
понять та
методів на
кожному етапі
навчання

Навчання математики в 1-му класі

від дошкілля до початкової школи: трансформація інтуїтивних математичних уявлень у цілеспрямовану предметну діяльність.

Актуальність проблеми

- Вічна педагогічна проблема:
- узгодженість між різними ланками математичної освіти, зокрема між дошкільною та початковою

Ключові аспекти проблеми:

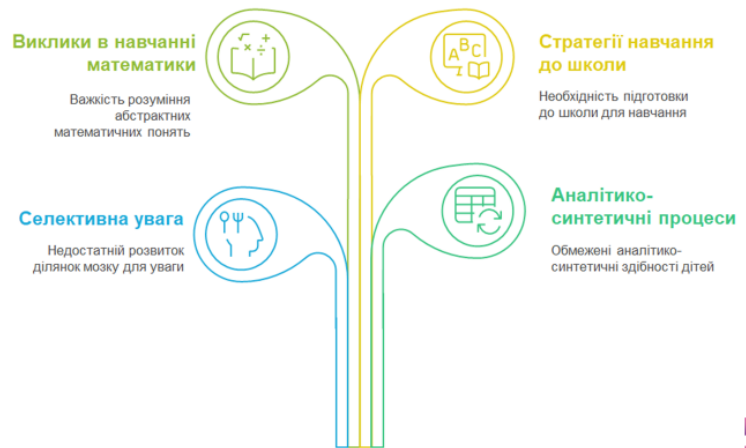
З одного боку, навчання математики в початковій школі не вимагає від дитини наявності математичних компетентностей, але первинні математичні поняття та уявлення мають бути сформованими.

Базою для навчання математики в 1-му класі є відповідний рівень розвитку пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, мислення, мовлення та здатності діяти за інструкцією дорослого, які є компонентами психологічної готовності до школи.

● ● ● Навчання математики в 1-му класі

- Когнітивні
можливості
дитини

Основа всіх пізнавальних процесів — МОЗОК ЛЮДИНИ

Тім'яна частка -просторове мислення та математичні навички: активізується процес синаптогенезу, що дозволяє краще сприймати геометричні форми та кількісні співвідношення; діти вчаться зв'язувати абстрактні символи (шифри, літери) з їхнім значенням

Прифронтальна кора, лобові частки - увага, контроль імпульсів та планування. До 5-6 років тут активізуються нові нейронні мережі, що покращує здатність до концентрації; дитина вчиться пригнічувати автоматичні реакції.

Потилічна частка забезпечує зорове сприйняття: до 6 років завершується формування нейронних шляхів, відповідальних за розпізнавання кольорів, форм та об'єктів; покращується здатність інтерпретувати складні зорові образи (наприклад, розрізняти схожі цифри).

Когнітивні обмеження дітей 5-6 років

- **Важливо:**
- математичні поняття мають формуватися на основі конкретних практичних дій з предметами

Причини обмежень:

- Недостатній розвиток лобових часток
- Неоптимізовані зв'язки між різними ділянками мозку
- Домінування наочно-образного мислення
- Обмежені можливості абстрактного мислення

Наслідки для навчання:

- Складність розуміння абстрактних понять
- Труднощі з утриманням багатокрокових інструкцій

Зміст математичної пропедевтики для дітей 5-6 років

1. Орієнтація у просторі та на площині
2. Лічба
3. Множина

Тім'яна частка. Нейрофізіологічні особливості:

- ☐ Активізація процесів синаптогенезу, що покращує **просторове мислення**
- ☐ Розвиток сенсорної інтеграції (обробка інформації від різних аналізаторів)
- ☐ Формування нейронних мереж для розуміння **кількісних співвідношень**
- ☐ Початок формування **здатності зв'язувати абстрактні символи з їхніми кількісними значеннями**

Математичний зміст, що відповідає цим особливостям:

- ☐ Вправи на орієнтацію у просторі та на площині
- ☐ Завдання на встановлення взаємного розташування предметів
- ☐ Вивчення геометричних фігур та їх властивостей
- ☐ Порівняння предметних множин за кількістю елементів
- ☐ Співвідношення кількості предметів з відповідною цифрою

Зміст математичної пропедевтики для дітей 5-6 років

1. Лічба
2. Логічні міркування

Скронева частка

Нейрофізіологічні особливості:

- ☐ Активізація медіальної скроневої області (включно з гіпокампом)
- ☐ Покращення здатності до семантичної обробки слів
- ☐ Розвиток структур, відповідних за довготривалу пам'ять
- ☐ Формування мовленнєвих центрів, необхідних для числового мислення

Математичний зміст, що відповідає цим особливостям:

- ☐ Засвоєння математичної термінології
- ☐ Запам'ятовування послідовності чисел натурального ряду
- ☐ Формування вміння називати числа та цифри
- ☐ Словесний опис кількісних відношень між предметами

Зміст математичної пропедевтики для дітей 5-6 років

1. Орієнтація у просторі та на площині
2. Лічба

Потилична частка

Нейрофізіологічні особливості:

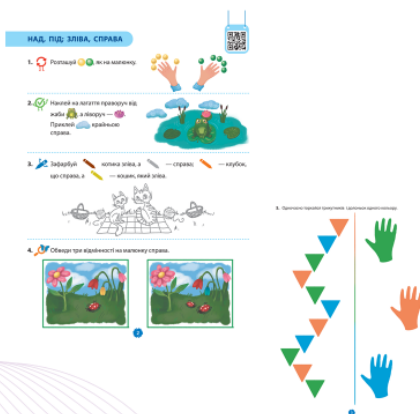
- ☐ Завершення формування нейронних шляхів, відповідальних за розпізнавання форм
- ☐ Покращення здатності інтерпретувати зорові образи
- ☐ Розвиток систем для розрізнення схожих візуальних стимулів (наприклад, цифр)

Математичний зміст, що відповідає цим особливостям:

- ☐ Розрізнення цифр за їх написанням
- ☐ Вивчення графічного зображення цифр та геометричних фігур
- ☐ Навчання "друкуванню" цифр за логікою схожості у написанні
- ☐ Візуальний аналіз і синтез геометричних форм

Організація процесу навчання

Врахування нейропсихологічних особливостей:

- ☐ Опора на провідний тип сприйняття інформації (візуальний, аудіальний, кінестетичний)
- ☐ Чергування різних видів діяльності через кожні 10-15 хвилин
- ☐ Врахування різниці в темпах дозрівання мозкових структур у хлопчиків і дівчаток

Методичні підходи:

- ☐ Використання ігрових форм навчання як провідної діяльності дітей 5-6 років
- ☐ Поступовий перехід від конкретного до абстрактного
- ☐ Забезпечення полісенсорного підходу (залучення різних органів чуття)
- ☐ Створення ситуацій відкриття дітьми математичних закономірностей

ВИСНОВКИ

Наступність і перспективність Дошкільня – початкова школа

Зміст навчання: створювати підґрунття для навчання в 1 класі; відповідати віковим можливостям засвоєння математичного змісту.

Методи навчання: практично-діяльнісні методи (практичні дії з реальними предметами; моделювання; експериментування); ігрові методи; наочні (ілюстрація, демонстрування, спостереження); словесні методи (розповідь, бесіда); інтерактивні методи (проектні, групові, парні).

Засоби навчання: роздаткові матеріали (предмети – горішки, гудзики тощо, мотузки, пластилін, вата тощо); математичні матеріали (штанги, намистинки, двокольорові круги тощо).

Початкова школа. 1 – 4 клас

Підготовка до школи. Діти 5-6 років.

Навчально-методичний комплект з математики
С. Сковцова та О. Онопрієнко

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Розвиток внутрішньої мотивації учнів початкових класів: сучасна інтерпретація ідей О. Я. Савченко

Ольга Стребна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової
освіти та мовних комунікацій
Комунального вищого навчального закладу «Херсонська
академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради
(<https://orcid.org/0000-0002-0537-3338>)
ostrebna@gmail.com

Проблематика навчальної мотивації в учнів початкової школи традиційно займає провідне місце в теоретичних і прикладних педагогічних дослідженнях. У сучасних умовах, що позначені військовими викликами, дестабілізацією освітнього середовища та зростанням психоемоційної напруги, питання розвитку внутрішньої мотивації молодших школярів набуває особливої значущості. Освітні втрати, спричинені війною, а також соціально-емоційні труднощі, з якими стикаються діти, актуалізують необхідність пошуку нових педагогічних стратегій і підходів до організації освітнього процесу.

У цьому контексті наукові ідеї **Олександри Яківни Савченко**, яка послідовно відстоювала пріоритети особистісно орієнтованого навчання, залишаються надзвичайно вагомими. Педагогічна концепція Олександри Яківни дозволяє розглядати мотивацію не як суто зовнішній чинник стимулювання до навчання, а як глибинну внутрішню потребу дитини в пізнавальній діяльності та самореалізації.

«Мотив- це форма прояву потреби людини (спонукальна дія, привід до дії). Це - спонукання до діяльності, відповідь на те, заради чого вона відбувається» [1, с.131]

Внутрішня мотивація є ключовим чинником, що забезпечує глибоке та стійке засвоєння знань учнями початкових класів. О. Я. Савченко визначала навчання як процес, який має бути не лише джерелом знань, а й джерелом радості пізнання, інтересу та самореалізації.

О.Я. Савченко підкреслювала: «Виховання в учня впевненості у власних силах — один із важливих шляхів розвитку мотивації до навчання» [1, с.131]

На думку дослідниці, особистісно орієнтоване навчання передбачає створення умов, за яких учень відчуває себе суб'єктом освітнього процесу, а не об'єктом педагогічного впливу.

У своїх працях О. Я. Савченко наголошувала, що мотивація не повинна базуватися виключно на зовнішніх стимулах, таких як «позитивне ставлення дітей до школи, допитливість, довіра до вчителя, готовність сприйняти його цілі, прагнення бути дорослими, мати шкільні речі тощо» [1, с.131].

Натомість вона має формуватися через створення ситуації успіху, атмосферу взаємоповаги та підтримки в класі. Такий підхід сприяє розвитку внутрішньої мотивації, яка тісно пов'язана з формуванням критичного мислення, рефлексії, самооцінки та відчуття значущості власної діяльності.

«Внутрішні мотиви пов'язані безпосередньо із самим процесом учіння, його результатами. Внутрішня мотивація учіння в молодших школярів нестійка, інтерес виявляється переважно до результату. Вольові зусилля до подолання інтелектуальних труднощів, наполегливість у досягненні навчальної мети молодші учні виявляють залежно від ситуації: цікаве завдання, змагальність, підтримка дорослих, товариша тощо» [1, с.132].

О.Я. Савченко також звертала увагу на важливість сприятливого психологічного клімату в класі, що набуває особливого значення в сучасних умовах. У період війни, коли діти зазнають стресу, тривоги та невизначеності, роль педагога виходить за межі традиційного викладання. Учитель стає наставником, який допомагає дитині знайти внутрішню опору та мотивацію до навчання, підтримуючи її емоційне благополуччя.

Сучасні українські вчені підтверджують актуальність ідей О. Я. Савченко, зазначаючи, що внутрішня мотивація учнів значною мірою залежить від освітнього середовища, яке може або сприяти його розвитку, або стримувати його. Учитель відіграє роль посередника між навчальним змістом і внутрішнім світом дитини, створюючи умови для мотиваційного зростання.

У сучасних умовах особливої значущості набуває індивідуалізація освітнього процесу як одного із чинників розвитку внутрішньої мотивації учнів. Урахування індивідуальних інтересів дітей, їхньої потреби у самовираженні, творчій активності та комунікації сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, навіть у віртуальному освітньому середовищі.

Застосування інтерактивних методів, проєктів, дослідницької та ігрової діяльності в онлайн-форматі забезпечує підвищення пізнавального інтересу й трансформує онлайн-навчання в особистісно значущий досвід.

О. Я. Савченко підкреслювала, що повноцінне формування навчальної мотивації молодших школярів потребує створення цілісної системи педагогічних умов [1, с.136], значна частина з яких є надзвичайно актуальною і сьогодні в умовах онлайн-навчання:

збагачення змісту навчання
особистісно-орієнтованим
цікавим матеріалом

формування пізнавального
інтересу, допитливості

підтримка адекватної
самооцінки можливостей
учнів

гуманне ставлення до учнів,
визнання їхньої індивідуальності
та цінності як особистостей

збагачення мислення
інтелектуальними почуттями

утверджувати прагнення до
саморозвитку,
самовдосконалення

системна педагогічна підтримка та
прогнозування ситуацій, де вона
особливо необхідна

виховання відповідального
ставлення до навчання та
формування почуття обов'язку

забезпечення потреби у
спілкуванні з учителем і
однолітками

Висновки

Важливо підкреслити, що саме ідеї О.Я.Савченко щодо створення ситуації успіху, орієнтації на особистість дитини, розвитку її самостійності та самоповаги залишаються дієвими й ефективними навіть за умов дистанційного формату. Концепція особистісно орієнтованого навчання надає педагогам методологічне підґрунтя для підтримки внутрішньої мотивації молодших школярів у період освітніх втрат і психологічної нестабільності.

Література:

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Генеза, 2002. 368 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk644883.pdf>

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Використання цифрових технологій у початковій школі як засіб розвитку самостійного мислення та навчального інтересу

Валерія Халимоненко,

Здобувач СВО "Магістр" Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка

0009-0008-7096-5031

lera.halimonenko.25@gmail.com

Цифрові технології як вимога часу

У сучасному світі цифрові технології стрімко змінюють усі сфери життя, зокрема й освіту. Школа більше не є єдиним джерелом знань, а вчитель — не єдиним носієм інформації. Сьогодні важливо не лише навчити дитину запам'ятовувати факти, а й сформувати в неї здатність самостійно мислити, аналізувати, ставити запитання та шукати відповіді. Саме тут цифрові технології відкривають широкі можливості для оновлення змісту, методів і форм навчання.

Цифрові інструменти — не лише сучасна альтернатива зошитам і підручникам, а ефективний засіб розвитку самостійного мислення, уяви, логіки та навчального ентузіазму.

Цифрові технології включають в себе:

- ✓ освітні платформи, сервіси для інтерактивного створення мультимедійної контенту, електронні енциклопедії, підручники;
- ✓ форми і методи цифрової взаємодії;
- ✓ апаратуру та технічні засоби навчання.

Цифрові інструменти як засіб розвитку мислення

Цифрові платформи, які спрямовані на активізацію мисленнєвих процесів:

- ✓ Scratch/Scratch Junior — програмування в ігровій формі розвиває логіку та алгоритмічне мислення.
- ✓ LearningApps, Wordwall — створення інтерактивних завдань з аналізом, відповідністю, хронологією.
- ✓ Google Classroom — дає можливість планувати, обирати завдання, працювати самостійно в зручному темпі.
- ✓ Kahoot - онлайн-вікторини у форматі змагання — активізує швидке мислення, закріплення знань.

Цифрові технології підвищують пізнавальну активність учнів:

Виклики цифровізації освіти:

- нерівний доступ до техніки та інтернету;
- недостатня цифрова компетентність педагогів;
- перевантаження учнів цифровим контентом;
- цифрова безпека.

Шляхи подолання викликів:

- розширення доступу до ресурсів;
- навчання і підтримка педагогів;
- раціональне планування цифрового часу;
- навчання цифрової грамотності.

Умови успішної реалізації

- збалансований освітній процес, гармонійне поєднання традиційного та цифрового навчання;
- компетентні та мотивовані педагоги;
- технічна забезпеченість освітнього середовища;
- наявність методичної підтримки.

Персоналізація та індивідуалізація навчання

У початковій школі важливо враховувати різні темпи, стилі та потреби учнів. Саме цифрові технології створюють нові можливості для персоналізації (тобто врахування інтересів, уподобань, рівня підготовки конкретного учня) та індивідуалізації (адаптації темпу і змісту навчання до потреб дитини).

Цифрові інструменти дозволяють:

- ✓ надавати диференційовані завдання — наприклад, на платформах *Classtime*, *Google Classroom* чи *LearningApps* можна створювати вправи різного рівня складності для різних учнів;
- ✓ залучати учнів до вибору форм і засобів навчання — учень може сам обирати: пройти вікторину, подивитися відео, пограти в гру, щоб опанувати матеріал.
- ✓ створювати індивідуальні траєкторії навчання — учень може опанувати теми у своєму темпі, повторювати складне або переходити до нового раніше за інших;

Професійна діяльність учителя в умовах цифрової трансформації освіти

Роль учителя у цифровому освітньому середовищі:

- організатор навчального простору: учитель підбирає відповідні інструменти, платформи, налаштовує робочий процес, адаптує матеріал до цифрового формату;
- посередник між знанням і технологією: педагог пояснює, як ефективно використовувати цифрові ресурси, контролює якість засвоєння матеріалу, спрямовує учня до глибшого розуміння, а не поверхневого перегляду;
- мотиватор і підтримка учня: у цифровому середовищі особливо важливо зберігати емоційний контакт із дітьми, надихати їх, підтримувати зворотний зв'язок, надавати допомогу в разі труднощів.

Формування самостійного мислення як основа розвитку молодшого школяра

Самостійне мислення — це здатність дитини аналізувати інформацію, робити висновки, приймати рішення без постійної зовнішньої підказки. У молодшому шкільному віці ця якість лише починає формуватись, і саме школа відіграє ключову роль у її становленні.

Роль самостійного мислення у становленні особистості дитини:

- формуються базові розумові операції: діти навчаються порівнювати, узагальнювати, виділяти головне, робити припущення — тобто мислити не лише репродуктивно, а й творчо;
- розвивається інтелектуальна самостійність: у дитини виникає мотивація шукати відповіді самостійно, а не чекати готового рішення від дорослого. Це формує впевненість у власних силах;
- підвищується навчальна активність і відповідальність: учень починає відчувати себе учасником, а не просто спостерігачем навчального процесу — що сприяє глибшому засвоєнню знань.

ВИСНОВКИ

Використання цифрових технологій у початковій школі — це не просто модна тенденція, а необхідність, продиктована вимогами сучасної освіти та потребами дітей нового покоління. Цифрові інструменти, за умови виваженого і педагогічно обґрунтованого використання, створюють сприятливе середовище для розвитку самостійного мислення, індивідуального підходу до навчання та підтримки стійкого навчального інтересу.

Ефективна реалізація цифрових технологій у навчанні можлива лише за наявності відповідних умов: технічної бази, методичної підтримки, педагогічної майстерності й формування цифрової культури серед учасників освітнього процесу. Саме поєднання інноваційних інструментів з особистісно зорієнтованим підходом дозволяє не лише навчити, а й виховати самостійну, активну й допитливу особистість.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

ФЕНОМЕН ПОЛІМОТИВОВАНОСТІ У НАВЧАННІ: НАУКОВІ РЕЦЕПЦІЇ О.Я.САВЧЕНКО

Людмила Хоружа,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології та психолого-
педагогічних наук

Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

<https://orcid.org/0000-0003-4405-4847>

lkhoruzha@kubg.edu.ua

Полімотивованість у навчанні — це комплексна, багатовимірна мотиваційна структура, яка поєднує різні мотиви, які взаємодіють і доповнюють один одного. Вона забезпечує більш глибоке і стійке залучення учнів до освітнього процесу, покращення розвитку особистості та досягнення якості освіти. Розуміння і врахування полімотивованості є ключовим завданням для педагогів і дослідників у сфері освіти

Це - психоформа внутрішнього світу людини, у т.ч. мотив, мотивація, мотивування, полімотивація як дійсне буття сутнісного, і разом з тим щось приховане, мінливе у способах їхнього виявлення

«Навчання школярів
полімотивоване, тобто
дитиною керують, залежно
від ситуації, різні мотиви,
але серед них є
визначальний. Ось на нього
і треба впливати!»

Савченко О.Я.

Дидактика початкової школи.

К.:Абрис,1997. С.153.

Полімотивованість навчальної діяльності визначається у:

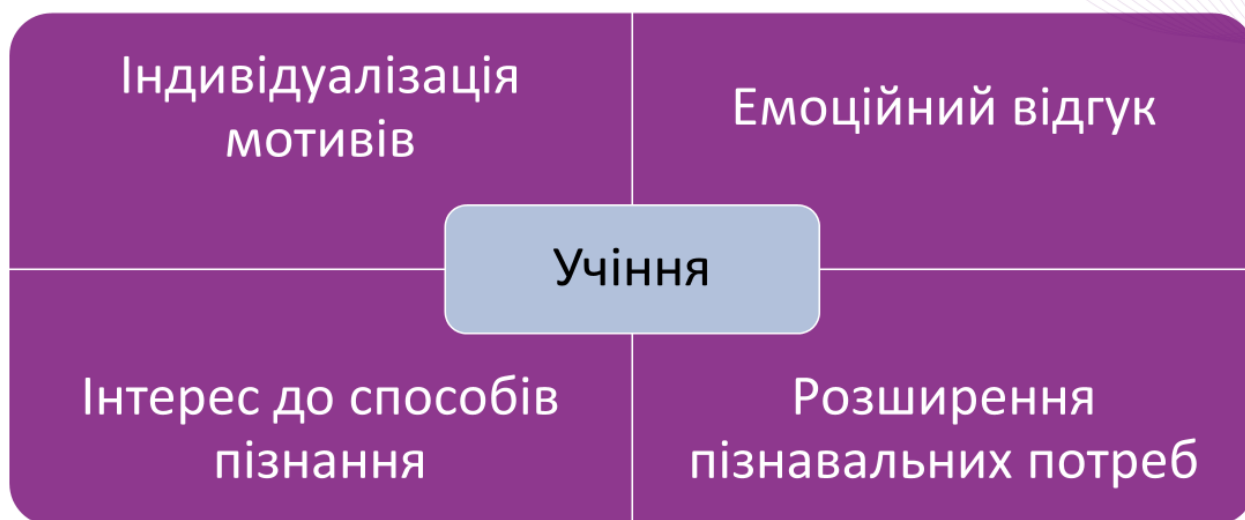
✓ «подвійному» сенсі: ✓
пізнавальні та
соціальні мотиви

✓ поєднанні
смыслоутворювального
мотиву, що здійснює
функцію стимулу з
мотивами-стимулами, які
відіграють роль додаткової
стимуляції діяльності

✓ досягненні
віддаленої мети

Наукові рецепції академіка О.Я. Савченко:

Мотиваційні контексти навчальної діяльності (складові):

активність суб'єкта діяльності

взаємини з іншими людьми

соціальне оточення і суспільство у цілому

Сфера умов полімотивації освітньої діяльності: сучасні наукові розвідки (О.Є.Фурман. Полімотивація – спонукальний параметр інноваційно-психологічного клімату. **SCIENTIFIC JOURNAL «SCINCERISE» №6/(CII)2015.C.105-110**)

Пізнавальна мотивація (активізація навчальної активності суб'єктів)

Практична мотивація (формування стійкого освітнього досвіду, формування спільних пріоритетних взаємин між усіма учасниками освітнього процесу)

Ментальна мотивація (формування стійких сутнісних смислів у свідомості учасників освітнього процесу, активізація процесів самоконтролю та самоорганізації)

Мотивація самовдосконалення (формування сенсу у житті, активізація механізмів самовизначення, самоствердження)

Причини навчальної демотивації у сучасних умовах

АПАТІЯ

- ТРИВАЛІСТЬ СТРЕСУ
- ТРАВМИ І ВТРАТИ

ЕМОЦІЙНА ВІДСТОРОНЕНІСТЬ

- ТРИВОЖНІСТЬ
НЕСТАБІЛЬНІСТЬ СИТУАЦІЇ
- ВТРАТА НАДІЙ

У здобувачів освіти (старшого віку) превалюють:

- ВУЗЬКООСОБИСТІСНІ МОТИВИ

- НА РІВНЯХ ВІДТВОРЕННЯ ТА
ТВОРЧОСТІ НАВЧАЛЬНІ МОТИВИ
Є БІЛЬШ ВАГОМИМИ

- В ОФЛАЙН ФОРМАТІ
- ПЕРЕВАЖАЄ НАВЧАЛЬНА
МОТИВАЦІЯ У ПЕРЦЕПТИВНІЙ
ТА МОВЛЕННЕВО-РОЗУМОВИХ
ФОРМАХ

- МОДАЛЬНІСТЬ НАСТРОЮ
- ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАЛЕЖИТЬ
ВІД НАВЧАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ:
ОЦІНОК, НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ,
ВЗАЄМИН З ОДНОКЛАСНИКАМИ ТА
ВЧИТЕЛЯМИ ТОЩО

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗБАГАЧЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ МОТИВІВ ЗА О.Я. САВЧЕНКО

Збагачувати зміст особистісно-орієнтованим цікавим матеріалом

Утверджувати гуманне ставлення до усіх суб'єктів навчання

Задовольняти потреби у спілкуванні з учителем та однокласниками

Збагачення мислення інтелектуальними почуттями, розвиток емоційної захопленості

Формувати допитливість і пізнавальний інтерес

Утверджувати прагнення до саморозвитку, самовдосконалення

ВИСНОВКИ

Значення полімотивованості для освітнього процесу:

- **Ефективність навчання** (глибокі, емоційно забарвлені та змістовні мотиви забезпечують активну і цілеспрямовану участь учнів у навчальному процесі, що підвищує його ефективність)
- **Індивідуальний підхід** (розпізнавання різних мотивів учня дозволяє педагогам краще організувати освітній процес, враховуючи особливості кожного, і створювати умови для розвитку внутрішньої мотивації)
- **Соціальна адаптація** (позитивна мотивація навчання сприяє конструктивній соціалізації учнів, тоді як відсутність або неправильна мотивація може призвести до соціальної ізоляції та девіантної поведінки)
- **Інноваційний психологічний клімат** (полімотивація є важливим параметром інноваційного психологічного клімату в освіті, що стимулює пошук нових рішень і активність у невизначених ситуаціях)

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Цифрові технології навчання: можливості для підвищення пізнавальної активності учнів

Олена Шепітко,

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID <https://orcid.org/0009-0001-8098-8527>
Email elleshepit@gmail.com

21 століття — це час нових викликів, реформ та змін в освіті. Змінюється світ, а з ним змінюються методи, технології та засоби навчання. Запровадження Нової української школи внесло свої корективи до формування та розвитку ключових компетентностей, заснованих на дитиноцентризмі, партнерстві, діяльнісному підході тощо. Успіхом Нової української школи стало наскрізне запровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій, міжпредметна інтеграція, інтерактивне навчання в освітньому процесі.

Реалізація мети початкової освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як:

розвиток вільної особистості
шляхом підтримки самостійності,
незалежного мислення, оптимізму
та впевненості в собі;

радість пізнання, що
обумовлюється використанням
дослідницької та проектної
діяльності;

цінність дитинства;
визнання унікальності та
обдарованості кожної дитини*

*Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

Однією з актуальних проблем сьогодення є формування та розвиток пізнавальної діяльності здобувачів освіти, яка є структурним компонентом уміння вчитися. Але ключовим компонентом цього уміння є уміння самостійно вчитися, що є основою та запорукою оволодіння знаннями, уміннями та навичками. До того ж треба додати розуміння та використання учнями цифрових технологій, які сьогодні використовують не лише під час дистанційного або змішаного навчання. Освітній процес стає мобільним, диференційованим та індивідуальним, відповідно до потреб, можливостей та здібностей кожного здобувача освіти.

Формування й розвиток пізнавальної активності та самостійності досліджували відомі педагоги та вчені, такі як Н. Бібік, Г. Волошина, Г. Коберник, Н. Максимчук, Д. Павлова, О.Я. Савченко, В. Сухомлинський, О. Хом'як та інші.

Відома педагогиня Олександра Яківна Савченко розглядала ключову компетентність уміння вчитися як індивідуальне інтегроване утворення, яке об'єднує низку різноаспектних пізнавальних умінь, які у взаємодії забезпечують самостійну навчальну діяльність учня. До складу цих умінь належать уміння спостерігати, міркувати, запам'ятовувати знання і способи дій, відтворювати і перетворювати навчальний матеріал. Кожне з цих умінь може використовуватись як автономне, а також як засіб виконання інших загальнопізнавальних умінь**.

**Савченко О. Я. Уміння вчитися - ключова компетентність молодшого школяра: посіб. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с.

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

Словесні, наочні та практичні
(аспект передачі та сприймання
навчальної інформації)

Індуктивні та дедуктивні
(логічний аспект)

Репродуктивні та проблемно-
пошукові (аспект мислення)

Самостійної роботи та роботи
(аспект управління навчанням)

Робота під
керівництвом вчителя

Стимулювання та мотивації
інтересу до навчання***

***Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

Використання цифрових технологій в освітньому процесі надає такі можливості як:

- ✓ активізація навчального процесу;
- ✓ прискорення якості та швидкості сприйняття інформації;
- ✓ розвиток зорової та емоційної пам'яті;
- ✓ полегшення засвоєння знань;
- ✓ впровадження інноваційних підходів.

через розвиваючі навчальні ігри, проєктну діяльність, інтерактивні завдання, практичні роботи, відео та аудіо презентації, кейси тощо.

ВИСНОВКИ

Сьогодні використання цифрових технологій під час навчання, як дистанційного так і очного, є й можливістю, й викликом, й необхідністю в той же час. Також використання таких технологій потребує вмінь та навичок, як вчителя, так і учнів, що й допомагає здобувачам краще засвоювати матеріал, розвивати навички зорові, емоційні та слухові, й мотивувати їх до навчання. Учнім й ученицям подобається грати в ігри, виконувати проєкти або інтерактивні завдання, які стали частиною щоденних уроків.

Цифровізація охопила всі сфери життя людини, не оминаючи освітній простір: цифрова та медіаграмотність здобувачів освіти, STEM-навчання, різні оснащені лабораторії, навчально-методична підтримка тощо. Використання цифрових технологій під час навчання є ефективним й необхідним доповненням до традиційних методів розвитку, формування та підвищення пізнавальної діяльності кожної дитини сучасної України.

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко

Аналіз ефективності цифрових засобів у реалізації ідей О. Савченко під час літературного читання

Анна Шпеко,

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

ORCID 0000-0002-1533-5992

Email: annashpeko16@gmail.com

Наукова керівниця Світлана Стрілець,

докторка педагогічних наук, професорка кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Ознайомлення з науковою спадщиною вітчизняних педагогів є важливою складовою професійного зростання сучасного вчителя, адже вона формує підґрунтя для глибшого розуміння національних підходів до освіти, зокрема в початковій школі.

Однією з ключових постатей української педагогіки є

Савченко Олександра Яківна

Науковиця зробила значний внесок у розвиток методики літературного читання. У колі наукових інтересів прослідковується питання вдосконалення освітнього процесу, що й відображено у вагомому доробку під час реформування освіти, зокрема у якості керівника робочої групи розробників типової освітньої програми для початкової школи. Її ідеї збагачують сучасну практику викладання, особливо в умовах компетентнісного навчання.

Академікиня НАПН приділяла значну увагу:

мовленнєвому розвитку та

міжпредметним завданням на уроках читання;

формуванню мотиваційно й емоційно-ціннісного ставлення до тексту.

- У світлі цифрової трансформації освіти важливим стає аналіз того, наскільки ефективно цифрові засоби допомагають реалізовувати педагогічні концепції О. Савченко на уроках літературного читання. Такий аналіз дає змогу не лише осучаснити освітній процес, а й зберегти й примножити педагогічну спадщину, зумовлюючи формування нової освітньої парадигми.

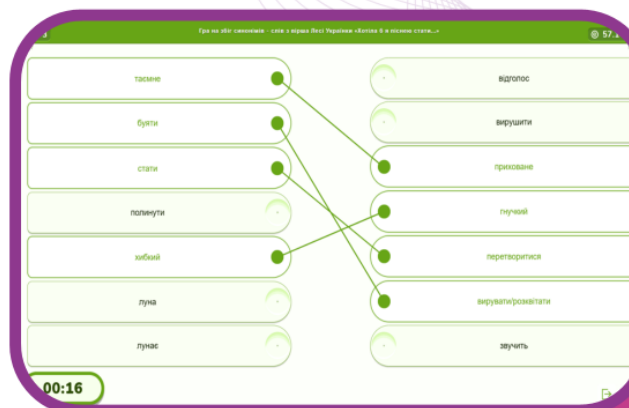
Аспекти професійної підготовки	Умови навчання
Сучасні вимоги до діяльності вчителя потребують глибокої психологічної дидактико-методичної підготовки й цифрової грамотності, що вимагає структурних і змістових змін у системі педагогічної освіти [1, с. 9-10]. Зокрема це включає впровадження неперервної педагогічної практики та оволодіння сучасними методами й технологіями, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу.	Урахування емоційних потреб учнів початкових класів, створення підтримуючого та безпечного середовища шляхом упровадження соціально-емоційного навчання є запорукою збалансованого розвитку, покращення взаємодії і свідомого засвоєння навчального матеріалу. Тому поділяємо думку, що під час навчання учнів у початковій школі необхідно забезпечувати умови, за яких діяльнісні результати освітнього процесу гармонізуються із ціннісними для всебічного прояву інтересів і здібностей дітей [1, с. 9].

1. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей нової української школи і учнів. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. № 2. С. 4–10.

Щоб забезпечити таку узгодженість умов навчання, необхідно застосовувати ефективні прийоми, які допомагають учням глибше осягати зміст текстів як складову освітнього процесу.

На думку О. Савченко ефективними прийомами для цілісного сприймання учнями тексту, розуміння явищ чи дій, зрештою, значення слів, окрім аналізу їх морфологічної будови і звернення до словників є демонстрація предметного або сюжетного малюнку та заміна слів синонімами [2, с. 69].

Якщо говорити про синоніми, то їх можна подати у вигляді гри на «Educaplay». Для цього необхідно проаналізувати обраний твір з метою пошуку тих слів, з розумінням яких у дітей можуть виникати труднощі. Далі обрати шаблон гри «Збіг пар» і додати пари синонімів, значення яких можна знайти у словниках. Після публікації гри учні активно долучаться до поєднання пар. У разі потреби вчитель може встановити часові обмеження і кількість спроб, що доступно у безкоштовній версії.

Гра на знаходження синонімічних пар до вірша Лесі Українки «Хотіла б я піснею стати...»

2. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ : КОДІ ПРІНТ, 2020. 104 с.

Учні початкових класів активно набувають досвіду читацької діяльності, коли переглядають ілюстрації, адже:

- ✓ співставляють прочитане і побачене;
- ✓ описують зображене;
- ✓ з опорою на серію картинок переказують текст;
- ✓ відшуковують рядки, які розкривають зміст ілюстрації;
- ✓ характеризують персонажів;
- ✓ представляють власне бачення малюнка [2, с. 65].

Штучний інтелект значно спрощує підготовку добору ілюстрацій, оскільки їх створення відбувається за лічені секунди, проте потребує врахування багатьох деталей у процесі написання промту. Учителю варто за допомогою питань різних частин мови наводити учнів на думку. Цілком доцільно для кращого запам'ятовування віршів генерувати зображення, пропонувати здобувачам освіти детально описувати прочитане, щоб отримати якомога кращу генерацію.

До рядків вірша Володимира Лучука «Порожній козуб», згенероване «Bing Image Creator» за допомогою моделі DALL-E 3.

2. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.

Творчість

Читання творів допомагає стимулювати уяву для створення творчих продуктів, серед яких вірші, казки, нові слова, малюнки, листівки, вистави [2, с. 57].

Медіапродукти

У підручниках Олександри Яківни є завдання, які потребують прояву творчості учнів, як-от наступні «Медіавіконця» для третьокласників [3, с. 116, 130].

- «Афіша вистави»
- «Мініпроект – створення обкладинки книжки «Мій улюблений вірш»

Цифрові рішення

Використовуючи цифрові технології, діти у зручному додатку розробляють дизайн афіші чи обкладинки, дослухаючись до прописаних у підручнику порад юним видавцям чи дизайнерам.

● Canva

У «Canva» доступні всі необхідні для цього елементи, зокрема є змога додавати зображення з інших сайтів та використовувати або генерувати ШІ одразу там же картинку за описом.

● Freepik

На сайті «Freepik» можна перетворити ескіз у зображення, а для створення обкладинки достатньо і безкоштовних можливостей.

Обкладинка до улюбленого вірша

Афіша вистави

2. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.

Науковиця переконана, що молодші школярі мають сформувати міжпредметне вміння – вільно орієнтуватися в елементах книги, аби розуміти мету і зміст навчального завдання, самостійно працювати [2, с. 59].

Проектна діяльність

● Розробка книги

Для того, щоб закріпити ці знання, як творчий проект класу, можна запропонувати школярам створити невеличку спільну книгу, де буде як і обкладинка, так і зміст, розділи тощо. У кожного учня будуть свої ролі.

Інтерактивна книга

● Співпраця

Для цього цінним є взаємодія класу у спільному документі на платформі «Canva» з подальшим використанням інтегрованого в ній інструмента дизайну «Heyzine Flipbooks» — онлайн-сервісу для створення інтерактивних книжок.

Перспектива

● Мотивація

Так само потрібно заохочувати здобувачів початкової освіти проявляти фантазію під час розробки та презентації власних творів, враховуючи складові тексту, і обов'язково надавати знайомим можливість ознайомитися з авторськими проектами, щоб отримати зворотний зв'язок.

2. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2020. 104 с.

Візуалізація даних і швидкий доступ

Для осмислення й запам'ятовування біографічних фактів із життя письменників нерідко використовують хмаринки слів, які зустрічаються на сторінках підручників, зокрема для учнів 4 класу є про Тараса Шевченка (автори — О. Савченко, І. Красуцька). Їх можна створювати разом із дітьми на багатьох сайтах, до прикладу «Word Cloud Generation» чи «Word Art».

Також у підручниках часто розміщені QR-коди і гіперпосилання, наприклад, за якими школярі мають змогу відвідати музей книги, здійснивши віртуальну екскурсію, ознайомитися із сайтами, на яких представлені різножанрові літературні твори.

● Хмара слів, розроблена на «Word Cloud Generation» до уроків про В. Сухомлинського

Можливості ШІ

У процесі вивчення творів Тараса Шевченка молодшими школярами важливо знайомити їх з біографією поета через використання краєзнавчого матеріалу, перегляд картин, музику [2, с. 57].

Мультимедійні елементи викликають глибше переживання змісту твору, тобто забезпечують емоційну залученість. Тому ефективним окрім прочитання віршів є й слухання музики, як-от пісні до вірша «Думи мої, думи мої» у виконанні Артема Пивоварова та DOROFEEVA.

Також за допомогою «Suno AI» є можливість згенерувати і почути інші версії, пофантазувати і внести власні певні зміни чи написати продовження.

Наразі тенденцією, яка заповнила соцмережі, є генерування ШІ ляльок у різних стилях за допомогою ChatGPT-4o. Тому цікавим є збір колекції ляльок, схожих на відомих постатей. Учителю заздалегідь готує промпт, а учні називають пропущені слова, наприклад, псевдоніми чи як називають людину, її професію, те, що у неї в руках, аксесуари, вносять деталі щодо зовнішнього вигляду.

2. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.

ВИСНОВКИ

Сучасні цифрові засоби сприяють повноцінній реалізації дидактичних підходів під час літературного читання, запропонованих видатною українською педагогинею О. Савченко, безумовно, за умови цілеспрямованого і педагогічно виваженого використання вчителем початкових класів.

Вони включають як спільну роботу на освітніх платформах, так і самостійне створення візуального й аудіального вмісту, зокрема за допомогою штучного інтелекту, та не лише відповідають її методології, але й розширюють можливості для особистісного розвитку учнів, формування читацької культури, стимулювання інтересу до художнього слова.

Аналіз використання сайту для генерування освітніх ігор «Educaplay», нейромережевої моделі DALL-E 3, платформи дизайну «Canva», вебсайту «Freepik», онлайн-сервісів «Heyzine Flipbooks» і «Word Cloud Generation», QR-кодів, ШІ-інструменту для створення музики «Suno AI», мультимодальної моделі «ChatGPT-4o» на уроках читання доводить їхню ефективність у процесі обговорення й аналізу прочитаного, творчої, ігрової, проектної роботи з учнями молодшого шкільного віку. Отже, цифрові технології викликають емоційне піднесення та вмотивованість до глибшого осмислення літературних надбань, розвиваючи креативний та аналітичний потенціал молодших школярів.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**КОНТЕКСТИ ТВОРЧОСТІ
ОЛЕКСАНДРИ ЯКІВНИ САВЧЕНКО.
РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ:
СУЧАСНІ Й ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ**

IV Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті О. Я. Савченко

Довідник

(Електронне видання)

ЗА ЗАГАЛЬНОЮ РЕДАКЦІЄЮ

доктора педагогічних наук, старшого наукового співробітника,
члена-кореспондента НАПН України,
Онопрієнко Оксани Володимирівни,

Видавництво «Педагогічна думка»

04053, м. Київ,

вул. Січових Стрільців, 52-а, корп. 2;

тел./факс: (044) 481-38-85

e-mail: book-xl@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК № 3563 від 28.08. 2009 р.